



**T.C. ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMETLER ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL YARDIM ALAN AİLELERİN YAŞAM DOYUMU
ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet TURGUT

Danışman: Doç. Dr. İsmail BARIŞ

İstanbul- 2017

**T.C. ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMETLER ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL YARDIM ALAN AİLELERİN YAŞAM DOYUMU
ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet TURGUT

Danışman: Doç. Dr İsmail BARIŞ

İstanbul- 2017

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan "Sosyal Yardım Alan Ailelerin Yaşam doyumu "Üsküdar Örneği"" isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından 03.02.2017 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Doç.Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU
Üsküdar Üniversitesi

İmza

Danışman : Doç.Dr. İsmail BARIŞ
Üsküdar Üniversitesi

İmza

Üye : Doç.Dr. H. Hüseyin TAYLAN
Sakarya Üniversitesi

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun ~~07/02/2017~~ tarih ve ~~2017/03-03~~ sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Nilgün SARP
Enstitü Müdürü

ÖZET

Tarihsel bir sorun olan yoksulluk genel hatlarıyla temel ihtiyaç maddelerine erişememe, temin edememe gıda, giyim, sağlık, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılayamama durumudur. Yoksulluk anlamlandırılması, sınırlarının belirlenmesi güç ve zor bir olgudur. Farklı tanımlarla birlikte farklı anlamlar yüklenerek yoksulluk sınırlandırılmaktadır. Yoksulluğun farklı halleri ve yaklaşımları vardır. Yoksulluk, yokluk, yoksunluk birlikte yaşanan iktidar yönetimi bağlamında değerlendirilmelidir. Siyasi iktidar bağlamının dışında yoksulluk olgusunun aynı zamanda kuşaklararası devreden bir durumu da söz konusudur. Bu bağlamda yoksulluk olgusu değerlendirilirken “yoksulluk kültürü” durumunu da hesaba katmak gerekir. Yoksullukla mücadele tek bir etken üzerinden değerlendirilemez ve tek bir hizmet kalemi üzerinden yoksullukla mücadele edilemez.

Bu çalışmada sosyal yardım alan ailelerin yoksulluk sorunsalıyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Yoksulluk Sorunsalı ile mücadelede sosyal politika modelleri değerlendirilip Türkiye’de uygulanan sosyal hizmet ve sosyal politikalar tartışılmıştır. Yoksulluk sorunsalının yaşam doyumunun üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yoksulluğun yaşam doyumunu düşürdüğü görülmüştür.

Bu çalışma 7.11.2016 ve 2.12.2016 tarihleri arasında Üsküdar Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü’nde sürekli ve süreksiz(sürelili olmayan) sosyal yardım alan 224 kişiye anket formu uygulanmıştır. Yaşam doyumu ölçeği, bireylerin yaşamından aldıkları doyumu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, likert tarzı 7 dereceli 5 maddeden oluşmaktadır. Sosyodemografik özellikler araştırmacı tarafından hazırlanmış. Kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bulgular için çapraz tablolar oluşturulup yorumlanmıştır.

Veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır.

Yoksulluk sorunsalı ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir durum olduğu görülmüştür. Yoksulluk arttıkça yaşam doyumu azalmıştır.

Anahtar Kelime: Yoksulluk Sorunsalı, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Yaşam Doyumu.

LIFE SATISFACTION OF FAMILIES WHO RECEIVE SOCIAL AID ÜSKÜDAR SAMPLE

ABSTRACT

Poverty, as a historical problem, is a situation of lack of access to basic life materials, and a failure to afford food, clothing, health, shelter etc. needs. The explanation and description of poverty is a hard and difficult fact. With the involvement of different explanations and adding different meanings, poverty is restricted. Poverty has different aspects and approaches. Poverty, destitute, and deprivation are evaluated with coexisting political government. Except political government, poverty case has a circulating relationship with intergeneration. In this sense, when evaluating poverty “culture of poverty” also needs to be calculated. Fighting poverty should not be evaluated on a single factor and we cannot fight against poverty on a single item.

In this work, socio-political models are evaluated on fighting against poverty issue and social services and social policies in Turkey are discussed. The effect of poverty on life satisfaction is examined. As a result, it is seen that poverty has a decreasing effect on life satisfaction.

In this work, between the dates 7.11.2016 and 2.12.2016 a survey has been applied to 224 individuals who receive permanent and time-bound social aid from Üsküdar Municipality Social Support Services Directorate. Life satisfaction scale has been developed with the intent of evaluating satisfaction rate of individuals. Scale is consisting of 5 articles with 7 point Likert scale. Socio-demographic features are prepared by researcher. Personal information forms are used. For outcome, crosstabs are formed and interpreted.

Data is analyzed with the usage of SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 application. As data analyzed, descriptive statistical methods (numbers, percentage, average, standard deviation) has been used.

Between the problem of poverty and life satisfaction, there is a significant connection. As poverty increases life satisfaction decreases.

Keywords: problem of poverty, social services, social policy, life satisfaction

TEŞEKKÜR

“Sosyal yardım alan ailelerin yaşam doyumu Üsküdar örneği” adındaki bu tezde yaşam doyumunun yoksulluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yaşam doyumunun yoksulluğu derinleştirdiği, yoksulların yaşam doyumunun artması için sosyal hizmet biliminin kuramlarıyla yoksulların yapabilirliğinin ve güçlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Tez yazmak uzun ve yorucu olmasına rağmen, tatlı bir duygudur. Yazmak ve okumak insanın kendini gerçekleştirmesidir. Bu kendini gerçekleştirme durumunda sadece kendimiz yorulmuyoruz. Çevremizdekileri de yorduğumuz bir gerçektir. Bu nedenle yorgunluğumu paylaşan sevgili eşim Elif’e biricik kızlarım Bengisu ve Afra’ya teşekkür ederim.

Ayrıca tez döneminde beni motive eden ve destekleyen değerli iki dostum Yrd. Doç. Dr. İbrahim Taş ve Avukat Bilal Can’a şükranlarımı sunarım. Tez danışmanım Doç. Dr. İsmail Barış’a ve tez boyunca her ziyaretim de nezaketini esirgemeyen Doç. Dr. Abdullah Karatay hocama teşekkürler.

Öğrenim hayatım boyunca teşvik, destek ve dualarını esirgemeyen annem ve babama minnettarım.

Yaşamının merkezinde; yoksullarla, ezilmişlerle, mazlum ve mustazaflarla dayanışma halinde olan herkese teşekkürler.

Tüm yoksul çocuklara ithaf olunur.

BEYAN

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütun bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütun bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

03.02.2017

Mehmet TURGUT

İÇİNDEKİLER

| | |
|--|-------------|
| ÖZET | i |
| ABSTRACT | ii |
| TEŞEKKÜR | iii |
| BEYAN | iv |
| İÇİNDEKİLER | v |
| TABLO DİZİNİ | vi |
| KISALTMALAR | ivii |
| GİRİŞ | 1 |
| GENEL BİLGİLER | 3 |
| 2.1 Yoksulluk Sorunsalının Kavramsallaştırılması | 3 |
| 2.1.1 Yoksulluğun Nedenleri | 6 |
| 2.1.2 Yoksulluk ve Neoliberalizm..... | 8 |
| 2.1.3 Yoksulluk ve Sosyal Hizmet | 12 |
| 2.2 Yoksulluğa Farklı Yaklaşımlar | 14 |
| 2.2.1 Mutlak Yoksulluk..... | 14 |
| 2.2.2 Görelî Yoksulluk | 15 |
| 2.2.3 Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk..... | 16 |
| 2.2.4 Yeni Yoksulluk | 17 |
| 2.2.5 Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk..... | 18 |
| 2.3 Yoksulluğun Oluşturduğu Kırılgan Gruplar | 22 |
| 2.3.1 Çocuk Yoksulluğu..... | 22 |
| 2.3.2 Kadın Yoksulluğu | 25 |
| 2.3.3 Çalışan Yoksullar | 27 |
| 2.4 Yoksulluğun Sebep Olduğu Durumlar | 29 |
| 2.4.1 Sosyal Dışlanma..... | 29 |
| 2.4.2 Yoksulluk Kültürü..... | 30 |
| 2.4.3 Çaresizlik-Umutsuzluk..... | 32 |
| 2.4.4 Yetersizlik – Yalnızlık | 33 |
| 2.4.5 Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Modelleri Sosyal Politika..... | 35 |
| 2.4.6 Güney Avrupa Sosyal Politika Modeli..... | 38 |
| 2.4.7 İskandinavya Sosyal Politika Modeli | 41 |
| 2.4.8 Kıta Avrupası Sosyal Politika Modeli..... | 43 |

| | |
|--|-----------|
| 2.4.9 Türkiye’de Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler | 45 |
| 3 GEREÇ VE YÖNTEM | 66 |
| 3.1 Çalışmanın Amacı | 66 |
| 3.2 Çalışmanın Önemi | 66 |
| 3.3 Çalışmanın Yöntemi | 66 |
| 4. BULGULAR | 68 |
| 4.1 Sosyal Yardım Alan Yoksulların Sosyodemografik-Özellikleri ve Yaşam Doyumu | 68 |
| 4.2 Sosyal Yardım Alan Ailelerin Yaşam Doyumu Bulguları | 71 |
| 5. TARTIŞMA | 79 |
| 6. SONUÇ ve ÖNERİLER | 81 |
| 7. KAYNAKÇA | 84 |

TABLO DİZİNİ

| | |
|--|----|
| Tablo 1 Gelir Durumu ve Eğitim Durumu İlişkisi..... | 68 |
| Tablo 2 Sosyal Güvenlik Durumu ve Aile Reisinin Mesleği ilişkisi..... | 69 |
| Tablo 3 Çalışan Kişi Sayısı ve Belediye Dışında Yardım Alınan Diğer Kurumlar ilişkisi .. | 70 |
| Tablo 4 Çalışan Kişi Sayısı ve Birikim Durumu İlişkisi | 71 |
| Tablo 5 Yaşam Doyumu Ölçeği Aritmetik ortalama, Standart Sapma ve Puan Tablosu..... | 72 |
| Tablo 6 Yaşam Doyumu ve Gelir ilişkisi | 72 |
| Tablo 7 Yaşam Doyumu ve Cinsiyet Tablosu..... | 73 |
| Tablo 8 Yaşam Doyumu ve Sosyal Güvence Durumu İlişkisi | 73 |
| Tablo 9 Yaşam Doyumu ve Eğitim Durumu İlişkisi | 74 |
| Tablo 10 Yaşam Doyumu ve Çalışan Kişi Sayısı İlişkisi..... | 75 |
| Tablo 11 Yaşam Doyumu ve Kronik Hasta İlişkisi..... | 75 |
| Tablo 12 Yaşam Doyumu ve Engelli İlişkisi..... | 76 |
| Tablo 13 Yaşam Doyumu ve Kiracı İlişkisi | 77 |
| Tablo 14 Yaşam Doyum ve Birikim İlişkisi..... | 77 |

KISALTMALAR

AKT: Aktaran

ARK: Arkadaşları

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSS: Genel Sağlık Sigortası **İGE:**

İnsani Gelişme Endeksi **İLO:**

Uluslararası Çalışma Örgütü

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SPSS :StatisticalPackagesforTheSocialSciences (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi)

SS: Standart Sapma

SYDTF: Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma Vakfı

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

VB: ve benzeri

YDÖ: Yaşam doyum ölçeği

\bar{x} : Aritmetik Ortalama

GİRİŞ

Yoksulluk insanlık tarihiyle yaşıttır. Yoksulluğun tüm tarihlerde var olmasının sebebi gücü elinde bulunduran iktidar sahiplerinin mülkü tekelleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Yoksulluk, aynı zamanda gelir dağılımının dengesizliği ve bölüşüm adaletsizliğinden de kaynaklanmaktadır. Bu sebeple yoksulluk sadece yoksulların içyapısından ve yaşama bakışından kaynaklanmamaktadır. Dışsal yaşamın örüntüsünden beslenen bir mahrum edilme yoksunluk halinden de kaynaklanmaktadır.

Yaşadığımız yeni zamanların toplumsal dağılımlıkve travmasının ana sebeplerinden olan yoksulluk sorunsalı sanayi devrimine dayanmaktadır. Sanayileşmeyle birlikte kitlesel seri üretim meydana gelmiştir. Uygarlık tarım toplumundan, sanayi toplumuna dönüşmüştür. Geleneksel tarım toplumunun toplumsal yaşam biçimi, yönetim şekli, üretim ilişkileri, tüketim biçimi,iş yapma durumu ve yaşam koşulları altüst olmuştur. Önceki yüzyıllara benzemeyen yeni bir toplumsal yaşam biçimi ve sosyal sorunlar meydana gelmiştir.Geleneksel tarım toplumunda, kişi hazır, korunaklı sunulmuş bir hayatın içinde doğuyordu. Geniş aile yaşamı, akraba ilişkileri ve belirli birsosyal sınıfın içinde yaşayan kişi, yoğun bir çaba ve emek harcamadan oluşan yaşam içinde sorgusuz sualsiz hayatını idame ettiriyordu.Bu geleneksel toplumsal yaşam biçimi kişinin yaşama nasıl bakması gerektiğini, ne şekilde yaşayacağını hazır kalıplar sunarak, kişinin yaşamını şekillendiriyordu.

Modern sanayi toplumsal yaşamda ise, sınırları belli olan, statik bir yaşamdan ziyade; dinamik, her an değişebilen kurgulanmış yeni bir toplumsal yaşam biçimi oluşmuştur. Bu yeni toplumsal yaşam biçiminde kişi hazır verili bir yaşamı değil, kişinin kendi çabası ve gayretiyle dayatılmış bu yaşam içinde birebir planlanıp yaşama aktarılması gereken bir durum söz konusu olmuştur. Modern sanayi toplumsal yaşam biçimi, sınıflı, katmanlıdır. Örüntülü, karmaşıkve çapraşık ilişkiler şeklinde örgütlenmiştir. Modern gündelik yaşam biçimiyle; Mekanik, sığ, aynileştirici, tekrarıcı, boğucu, sıkıcı, döngüsel, tüketici, anlık değişebilen, her daim koşuşturan, yoran ve peşinden sürüklenmesi gereken, yeni bir toplumsal formasyon biçimi ortaya çıkmıştır.Çeşitlenen, farklılaşan ve ötekileştiren yeni toplumsal yaşamda modayla beraber tüketim çılgınlığının içinde yaşamın yükü ve ağırlığı özellikle yoksullar ve mağdurlar için dayanılmaz bir durumdur.Tüketici, hazzı, hızı, eritici, baştan çıkarıcı, değersizleştirici ve moda endeksli yaşam biçiminde Marx'ın da betimlediği gibi "katı

olan her şeyin buharlaştığı” bir durum olan modern yaşamda; değişen bir yaşamın peşinde sürüklenmek, ayakta kalmak ve mutlu olabilmek için ciddi, çaba,mücadele, ekonomi gereklidir. Kişiyi, bağlayan hiçbir şey yoktur. Tamamen arzu endeksli bu yaşam biçiminde mutluluk ve huzuru bulmak zordur. Bu hıza ayak uyduramayan yoksul ve mağdurlar travmalara maruz kalmaktadırlar, örselenen bu yaşamda insan kalabilmek ayrı bir meziyet gerektirir.

Sabah kalktığında moda olanın eskidiği bir zaman diliminde yaşamaktayız. Eskiye modayla yeni bir ilişki ve iletişim biçiminin oluştuğu anlık bir değişime ve tüketime ayak uydurmak yoksullar için beraberinde günlük hayatın dışında kalmayı da dayatmaktadır. Bu yoksunlaştırma ve sosyal dışlanmaya maruz kalan yoksullar başarı ve mutluluğu yaşama yön veren egemen güçlerin “üretmiş koşu maratonuna” dâhil olmak ve değişen kurallara ayak uydurmak için yoğun çaba harcamaktadırlar. Artık mutluluk sadece yaşamı kurgulayan güç sahiplerinin üretilmiş arzularının nesnesine dönüşmekten ibaret kalıyor. Yoksullar için başarı ve mutluluk bu iktidar erkinin arzularında gölge bir hayat yaşamaktır.

Bu çalışmada sosyal yardım alan ailelerin yoksulluk sorunsalıyla ilişkisi değerlendirilmiştir.Yoksulluk kavramsal çerçevede sorunsallaştırılıp, yoksullukla mücadelede sosyal politika modelleri değerlendirilmiştir. Ülkemizde uygulanan sosyal politika ve sosyal hizmetler ele alınmıştır. Çalışmada sosyal yardım alan yoksul ailelerin sosyo-demografik özellikleri analiz edilmiştir. Yoksulluğun, sosyal yardım alan ailelerin yaşam doyumunu düşürüp düşürmediği incelenmiştir. Veriler çapraz tablolarla yorumlanmıştır.

GENEL BİLGİLER

2.1 Yoksulluk Sorunsalının Kavramsallaştırılması

Küresel neo liberal ekonomik politik sorunlar nedeniyle yoksullukların mağduriyetinin arttığı söylenebilir. Yoksulların başa çıkamadığı, umutsuzluk, çaresizlik, endişe, kaygı, güvensizlik, eşitsizlik, ayrımcılık, farklılık, sosyal dışlanma, bağımlılık, yoksunluk, yetersizlik, stres, açlık, şiddet gibi sorunları daha da çoğaltmıştır. Kitlesele üretimle birlikte kaynaklar çoğalmıştır. Kaynakların çoğalması ve üretimin artmasına rağmen dağılımda adalet gerçekleşmemiş; tersine paylaşım adaletsizliği daha da derinleşmiş, küresel ölçekte açlık çoğalmıştır. Bölüşüm dengesizliğinin nedeni üretim ve kaynakları tekelleştiren küresel kapitalistleşmedir. Tekelci kapitalist yaşam biçimi sosyal adaletsizliği derinleştirmiştir. Liberal pansumanlar ise zengin ve fakir arasındaki paylaşım sorunu makasını daraltmamış; tersine kentsel tüketim ve sosyalyaşamın dışına itilen, yalnızlaşmamak üzere mutsuz yoksullar ordusumeydana gelmiştir. Haz ve hız endeksli tüketim toplumunda sabit ve kalıcı hiçbir şey yoktur. Bu hıza yetişebilmek için finansal olarak da yeterli olmak gereklidir. Maddi yoksunluk beraberinde doyurulmamış bir yaşamı da barındırmaktadır. Doyurulmamış, tatmin olmamış bir benlik algısı mutsuzluk ve karamsarlık üretmektedir. Bu mutsuz ve yetersiz yaşam peşinde sürüklenen yoksullar için yaşamda bitiş yoktur. Bağlılığı ve geçerliliği olan hiçbir şey yoktur.

“İdeal olan şey, hiçbir şeyin tüketici tarafından kesin bir şekilde benimsenmemesi, hiçbir şeyin sonsuz bağlılığa layık olmaması, hiçbir gereksinimin tam olarak karşılanmış görülmemesi, hiçbir arzunun nihai kabul edilmemesidir. Her türlü sadakat yemini ya da bağlılık “ikinci bir emre kadar” hükmüne tabi olmalıdır. Geçerli olan tek şey, her türlü bağlanmanın asli geçiciliği ve uçuculuğudur; bu, arzu nesnesinin tüketilmesi için (ya da tüketilecek olan o nesnenin arzulanabilirliği için) gereken zamanı aşmaması gereken bağlanmanın kendisinden daha önemlidir” (Bauman, 1999, 42).

Tüketilmiş modern yaşamda tatmin edilen bir yaşam savaşımında, huzur ve rahata ulaşmak gayret ve çaba gerektirir. Bu koşuda bitiş çizgisi yoktur. Finansal yaşam çizgisinde ayakta kalabilmek yoksul ve mağdurlar için dayanılmaz bir yükür. Finansal tüketim toplumunda başarılı olmanın ölçütü tüketimdir. Tükettiğin kadar varsın, tükettiğin kadar değerlisin. Marka bir yaşamda, tükettiğin markalar toplumsal statünü belirler. Dayatılmış başarıda statüdür. İnsanın gereksinim ve isteğinin sınırı da yok olduğuna göre devamlı yaşam çizgini aşmalısın.

“Başarılı yaşamının, mutluluğun, hatta insan edebinin ölçütü tüketimse, o zaman insani arzuların foyası meydana çıkar; hiçbir kazanç miktarının ve heyecan verici duyumun bir zamanlar vaat edilen “standartlara ulaşma” yolunda tatmin getirmesi muhtemel değildir: ulaşılabilecek standart yoktur. Bitiş çizgisi koşucuyla birlikte ilerler, amaçlar onlara ulaşmaya çabalayandan her zaman bir ya da iki adım öndedir. Rekorlar devamlı kırılma durumundadır. Ve bir insanın arzulanabileceğinin sınırı yok gözükmemektedir. İnsanlar başları dönmüş ve zihinleri karışmış bir şekilde, devamlı paraya aç ciddi kamu kurumları olarak hatırladıkları yeni özelleştirilmiş ve böylece “özgürleştirilmiş” şirketlerde, müdür koltuklarından kovulanların, yüzlerine gözlerine bulaştırdıkları özensiz işleri karşılığında milyonlarca pound tazminat aldığını, mevcut müdürlerin yine milyonlarca ölçülen maaşlar aldığını, öğrenirler. Mesaj, her yerden, tüm iletişim kanallarından, mesaj bağıra bağıra ve açık bir şekilde gelir: yağmalama dışında hiçbir standart ve “kartları doğru oynama” zorunlu şartı dışında hiçbir kural yoktur” (Bauman,1999, 110).

Yoksulluk sadece finansal döngünün dayatmış olduğu tüketimin dışında kalmak değildir. Yoksulluk aynı zamanda kültürel, psikolojik ve sosyal bir durumdur. Yoksulluk değersizlik, yıkım, saygı yitimidir.

“ Bununla beraber yoksulluk fenomeni yalnızca yokluk ve bedensel tehlike anlamına gelmez. Yoksulluk aynı zamanda sosyal ve psikolojik bir durumdur: İnsan yaşamının edebe uygunluğu, içinde bulunduğu toplumun nezih yaşam standartlarıyla ölçüldüğü için bu standartlara erişememenin kendisi bir sıkıntı, ıstırap ve öz saygı yitimi sebebidir. Yoksulluk, normal yaşam olarak kabul edilen her şeyden mahrum bırakılma demektir. Bu durum kendini beğenmeme, utanç ya da suçluluk duymayla sonuçlanır. Yoksulluk, ayrıca, mevcut toplumda “bir yaşamı” ifade eden tüm imkânlardan yoksul bırakılmak, “ hayatın sunmak zorunda olduğunu” anlamına da gelir. Bu da kendini değersiz görmeye, şiddet içeren ve katı davranışlar biçiminde beliren kin ve öfkeyle ya da her ikisiyle sonuçlanır.”(Bauman,1999, 60). “Yoksullar zenginlerden ayrı bir kültürde yaşamıyor” diye hatırlatıyor Seabrook. “parası olanların yararı için tasarlanmış aynı dünya da yaşamak zorundalar. Onların yoksulluğu, ekonomik gerileme ve küçülmeye arttığı gibi ekonomik büyüme ile şiddetleniyor” (Bauman,1999, 64).

Zengin ve fakir arasındaki üretim ve tüketim dengesizliği kat be kat yaşam farklılığı oluşturmaktadır. Gelişmemiş ülkelerde yoksullar hala temel ihtiyaçları olan temiz suya erişme, sağlık sorunlarını giderme, eğitimden mahrum kalma durumunda ve açlık tehlikesiyle burun buruna yaşamaya devam ederken gelişmiş ülkelerdeki bolluk, konforlu yaşam ve daha çok tüketim had safhadadır.

“Paris’te yaşayan bir orta sınıf ailenin gelirinin Güney Doğu Asya’da kırsal kesimde yaşayan bir ailenin gelirinin yüz katını aşması, Newyorklu bir avukatın bir saatlik gelirinin Filipinli bir köylünün iki yıllık gelirine denk düşmesi, ABD’de bir yıllık Pepsi-Cola tüketim harcamalarının nüfusu 100 milyonu aşkın Bangladeş’in nerdeyse iki katına ulaşması ve dünya nüfusunun en varlıklı durumunu oluşturan yüzde 20’lik kesimin dünya toplam üretimin %84’ünü en yoksul bölümünü oluşturan %20’lik kesimin ise sadece yüzde 1,4’ünü tüketiyor olması bu gelir farklılıklarını çok çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır” (Şenses, 2014,20).

İnsanca yaşama sınırlarının altında yaşamak; açlık ve yokluk tehlikesi yoksullara ıstırap vermekte, yaşamdan mahrum kalmasına sebep olmaktadır, “Elazıglı bir gönüllünün dediği gibi, insan yoksullukla birlikte özgürlüğünü de yitirmiştir. Açsan hür değilsin.” (Açıkgöz,2013,19) Toplumsal yaşamdaki gelir farklılığı nedeniyle hayatın dışına itilen varlığından hissedilen rahatsızlık nedeniyle yoksullar: Tembellik, aylıklık, düzensizlik, hesapsızlık, ailedeki dağılımı, birikimsizlik, cahillik, çok çocuk yapma, güvensizlik, eğitimsizlik, madde bağımlılığı, çeteleşme, içe kapanma, ötekisiyle birlikte yaşayamama, düzensiz çalışma, bakımsız evlerde yaşama, dilencilik, yağmalama, sefillik, pis görülme, işsiz avare olarak görülme, suç örgütlerine katılma, enformel ilişki ağları, yasa dışılık, erken yaşta evlenme gibi sorunlar ve yaşam nedeniyle suçlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu gibi sebepler ve sorunlar nedeniyle mekân, cinsiyet, politik ve sınıfsal ayrıma maruz kalmaktadırlar.

“Küresel neo liberal yaklaşımlarla birlikte yoksulluk, yapısal, mekânsal, sınıfsal ve cinsiyet temelli ayrışma ve ayrımcılık süreçlerine daha fazla hız kazandırmıştır. Bedava yaşayanlar” ve “ kaybedenler” ve yoksulluk yardımları da “hükümet sadakası” gibi nitelermelerine etiketlenerek aşağılanmakta ve yoksullara yönelik dışlanma süreçleri geliştirilmiştir”(Gül, 2004, 353).

Sosyal yaşamın hızlı değişmesi ve tüketimin dahi tüketildiği yaşadığımız yeni zamanlarda elbette ki sosyal yaşama adil ve eşit bir şekilde katılmak yoksullar için çok zordur. Bu dışarıda kalmışlık hali sıkıcı, boğucu bir durum oluşturuyor. Sosyal yaşamdaki bu dışlanma nedeniyle yoksulların yaşam kalitesinde düşüklük meydana geliyor. Bölüşümdeki dengesizlik sosyal adalette de dengesizlik meydana getiriyor.Ayrıca Yoksulluk sorunsalı ve sosyal adalet bölgeler, ülkeler ve kıtalar arasında farklılık göstermektedir.

“Yoksulluk, gerek tanımı gerekse şekli itibarıyla ülkeden ülkeye bölgeden bölgeye bile değişiklik sergileyebilir. Bu değişiklik, etkisini yoksullukla mücadelede de göstermekte; gelir dağılımındaki dengesizlikler, savaşlar sosyal ayrımcılık ve dışlanmışlık, güvenli olmayan çevre, sağlıksız şehirleşme, kırsal bölgelerin sorunları, küresel ısınma gibi çeşitli etkenler karşısında farklı mücadele yollarına ihtiyaç duyulmaktadır. Kimi ülkeler açlıkla mücadele ederken, kimi ülkelerde yoksulluk kadınları, çocukları, iş ve öğrenim olanağı bulamayan gençleri olumsuz etkilemektedir. Asya ülkelerinde kırsal yoksulluk Latin Amerika ülkelerinde kentsel yoksulluk olarak kendini göstermektedir. Benzer şekilde kimileri için yoksulluk bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamama noktasında, kimileri içinde de yaşadığı toplumun ortalama yaşam standartlarını yakalayamama noktasında farklı şekillerde kendisini göstermektedir.” (Okumuş, 2010,70)

Yoksulluk sorunsalının tek tanımı hiçbir zaman yapılamaz. Çünkü yoksulluk gelir düzensizliği, bölüşüm adaletsizliği, rant, gasp, eğitim, sağlık, ekonomik, dışlanma, işsizlik, olmak üzere yoksunluğu barındıran bir durumdur. Ayrıca kırsal, kentsel, bölgeler, uluslar ve kıtalararası kültür ve yaşam farklılığının olması da tek bir yoksulluk tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Zaten Allah yaşamı, farklılık ve çeşitlik üzerine kurmuştur. Bu temel yaşam kaidesi sosyal yaşam ve sorunlarda da mevcuttur. Bu sebeple yoksulluğa farklı yaklaşımlar ve anlama halleri mevcuttur.

Yoksullukla mücadele etmek ve yoksulluğu azaltmak için yoksulluğu, disiplinlerinin merkezine alan sosyal politika ve sosyal hizmet ilişkisini değerlendirmek, günün koşullarında yorumlamak gereklidir. Yoksullukla ilgili çözüm oluşturmak içinde yoksulluğun toplumsal katmanlardaki karşılığı ve tanımlamaları/anlamlandırılmaları sorunsallaştırılmalıdır.

2.1.1 Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk, tek bir nedenden kaynaklanmıyor. Yoksulluk birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Temel olarak insan iradesinden/zihniyetinden kaynaklanan yoksulluk ve insan iradesi dışında meydana gelen doğal afetler sonucu oluşan yoksulluk diye ikiye ayrılabilir.

İnsan iradesinden kaynaklanan yoksulluk, kendi içinde toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik nedenler olarak ayrılabilir. Çünkü bu etkenler insanın dünyayı düzenlemesi ve anlamlandırmasıyla ilişkilidir. İnsan merkezlidir. İnsan dünyevi olanı

kendi bakış açısıyla organize eder. Yaşamın düzenlenmesi ve organizasyonunda insan iradesinden kaynaklanan yoksulluğun nedeni, insan doğasının çıkarıcı, bencil, ben merkezli, olan doğasının baskın gelmesidir.

Yeryüzünde insan yaşamına yetecek kadar nimet/kaynak var olduğuna göre; aslında mutlak olarak da yoksulluktan bahsedilemez. Herkese yetecek ve artacak kaynak vardır. Herkese yetecek kaynağın egemenler tarafından el konulması ve herkesin olan kaynakların gasp edilip adaletsiz dağılımı nedeniyle yoksulluk oluşmaktadır.

İnsan iradesi kaynaklı yoksulluğun nedenleri arasında şu faktörleri sıralayabiliriz.

- Kaynakların eşitsiz dağılımı
- Sömürü
- Eğitim düzeyinin düşüklüğü
- Düşük gelir
- Yaşlılık
- Engellilik
- İşsizlik
- Madde bağımlılığı
- Aşırı bilinçsiz borçlanma
- Kumar
- Savaşlar
- İsrar
- Enformel Sektör

Yoksulluğa neden olan bu faktörlere şunları da ekleyebiliriz.

- “ Hızlı nüfus artışı
- Adaletsiz vergi sistemi

- Vergi kaçakçılığı
- Yüksek faiz politikası ve rant ekonomisi
- Çalışamayacak durumda olanlar
- Enflasyon
- Piyasada tekelleşme
- Devlet teşvikleri
- Bireyler arasında yetenek farklılıkları
- Miras (Aktan 2003, 150)

İnsan İradesinin dışında gerçekleşen doğal afet kaynaklı yoksulluğun nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Deprem

Sel

İklim

Kuraklık

Toprağın verimsizliği

2.1.2 Yoksulluk ve Neoliberalizm

21 yüzyılın egemen düşüncesi liberalizmin bırakınız yapınlar bırakınız geçsinler(laissez-faire, laissez-passer)mottosunun düşüncede, ekonomide ve kültürde egemen olduğu yüzyıl olarak yorumlanabilir. Liberalizm, her şeyikuralsız olarak, alınıp satılıp metalaştırıldığı bir toplum ve siyasal yaşamı kutsamaktadır. Önemli olan bireyin kazanç ve yararadır. Hangi yollarla ve ne şekilde elde edildiği değildir. Bu zihin yoksul ve mağdurları doğal olarak ötekileştirmekte ve kendisini mülkün sahibi olarak görmektedir.

Liberal yaşamda Toplumsal kaynakların bölüşüm ve dağıtımında devlet, minimum düzeyde dağıtıcıdır. Devletin kaynak bölüşümünde minimum düzeyde olması kaynakların ve devletin dahi ticarileştirildiği bir kamu yönetimi anlayışı, eşitsizlik üretmektedir. Bir yanda asgari geçimle yaşama tutunmaya çalışan yoksul ve mağdurlar bulunmaktayken; diğer yanda lüks ve konfor içinde bireysel bencil dünyasında yaşayan bir sınıf bulunmaktadır.

Sadece kar ve kazanç merkezli ticari bir yaşam beraberinde emeğin sömürsünü de oluşturmaktadır. Devlet müdahalesi minimum düzeyde olduğu için özelleştirmeler

olur. Bu sebeple kamu kaynaklarına erişim nedeniyle rantiyeciler oluşur. Rant, tekelleşmeyle, bölüşümde ve dağıtımda adaletsizlik oluşurken; yoksulluk derinleşir. Neoliberalizm liberal değerlerin yüzeysel olarak yeniden üretilmesi ve liberal kapitalizmin yenilenerek devam etmesidir.

“Neo-liberalizmin temel savı olan ‘minimal devlet’ söyleminin gelişimi de bu döneme rastlamaktadır. 1920’lere kadar iktisat alanında egemen olan minimal devlet söylemi, 1929 Bunalımı ile etkinliğini yitirmiş ve yerini Keynesçi iktisat anlayışına ve ‘müdahaleci devlet’ modeline bırakmıştır. Ancak, dünya ekonomisinin 1970’lerdeki büyük bunalımı, bu defa Keynesçiliğin iflası olarak değerlendirilmiş ve liberal düşünürlerin reçeteleri geri çağrılmıştır. Böylece tekrar sahne alan liberalizm, ‘neo’ ön ekini alarak refah devleti, planlama ve her türlü devlet müdahalesine karşı geliştirdiği eleştirilerle 18. yüzyıldaki klasik söylemini yeniden canlandırmıştır”(Ataay, 2016,130).

21.yüzyıl liberal ve neoliberalizminin insanı merkeze aldığı, kutsallıkların yapı bozuma uğradığı, mülkiyeti tekelleştirdiği, devleti siyasal güvencenin merkezi olarak gördüğü, metalaşmanın yaşamın merkezinde olduğu, beyaz adamın üstünlüğü, bireysel bencilliğin yüceltildiği, bireysel bencilliğin devlet ve toplumlarca kutsanması nedeniyle iki büyük dünya savaşının yaşandığı, sömürü ve rantın merkeze alındığı, dünyanın kutuplaştırıldığı, bir dünya düzenidir. Savaş ve yıkımlar nedeniyle yoksulluğun derinleştiği, insanların bir bölümünün mülteci konuma düşmesi nedeniyle insan haklarından ve sosyal haklarından mahrum olarak yaşadığı ve bu sebeplere binaen yoksulluğun küreselleştiği bir çağdır.

“Beşte biri zengin, beşte dördü de fakir olan bir dünya da yaşıyoruz; zenginler zengin ülkelere, fakirler de fakir ülkelere ayrılmış; zenginler çoğunlukla açık tenli, fakirler ise esmer tenli; fakirlerin çoğu genellikle okyanusların ayırdığı ve zenginlerden uzakta bulunan ücra vatanlarda yaşıyor. Büyük çapta bir göç mümkün değil. Sistemli bir gelir dağılımı yeniden yok. Varlıklılar arasında da etnik çatışma olduğu halde, yoksullar arasındaki çatışma daha şiddetlidir”(Falk, 2001,17).

Bu yorumdan hareketle dünyanın güney yarım küresinde yaşayan esmer insanların yoksul olduğu günümüz dünyasında görmekteyiz. Hatta Afrika’da yaşayan insanların mutlak yoksulluk sınırının dahi altında yaşadığı, açlık ve kuraklıkla bu kıtanın boğuştuğu dertli bir yaşamın hâkim olduğu görülmektedir. Bu da serbest piyasa neoliberalizminin ırkçılık ve yoksulluğu beslediğinden bahsedilebilir. Aynı zamanda yanı başımızda kuzeyin beyaz adamının esmer tenli yoksullara değer vermediği mülteci dahi kabul edilmediği görülmektedir. Akdeniz sularında onlarca mülteci boğulurken

neoliberalizmindöl yatağı batının vicdanı hala sızlamamaktadır. Yani yapı bozumuna uğrattıkları kutsallık yerine kendi narsist kutsallıkları geçmiştir. Hümanist neo liberal değerler iflas etmiştir.

Neo liberalizmin kuramcılarında olan Friedman ve Hayek sosyal refah devletinin yoksullara dönük gerçekleştirdiği istihdam, barınma, sosyal yardım, eğitim ve sağlık gibi, devletin müdahaleci önleyici ve koruyucu hizmetlerinin verimsiz olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca devlete karşı serbest piyasa ve kendiliğinden düzeni savunurlar. Sınırlı devlet müdahalesinden yanadırlar. Bu iki neoliberal kuramcı, aslında Adam Smith'in gizli el teorisini yeniden yorumlayıp içkinleştirmektedirler. Devlet sadece siyasal ve bireysel özgürlükleri düzenler. Devletin görevi sosyal yaşamdaki eşitsizliği gidermek değildir. Bu sosyal yaşamdaki eşitsizlikler kendiliğinden düzen yoluyla güçlü bireyler var ederek ileri toplumlar oluşturacağını savunurlar.

Hayek“Sosyal adalet denilen şeyin anlamını keşfetmek on yıldan fazla bir süredir esas meşguliyetlerimden biri olmuştur. Fakat bu işte başarılı olamadım. Daha doğrusu sosyal adalet deyiminin, özgür insanlar toplumu açısından hiçbir anlam ifade etmediği sonucuna vardım” (Hayek, Akt. Ataay, 2016, 137).

Bu düşünceden hareketle diyebiliriz ki sosyal adalet, eşitlik, yoksulların ve zayıfların korunması neo liberalizme göre boşa harcanan enerji ve zamandır. Bu yüzden sosyal devlet anlayışı yanılsama ve seraptan ibarettir. Bireyler yoksulluğa düşmüş iseler bu anların yeteneksizliği ve tembelliğinden kaynaklanmaktadır. Yani neo liberalizm yoksulluğu bireyin üzerine atmaktadır. Sistemin eşitsizlik üretmediğini, yoksulluğun yapısal bir sorun olmadığını savunur.

“Asıl adaletsizlik, sosyal adalet isteğiyle devletin yaptığı müdahalelerdir. Piyasanın oluşturduğu kendiliğinden düzeni bozarak, devletin bir baskı grubu örneğin işçiler lehine yaptığı müdahaleler, açıkça özgürlüğe saldırmaktır. Bu durum açıkça ayrımcılık anlamına gelmektedir. Hayek hiçbir zaman tam anlamıyla hayata geçirilemeyeceğini iddia ettiği sosyal adalet düşüncesinin, mülk sahiplerine duyulan kıskançlığın yarattığı bir serap olduğunu savunmaktadır (Ataay, 2016,).

Neoliberalizmde, yoksul olanlar iyice elenip toplumda belli olduktan sonra, yoksullara sosyal desteği devletin sağlamasından ziyade bu görevi toplumdaki zenginler yerine getirebilir. Ayrıca bu hizmetleri devlet sadece kontrol etmelidir.

“Devletin son görevi ise çalışamayacak ve kendi geçimini sağlayamayacak durumdaki muhtaç kişilerin ve çocukların himayesi ile ilgilidir. Ancak bu tür bir himaye,Friedman’a göre direkt olarak devletin kendisi tarafından yapılmamalıdır. Devlet, özel hayır kurumlarına ya da yardımsever ailelere destek vermeli, onlar da ihtiyacı olanlara yardım etmelidir. Friedman’ın bu amaçla geliştirdiği iki önerisi vardır

1.Negatif Gelir Vergisi; Zengin aileler, kendi seçtikleri fakir ailelere düzenli ve doğrudan para yardımında bulunurlar. Burada devlet sadece yardımın yerine ulaşip ulaşmadığını kontrol eden bir görev üstlenmelidir. Temel nokta ailelerin kime yardım edeceklerini seçmekte serbest olmalarıdır.

2.Yardım Kuponları: Devlet muhtaç olanlara kupon dağıtmalıdır. Onlar da, bu kuponları piyasada istediği hizmet ile değiştirebilmelidir. Böylece hizmet yine devlet tarafından sunulmayacak, piyasaya bırakılacaktır. Devlet sadece bedava hizmetten kimin yararlanacağına karar vermelidir” (Ataay, 2016,145-146).

Yani neoliberalizmde devlet hiçbir zaman yeniden dağıtım ve bölüşümde bulunmamalıdır. Bunu piyasaya topluma bırakmalıdır. Bu anlayış yoksulları bireylerin vicdanına bırakmakta, yoksulluk yardımlarını piyasalaştırmaktadır. Sosyal bir hak olan yoksulluk yardımlarını hak merkezli bir yaklaşımdan uzaklaştırılarak hayırseverliğe/yardımseverliğe dönüştürmektedir. Doğal olarak dezavantajlı gruplar toplumda aşağılanmakta ve damgalanarak ötekileştirilmektedir. Yoksullar başkasının sırtında bedava yaşayan asalaklar durumuna düşürülmektedir. Onur ve haysiyetleri zedelenmektedir.

Neoliberalerler kamusal sosyal yardımlar ucuz ve bedava olarak gerçekleştirildiği zaman devlet hizmet tahsisini arttırmakta zorlanır. İsrاف çoğalır. Asıl yoksula ulaşılmamış olur. Günümüz halk tabiriyle bedava sirke baltan tatlı olur. Bağımlılık ve kısır döngü oluşturur. İşsizlik ödeneği bireyleri tembelleştirir. Bireyler iş aramaktan ve çalışmaktan kaçınırlar. Neoliberalizmin kuramcısı olan Friedman, bu nedenle, “Asgari ücret uygulamasına, kira indirimine, her türlü sübvansiyona, eğitim, sağlık ve emeklilik gibi sosyal güvenlik önlemlerine karşı çıkmaktadır.”(Ataay, 2016,146)

Neo liberalizm yoksulluğun sebebini yoksullarda aramaktadır. Onları uyusuk, tembel, üretmeyen, avare ve başıboş tanımlayarak kapitalist sistemin ürettiği sınıfsal ayrımı görmezden gelmektedir. Ayrıca sosyal devletin yoksul ve mağdurlara sağladığı sosyal desteklerin gereksiz harcamalar olduğu, israfı çoğalttığı savına dayanmaktadır. Sosyal devletin yoksullara sağladığı sosyal desteklere baktığımızda ise özelleştirilen

hizmetlere yoksulları erişemediği ayrımcılığı çoğalttığı ve yoksulluğu derinleştirdiği görülmektedir. Kısaca neoliberalizm yoksulluğu çoğalttığı, toplumsal katmanlar oluşturarak sınıf ayrımcılığını oluşturduğu söylenebilir.

2.1.3 Yoksulluk ve Sosyal Hizmet

İnsanlığın savaşımı sosyal adaleti sağlama, eşitliği gerçekleştirme ve hakkaniyeti oluşturma savaşımıdır denilebilir. Bu hak savaşımında ve bölüşümünde mağdurların haklarını gasp edenlere karşı, zayıfların savunuculuğunu yapmak, onları desteklemek, toplumun iyilik halini gerçekleştirmeye sağlamak sosyal hizmet uzmanların temel insani görevidir.

“Sosyal hizmet uzmanlarının tanımlamayı amaçladığı sosyal sorunların bir parçası olan eşitsizlik ve adaletsizliğin ortadan kaldırılması için, hangi adımları atmak mümkünse onların atılması için bir araya gelmediğimiz sürece, sosyal hizmet disiplini insancıl bir çaba olarak düşünmek zordur”(Thmpson, 2014, 29).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun sosyal hizmeti tanımı şöyledir.

“Sosyal hizmet mesleği sosyal değişimi, insan ilişkilerinde sorun çözmeyi ve insanların esenliğini arttırmak için (onların) güçlendirilmesini ve özgürlüklerini destekler. İnsanların çevreleri ile etkileşimlerinde insan davranışları ve sosyal sistem teorilerini, sosyal hizmet müdahalelerini kullanır. İnsan hakları ve sosyal adalet prensipleri sosyal hizmette esastır”(http://ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/Erişim, 8 Aralık, 2016).

Dünya devletlerinin hemen hemen hepsinde servet küçük bir azınlığın elinde tekelleştirilmektedir. Servetin küçük bir azınlığın elinde tekelleşmesi dışarıda kalan kitlede ise yoksulluk oluşturmaktadır. Oluşan bu eşitsiz ve bölüşüm adaletsizliğinde yoksulların maddi yetersizliği, psikolojik sorunlara, kaygı ve depresyona sebep olmaktadır. Yoksulluğun getirmiş olduğu bu ağır yaşam yükü yoksulları bunalıma ve strese sokmaktadır. Bunalım ve sıkıntı içinde yaşayan kişilerin belkide ilk müracaat ettikleri kişiler sosyal hizmet uzmanlarıdır. İlk etapta onları rahatlatacak disiplinle sosyal hizmet mesleğinin kuramlarıyla müracaatçıya yaklaşacak olan sosyal hizmet uzmanlarıdır.

“Yoksulluk müracaatçıların çoğunun hayatlarındaki en önemli tanımlayıcı özelliktir” (Walker ve Walker2015, 111). Yoksulların çoğu sosyal hizmetlerden

faydalanmaktadır. “Yoksulla karşılaşmadan sosyal hizmet uygulaması yapmak imkânsızdır” (Walker ve Walker2015, 111).

Yoksulluk yoksunluğu ve yokluğu içinde barındırır. Yoksunluk ve yokluk yoksulların sosyal ağlara ve sosyal imkânlarla erişimini, aktiviteyi, istihdamı, eğitimi, sağlığı, tüketimi etkilemektedir.

“Bu durum bireysel düzeyde yoksulluğu azaltma ve sosyal adaleti sağlama hedefine ulaşma çabası sergileyen sosyal hizmet uzmanları için gelişimsel, sosyal değişim unsuru olma yolunda çok önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk ve eşitsizliğin sonuçlarını diğer tüm mesleklerden daha fazla bildiği gerçeği tüm hizmet alanlar için sosyal adaleti sağlama adına toplum eğitimi ve desteği için bir potansiyel temel sağlamaktır” (Walker ve Walker 2015, 124).

Özet olarak sosyal hizmet ve yoksulluk ayrılmaz bir bütündür. Yoksullukla mücadele etmek sosyal adaleti tesis etmekten geçer.

2.1.3.1 Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika İlişkisi

Sosyal politika sosyal sorunların genel olarak düzenlenmesiyle ilgilendir. Sosyal hizmetler bireyin sorunlarına odaklanır. Sosyal politika geleneksel olarak “düzenli gelir, barınma, eğitim, sağlık ve bireysel sosyal hizmetler olarak beş temel alana ayrılır” (Thompson, 2014,66). Sosyal politika bu sorunlara sosyal adalet ve bölüşüm bağlamında yapısal ve yönetsellikle ilgili çözümler getirirken; sosyal hizmetler ise bireyin sağlıklı, kaliteli, bir yaşam sürdürmesi için bireyde oluşan örselenmelerin giderilmesiyle ilgilendir. Bu sebeple “sosyal politika sosyal hizmet uzmanlarının ve müracaatçıların yaşadığı ve çalıştığı ortamı meydana getirir” (Walker ve Walker 2015, 122). Yoksullar İş, eğitim, konut, sağlıkla ilgili sorunlara çözüm getiremez ve başa çıkamazsa son olarak devlete başvurur. Başvuruda bulunacağı kişi sosyal hizmet uzmanıdır. Sosyal hizmet uzmanı ailenin ve bireyin yaşadığı bu bunalım ve stresi azaltmak için maddi ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olur. Onların savunuculuğunu yapar.

“Çünkü sosyal hizmet, aşırı yoksulluğu ve eşitsizliği görmezden gelen, sonuç olarak da dezavantajlılar için ahlaki sorumluluğunu bir kenara bırakan bir toplum ile ilgilenen bir meslek olarak sosyal politikanın önemini farkında olmak durumundadır. Sosyal politika, bireysel zorlukların ve bazen de kişisel yetersizliğin ötesine, yoksulu toplumun geniş katmanlarının hayatından dışlayan yapısal faktörlere bakanlar için özellikle önemlidir. (Walker ve Walker 2015, 123-124).

Sosyal sorunların çözülmesi, travmaların azaltılması, eşitsizliğin giderilmesi, adaletin sağlanması, dayanışma ve bölüşümün gerçekleşmesi ve sağlıklı bir toplumun meydana gelmesi; ancak sosyal politika ve sosyal hizmetlerin işbirliğiyle gerçekleşir.

2.2 Yoksulluğa Farklı Yaklaşımlar

Yoksulluk tarihin her döneminde insanlığın ve toplumların temel sorunlarından biridir. Bu sebeple yoksulluğu oluşturan tek bir neden ve olgudan bahsedilemez.

Yoksulluk yapısal sorunlardan kaynaklandığı gibi bireysel sorunların oluşturduğu yetersizlikten de kaynaklanıyor olabilir. Yoksulluk kültürden kültüre, toplumdan topluma değişebilen ve algılanan bir sorunsaldır. Değişen toplumsal yaşam koşullarına göre algılanan yoksulluk durumlarından da bahsedilebilir. Bundan ötürü yoksulluğun tek bir nedeni olmadığı gibi tek bir tanımı ve türü de yoktur. Yoksulluğun farklı tanım ve türleri olduğu gibi yoksulluğun bireyi düşürdüğü durumlar da söz konusudur. Genel olarak toplumsal eşitsizlikten kaynaklanan yoksulluğun farklı tanımlamaları söz konusudur.

2.2.1 Mutlak Yoksulluk

“Yoksullukla ilgili temel yaklaşımlardan birisi olan mutlak yoksulluk kavramı ilk kez İngiltere’de J.Rowntree tarafından tanımlanmıştır” (Akt. Okumuş,Alcock2010,71).

“Mutlak yoksulluk, insanın günlük kalori ihtiyacından hareketle Dünya Bankası’nın ürettiği bir yoksulluk tanımıdır.” (Açıkgöz,2013,39) Bu tanımdan hareketle mutlak yoksulluk günlük biyolojik ihtiyacın karşılanamamasıdır. Gündelik yaşamda gelir-tüketim dengesinde temel yaşam becerisi olan yeme, içme, barınma, beslenme, giyinme gibi ihtiyaçların karşılanmamasıdır. Bu temel ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde kişi açlık derecesindedir. Mutlak yoksulluk ve yoksunluk durumunda yaşamaktadır.

Abraham Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi, insanın kendini gerçekleştirme kuramında kendini gerçekleştirmenin en alt düzeyleri olan fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerin karşılanmasıdır. Mutlak yoksulluk içinde olan yoksullar bu düzeydedir denilebilir.

“Mutlak yoksulluk kavramı, fiziksel açıdan sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için gerekli temel koşulları ifade eden geçim düşüncesine dayandırılmıştır. Bu yaklaşıma göre yoksulluk genellikle “beslenme, barınma ve giyinme gibi insan yaşamı için gerekli temel

gereksinimleri karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumu” olarak veya “mutlak asgari refah düzeyinin altında kalamama durumu” ve “yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere olan gereksinimlerin karşılanamaması durumu” Birey bu evrensel standartların altına düştüğü zaman dünyanın neresinde olursa olsun yoksul olarak ifade edilebilir” (Sapançalı, 2005,55).

Gündelik temel yaşam ihtiyaçların karşılanması ülkelerin sosyo- ekonomik yaşam düzeyi ve gelişmişliğiyle ilintilidir.

“Satın alma gücü paritelerinin farklılığından dolayı mutlak yoksulluk sınırı, gelişme düzeyine göre ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Söz konusu sınır az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1.25 ABD Doları, Latin Amerika ülkeleri ve Karayipler için 2,15 ABD Doları, Türkiye ve Doğu Avrupa ülkeleri için yaklaşık olarak 4 ABD Doları, gelişmiş ülkeler için 14,4 ABD doları olarak kabul edilmektedir. Bu rakamlara göre günlük kalori 2400 kalori besin alamaya yetmeyenler mutlak yoksul olarak tanımlanmaktadır” (Okumuş, 2010, 72-73).

Adından da anlaşıldığı gibi mutlaklık bir kesinliği barındırmaktadır. O halde bireyin ve ailenin mutlak yoksulluk halinin durumunda olması demek asgari yaşam düzeyinde biyolojik olarak fiziksel ihtiyaçların karşılanamamasıdır.

2.2.2 Göreli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bir insanın temel biyolojik ihtiyaçlarını asgari düzeyde de olsa bile karşılayamama durumu iken; göreli yoksulluk ise bireyin biyolojik ihtiyaçlarını karşılamasına rağmen; bireyin yaşadığı toplumun refah düzeyinin, yaşam kalitesinin, yaşam kültür ve tarzının altında olmasıdır. Yani mutlak yoksulluk salt biyolojik ihtiyaçların karşılanması nedeniyle yoksulluk tanımlanması ve anlamlandırmasında ortak bir yaklaşıma yakınlaşmasına rağmen; göreli yoksulluk toplumdan topluma, kültürden kültüre, çağdan çağa, değişkenlik gösteren bir durumdur.

“Bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hane halkı göreli anlamda yoksul sayılmaktadır”(http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584 Ulaşım13 Aralık.2016).

Zastrow göreli yaklaşımın gelir eşitsizliğinden kaynaklandığını gelir eşitsizliği mevcut olduğu sürece yoksulluğun da varlığını sürdüreceğini ifade etmektedir.

(Zastrow. 2015,173)Toplumsal refah düzeyinin ve tüketiminin altına düşmek göreli

yoksulluğun görünümüdür. Gelişmiş ülkelerin tüketiminin daha yüksek olması görelî yoksulluğun bu ülkelerde yoğunlaştığını söylenebılır.

“Görelî yoksulluk kavramı gelişmiş ülkeler için, mutlak yoksulluk kavramı az gelişmiş ülkeler için kullanılmaktadır.” (Hız 2011,146)

“Görelî yoksulluk, kişinin kendi yaşam düzeyini, kendinden daha yüksek bir gelir grubu ile karşılaştırması sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Görelî yoksullar, temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen ancak kişisel kaynaklarının yetersizliği sebebiyle toplumun genel refah seviyesinin altında kalan ve topluma sosyal olarak katılımları engellenmiş olan kişilerdir. Görelî yoksulluk, insanın toplumsal bir varlık olmasından yola çıkar ve yoksulluğu bir eşitsizlik olgusu olarak ele alır. Dolayısıyla toplumda mutlak yoksulluk kavramına göre hiç kimse yoksul olmasa dahi, gelir dağılımı ile doğrudan ilişkilendirilen görelî yoksulluğa göre toplumda her zaman yoksul olan bir kesim olacaktır” (Şenses, 2014,91-92).

Görelî yoksulluk genellikle bölüşüm dengesizliğinden kaynaklanıyor. Paylaşım yetersizliği nedeniyle yoksullar tüketimin dışında kalmaktadırlar. Yani maddî yetersizlik nedeniyle toplumsallığın dışında kalmak görelî yoksulluğu içinde barındırır.

2.2.3 Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk

Yoksulluğun belirlenmesinde kaynaklara, kamusal mal ve hizmetlere erişim ile özerklik, güçsüzlük, ayrımcılık, korunmasızlık, eşitsizlik, siyasal özgürlük, insan hakları ve onur gibi ölçütlerin de göz önünde tutulması gerektiği dile getirilmektedir. Yoksullar yalnızca gelir ve kaynaklardan değil de aynı zamanda fırsatlardan da yoksun kalırlar.

“Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürmek ya da asgari yaşam standardına sahip olmak için birey veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimleri karşılayabilecek miktarda gelirin elde edilememesi durumudur. Gelir yoksulluğu hesaplamalarında genellikle asgari bir yaşam düzeyini sağlamak için gerekli olan gelir, yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırının altında gelir veya tüketim seviyesine sahip olan kişi veya hane halkı yoksul olarak adlandırılır” (Okumuş,2010,75).

“UNDP 1997 yılında yayınladığı İnsani Gelişme Raporu’nda ilk kez “İnsani Yoksulluk”(Human Poverty) kavramını kullanmıştır”(Yıldız: 2015,36).1990 yılında beri UNDP her yıl insani gelişme ve insani gelişme endeksi yayımlamaktadır.

“İnsani Gelişme Endeksi (İGE) bir ülkenin ortalama kazanımlarını insani gelişmenin üç temel alanında ölçen özet bir karma endekstir: sağlık, bilgi ve gelir. İlk kez müteveffa Pakistanlı

ekonomist Mahbubul Haq tarafından, Nobel ödüllü Amartya Sen ve 1990 yılındaki ilk İnsani Gelişme Raporu'nun önde gelen diğer düşünce adamları ile işbirliği içerisinde geliştirilmiştir.

Ulusal kalkınmayı ölçmek amacıyla kullanılan gelir düzeyi ve ekonomik büyüme hızı gibi alışlageldik ölçümlere alternatif olarak ortaya konmuştur. İGE bir ülkenin kalkınmasının değerlendirilmesinde dikkate alınacak tek ölçütün ekonomik büyüme olmadığını, esas ölçütün kişiler ve onların kapasiteleri olduğunu vurgulamak için geliştirilmiştir”

(<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/search.html?q=insani+gelişme+endeksi>, Ulaşım 14 Aralık 2015).

İnsani gelişme: İnsan zenginliğinin, fırsatların, olanakların, yetenek, kapasite ve yapabilirliğinin değerlendirilmesidir.

“İnsani yoksulluk: İnsanların yaşadıkları yoksunluğu açıklamaya çalışılmıştır. İnsani yoksulluk endeksi yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinden yoksunluk ve kamusal ve özel kaynaklara erişememe gibi insani gelişim açısından ortaya çıkan yoksunlukları, yoksulluğun boyutlarını ve insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir. İnsani yoksulluk, yoksulluk olgusunun insanlık onurunun kırıncı ve çok yönlü boyutların açıklamayı hedeflemektedir. Yoksulluk, haklara erişebilme ve erişmeyi talep edebilme eksikliğini de içerir. Bu bir hak yoksunluğudur.”(Sapançalı, 2005,57)

İnsani yoksulluk ve gelir yoksunluğu yoksulların temel ekonomik, geçim standardı, temel insan haklarından mahrum bırakılma ve insan onuruna yakışır bir yaşam düzeyinin altında olmasıdır.

2.2.4 Yeni Yoksulluk

Tarihin her döneminde yoksulluk sorunsalı var ola gelmiştir. Değişen ise her çağa özgü yoksulluk sorunsalının içeriğinin ve biçimin farklılığıdır. Pre modern tarım toplumunda yoksulluk geçime dayalı kalıcı bir durumdan çok geçici bir hal olarak kabul görüyordu. Hatta dinsel yaşam biçiminde insan maneviyatını olgunlaştıran bir durum olarak kabul görmekteydi.

Rahnema, “Eski yoksulluktan bahsederken ‘gönüllü yoksulluk’ tabirini kullanmaktadır. Yoksulluğun Taş Devri’nden sonraki armağan toplumlarında da görüldüğünü belirten Rahnema, gönüllü yoksulluk tabiriyle yoksulluğun hem yoksullar tarafından içselleştirildiğini ve bir sorun olarak görülmediğini, hem de yoksulların iç dünyalarının zenginleşmesine katkıda bulunduğunu belirtmek istemektedir” (Açıkgöz,2013, 52-53).

“Gönüllü yoksulluk, eskiden bireysel bir tercihti, kişinin manevi açıdan olgunlaşmasını sağlıyordu. Örneğin, gönüllü yoksulluk İslam tasavvufunda riyazet yoluyla, yani kişinin belli bir

dönem aç kalarak, az uyuyup az konuşarak manevi makamlara ulaşmasını sağlayan bir araçtı. Budizm’de Nirvana’ya ulaşmak için buna benzer bir yol izlenmektedir” (Açıkgöz,2013, 53).

“Yeni Yoksulluk ise sadece gelir/tüketim sorunları dolayısıyla yoksulların mutlak bir fakirlik çizgisinde yaşamasıyla değil, onların, yaşamlarını iyileştirecek ‘yapabilirliklerini’ kısmen ya da tamamen yitirmesiyle ilgilidir. Yapabilirlik, yoksulluk araştırmalarında gelir/tüketim harcamaları kadar üzerinde önemle durulması gerekli bir kavramdır. Gelir/tüketim harcamaları, yoksulluğun/refahın statik boyutunu aydınlatırken “yapabilirlik araştırması” dinamik boyuta ışık tutar. Yoksulluğun dinamik olarak algılanabilmesinden kasıt, yoksulların gelecekte oluşacak bazı fırsatlara ulaşabilme kabiliyeti, şu anda ve yakın gelecekte bu kabiliyeti kullanabilme isteği, dolayısıyla hayatını iyileştirebilme güçleridir. Bu dinamik bakışla, yoksul kesimlerin aşağı ve yukarı doğru hareketleri yoksullukları ile mücadelelerinde geliştirdikleri stratejileri izlenebilmektedir. Refah devleti boyunca alışabilen korunaklı ortamın ortadan kalkışı ile beraber yoksulluk stratejisi geliştirmeye kabiliyeti olmayan kitlelerin aniden kronik işsizlikle karşılaşması yapabilirliği olanaksız hale getirilmiştir. Yapabilirlik olmadığından yoksullar karşılarında oynanan oyundan pasif izleyici konumuna düşebilmekte ve teslimiyetçi bir pozisyona sürüklenebilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde ciddi boyutlara ulaşan sistemin dışına atılmış sınıf altı kesimin pasif konumu çok belirgindir” (Işık ve Pınarcıoğlu. 2005, 72).

Yeni yoksulluk sosyal devletin zayıflamasıyla yoksulların kapasitelerini, kabiliyetlerini dinamikliğinin yitilmesi fırsatlardan yapısal olarak yoksun bırakılması olarak değerlendirilebilir. Toplumsal eşitsizliğin oluşturduğu yapısal sorunlar nedeniyle güçlerini yitiren yoksulların desteklenerek güçlendirilmesi sosyal hizmetlerin bakışı ve sosyal hizmetçilerin duyarlılığıyla gerçekleştirilebilir.

2.2.5 Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk

Sanayileşme ve tarımda makineleşmeyle birlikte kırdan kente göç başladı. Kırdan kente doğru gerçekleşen bu akış; kente tutunmaya çalışan yeni bir kitle oluşturdu. Bu kitle kente tutunurken ve yaşam mücadelesi verirken; imkânsızlıkları, düşük gelirleri nedeniyle kente tam entegre olamayan arada bir sınıf oluşturdu. Bu arada oluşan sınıf aslında kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluğa evrilmesi olarak da yorumlanabilir.

“Yoksulluk kırsal yoksulluk (ruralpoverty) ve kentsel yoksulluk (urbanpoverty) olarak da sınıflandırılabilir. Yoksulluğun boyutları ve yoksulların temel nitelikleri arasında yaşanan yerlere (kentsel-kırsal alanlar) göre büyük bir farklılık söz konusu değildir. Kentsel ve kırsal alanlar çeşitli kriterlere(nüfus büyüklüğü, mesken yoğunluğu, mesken türü, sunulan kamu hizmetlerinin düzeyi, tarım dışı işlerle uğraşanların nüfus içindeki payı) göre tanımlanmakta ve

gelir düzeyi, tüketim düzeyi ve diğer sosyal göstergelerin dikkate alındığı ekonomik yaklaşıma ya da bu göstergelerin yanı sıra maddi olmayan mahrumiyetler ile sosyal farklılıkları da kapsayan göstergeleri içeren antropolojik yaklaşıma göre yoksul kişiler belirlenmektedir. Genel olarak, kırsal yoksullar bağımsızlık, güvenlik, öz saygı, kimlik, sosyal ilişkilerin samimiyeti ve yakınlığı, karar alma özgürlüğü ve hukuki ve siyasi haklar gibi yoksulluğun daha çok kalitatif boyutuna önem verirken kentsel yoksullar, yetersiz gelir, yetersiz tüketim düzeyi gibi kantitatif boyutu önemsemektedirler (Akt. Aktan, 2002. [Masikahttp://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf](http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf) Ulaşım 4. Aralık. 2016).

Kırsal yoksullar tüketime dâhil olmaktan çok, bireysel, siyasal ve sosyal haklardan mahrum edilme gibi temel insan haklarından mahrum kalmaktadırlar. Çünkü kırsal yoksulların ekonomik gelirleri genellikle tarıma ve hayvancılığa dayalıdır. Bu sebeple yaşamlarını idame ettirme noktasında finans gündelik yaşamı belirlemiyor. Kentsel gündelik yaşam biçiminde finans önemlidir. Bu sebeple gelir yaşamın bütünlüğünde önemli yer kaplamaktadır. Yani kırsalda yaşayan yoksullar kimlik sorunu, saygı, değer, ilgi, gibi sorunlar yaşarken; kentte yaşayan yoksulların temel sorunu gelir ve tüketim dengesizliği olmaktadır.

“Kırsal kesimdeki yoksullar ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve küçük ölçekli sanayi ve hizmetler kesiminde çalışırlar. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki kırsal yoksullar homojen bir grup olmamak labirlikte kabaca iki ana gruba ayrılabilirler: Ziraat ile uğraşan yoksullar (kendi toprağını işleyen küçük toprak sahipleri, yarılıkçılar ve topraklarını kiralayan toprak sahipleri) ve ziraat ile uğraşmayan yoksullar (işçiler-ırgatlar, köy zanaatkârları ve çobanlar). Kırsal yoksulluğun temel kaynağı topraksız ve kalifiye olmayan işçilerdir. Nüfus arttıkça ve şehirleşme süreci hızlandıkça bu kesimin sayısı hızla artmaktadır” (Akt. Aktan, Khan, 2002. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf> 4. Aralık. 2016).

Kırsal ve kentsel yaşam düzeyindeki farklılık ve ayrışma modern sanayi toplumların oluşmasıyla derinleşmiştir. Sanayileşmeyle birlikte kırsal ve kentsel yaşam tarzında; gündelik yaşam biçimi farklılığı oluşmuştur. Sanayileşme öncesi toplumlarda kentler olmasına rağmen nüfus olarak kentler hem küçük, hem de kırsal yaşamın ortak duygu, davranış ve iletişim biçiminden farkı yoktu. Ritüeller, adetler, görenekler aynıydı. Birincil ilişkiler, yüz yüze iletişim duygusallık ve cemaat yapısı hâkimdi.

“Geleneksel kentlerin merkezinde genellikle mabet, saray ve pazar yeri bulunuyor, bu tören ve ticaret merkezi kimi zaman ikinci bir surla korunuyordu. Kentler bilimin, sanatların ve kozmopolit bir kültürün odak noktalarıydı. Ama bu alanlar her zaman ufak bir seçkinler grubunun ayrıcalığı olarak kalmıştır. Her ne kadar kentler, gelişmiş bir yol şebekesiyle birbirine bağlanmış olsa da, seyahat imkânı da genellikle pek az kişiyle sınırlı ya da askeri ve ticari etkinliklere yönelikti. Kapitalizm öncesi kentlerdeki hayat ağır bir şekilde akıp gidiyor ve sıradan insanlar, genellikle köylerde yaşayan benzerleriyle ortak adet ve gelenekleri benimsiyorlardı. Kentler çağdaş ölçülere göre küçüktü” (Giddens, 1997,92).

Sanayileşme, göç ve kapitalizmle birlikte kentlerin yapısı ve toplumsal ilişkiler değişmiştir.

Artık “şehir merkezleri işyerleri, ticari kuruluşlar ve eğlence yerlerinin oldukça yoğun olduğu bölgelerdir. Bu ‘iç şehir ’in çevresine dağılmış, büyük oranda ucuz daire veya kiralık odalardan oluşan sağlıklı yerleşim bölgeleri bulunma ihtimali yüksektir. Bunların ötesinde ise, en uç noktalarında orta sınıf banliyölerinin yer aldığı işçi sınıfına ait sabit bölgeler bulunmaktadır” (Giddens, 1997,94).

Günümüz kent merkezlerinde alış veriş merkezleri bulunmakta ve tüketim odaklı ‘an merkezli’ bir yaşam devam etmektedir. Kent merkezlerinin eski ve yıkılmaya yüz tutan binalarında rutubetli, havasız bodrum katlarda yoksullar, mağdur ve dışlanmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler.

“Writh genelde kentlerle ilgili olan üç ana özellik beliriyor: Nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojen oluşu. Kentlerde, büyük sayıda insan birbirlerine çok yakın mekânlarda yaşarlar ama çoğunluk birbirini şahsen tanımaz. Kentlerde olan insanların başkalarıyla olan teması kısa ömürlü ve bölük pörçük ilişkilerdir. İnsanlar bu ilişkilere kendi içinde tatmin edici olmaktan çok, bir hedefe götüren çıkarlara yönelik araçlar olarak bakarlar. Birey bütünleşmiş bir toplumda yaşamaktan dolayı manevi değerler, katılma ve yardımlaşma duygusuve içinden gelen kendini ifade edebilme yetisi gibi özelliklerden soyutlanmıştır.” (Giddens, 1997,95)

Tamda burada toplumsal değişme ve evrim ilişkilerinde Tönnies ve Durkheim’in kavramsallaştırması önemlidir. Tönnies geleneksel toplum ve modern toplumlardaki yaşam tarzını ‘gemeinschaft’ ve ‘gesellschaft’ olarak tanımlar. Durkheim ise mekanik ve organik dayanışma olarak tanımlar.

Geleneksel toplumlar, topluluklar cemaatler veya gruplarda ilişkiler özellikle yüz yüze veya mekaniktir ve işbölümü çok basittir. İnsanların çoğu genellikle aynı işi yapar. Ortak bir hayat tarzı, herkes tarafında bilinen ve uygulanan ortak adet ve ritüeller vardır. Toplumsal dayanışmanın üzerine kurulduğu ve bireylerin davranışlarını

düzenleyen ve kontrol eden ortak bir ahlak veya değerler topluluğunu çağırır. Mekanik toplumlarda kollektif bilinç tamamen hâkim konumdadır. Zira bu basit sosyal sistemler içinde yer alan herkes özünde aynıdır. Bireyselliğe çok az yer vardır. Toplumsal farklılıklar çok azdır. Özel mülkiyet neredeyse hiç bilinmez ve bu yüzden uyum/itaat hem doğaldır. Hem de sosyalleşmeyle ve aile, din gibi temel toplumsal düzenlemeler aracılığıyla sağlanır. Sapmalar şiddetle ve kollektif olarak cezalandırılır.

Ancak toplumlar gelişip modernleşirken sanayi ekonomileri ve karmaşık işbölümleri gelişir ve insanlar kırdan kente göç ederken, sonuçta Mekanik dayanışma topluma dar gelmeye başlar. Farklı meslekler, hayat tarzları ve alt kültürlerin çoğalması ve yasallık kazanmasıyla, benzerlik yerini farklılaşmaya, homojenlik heterojenliğe, bırakır. Kollektivizm yerine bireycilik, ortak mülkiyet yerine özel mülkiyet, komünal/toplumcu sorumluluk yerine bireysel haklar, ortaklaşalık yerine sınıf ve statü farklılıkları geçmeye başlar. Yüz yüze ilişkiler ve resmi olmayan sosyal kontroller artık toplumu bir arada tutamaz. Güç ve otorite aile ve kiliseden hukuk ve devlete geçer. Tıpkı doğada olduğu gibi, bu farklılaşma ve kompleksleşme toplumsal düzen ve bireysel özgürlüğün başarılı bir biçimde sağlanabileceği organik dayanışmayı gerektirir” (Slattery, 2012,115).

Sanayi devrimiyle birlikte tarımda makineleşme başladı. Makineleşme başlamadan önce tarlada, bağda, bahçede var olan ürünleri, mahsulatı toplayabilmek için ciddi insan emeğine ihtiyaç vardı. Aynı zamanda var olan ürün ve mahsulatı değerlendirebilmek için insana da ihtiyaç gerekliydi. Makineleşmeyle birlikte insan emeğine fazlasıyla duyulan ihtiyaç azaldı. Ailelerin kalabalık olması nedeniyle topraklar bölüldü. Bu nedenle kırdan kente göç başladı. Göçle birlikte kırsal yoksulluk kentsel yoksulluğu tetikledi. Geleneksel kırsal yoksullukla baş etme stratejisi geniş aile içinde aile içi dayanışmayla gerçekleşirdi. Kentsel bireyciliğin toplumsallaşması neticesinde yoksullukla baş etme stratejisi artık aile içi dayanışmadan ziyade hak ve vatandaşlık temelli bir stratejiyle gerçekleştirilmektedir. Çünkü kırsalda yoksullukla mücadele ve baş etme stratejisi toplumun ve ailenin sorumluluğundayken, kentsel yoksullukla ailenin çekirdek aileye dönüşmesi ve tek ebeveynli ailelerin oluşması nedeniyle yoksular haklarını hak temelli vatandaş devlet ilişkisi çerçevesinde devletten istemek gereklidir. Mağdurları korumak sosyal devletin sorumluluğudur.

Kırsal ve kentsel yoksulluk birbirini besleyen bir durumdur. Mutlak ve göreceli yoksulluk bireyin devamlılığı ve sosyal yaşama katılım durumunu belirlerken; kırsal ve kentsel yoksulluk, yoksulların sosyal yaşama katılımını belirlediği gibi mekânsal örüntüyü de belirler. Ülkemizde kırdan kente plansız ve programsız göçlerle birlikte

kentsel alt yapının yetersizliği, göçle birlikte kentsel sosyal politika yetersizliğinin oluşuyla çok çocuklu, eğitimsiz ailelerin kentin priferisinde yaşama tutunması suç, terör, madde kullanımı, çete, hırsızlık vs. gibi sosyal yaşam gecekondulu ve bodrum katlarındaki kötü yaşam koşullarında birleşerek sosyal sorunların temelini oluşturmaktadır.

2.3 Yoksulluğun Oluşturduğu Kırılgan Gruplar

Yoksulluğun derinleşmesiyle, yaşamda hassas ve kırılgan yapıya sahip olan; çocuklar, kadınlar ve çalışan yoksullar diğer yoksullara rağmen daha çok yoksulluktan etkilenirler. Çalışan yoksul ailedeki yaşamın yükünün tümünü taşımaya çalışırken sıkıntı ve ızdırap çeker. Bu sıkıntı psikolojisini etkiler. Bazen taşımayacak duruma düşürür. Depresif ruh hali yaşar. Buda kırılgan ve hassas bir psikoloji oluşturur. Ani öfke ve tepkilerle kendine ve çevresine zarar verebilir. Çocuklar ve kadınlar toplumun en zayıf kesimi olması nedeniyle kırılgan bir yapıya sahiptirler. Bu hassas ve kırılgan psikoloji yoksulluğun dayanılmaz ruh halini ağırlaştırır.

2.3.1 Çocuk Yoksulluğu

Yoksulluğun doğrudan en çok yaşam kalitesini etkilediği ve geleceği planlamada dezavantajlı durumu düşürdüğü kesim çocuklardır. Çünkü ailenin içinde bulunduğu yoksulluk sorunsalıyla birlikte çocuk hayatın ağırlığını omuzlarında taşır. Küçük yaşta ailesinin ve kendisinin geçim derdine düşer/düşürtülür. Çalışma hayatına katılır. Eğitime devam edemez duruma gelir. Doğal olarak yaşamın yükünü üzerinde hisseden çocuk hayatın sağlayacağı avantajlar, olanaklar ve fırsatlardan yoksun kalır. Yoksulluk hayata bir bütün bakmaktan ziyade imkânsızlıklar ve kısıtlamalar nedeniyle sınırlı bir şekilde hayata bakmaya neden olur. Bu daraltılmış/sınırlandırılmış bakış açısı da yaşamın tüm aşamalarında çocuğa olumsuzluk katar.

Çocuk yoksulluğunu değerlendirmeden önce ‘çocuk’ kavramsallaştırması ve algısına baktığımızda farklı tanımlarla karşılaşmaktayız. Çocuk kavramı Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğünde “ Küçük yaştaki oğlan veya kızdır.”(TDK 2005)

Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş çocuk kavramını, “İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” olarak tanımlamaktadır.(Yalçın ve Aytaş. 2008, 13)

Haluk Yavuzer çocukluğu; bebeklik(0-2 yaş) ve son Çocukluk (kızlarda 6-11, erkeklerde 6-13 yaş) olarak üç dönemde ele almaktadır.(Yavuzer.2007).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre ise “ Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”

(<http://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html>Ulaşım 25 Haziran, 2016).

“Çocuk yoksulluğu çocuk öznesi açısından ailede yaşanan yoksulluğu ifade eden bir kavram olarak UNICEF, çocuk yoksulluğunun göstergelerini şu şekilde sıralamıştır.

Bebek ve çocuk ölüm oranları

Beş yaş altında çocuklarda düşük

ağırlık Beş yaş altında çocuklarda boy

kısalığı Temiz içme suyuna ulaşan

nüfus oranı Tam aşıllı çocuk oranı

İlköğretime başlayan çocuk

Bu açıdan beslenme açısından yaşlarına göre boyları ve kiloları uluslararası referans ortalamalarının altında temiz suyuna ulaşmayan, tuvaletsiz evlerde yaşayan sağlık açısından herhangi bir hastalığa karşı aşılanmamış ve sağlık hizmetlerine ulaşmayan; ortalama barınma olanaklarının çok altında yaşamak zorunda kalan ve eğitim açısından 7-18 yaş arasında hiç okula girmemiş çocuklar çocuk yoksulluğu ile karşı karşıyadır.

Yoksulluk riskiyle en fazla karşı karşıya kalan çocukların aile özellikleri UNICEF şu şekilde sıralamaktadır.

Çok çocuklu ailede doğan çocuklar

Kırsal alanda büyüyen çocuklar

Tek ebeveynli ailelerde yetişen çocuklar

Aileleri kente göç etmiş olan çocuklar

Düzenli gelire sahip olmayan anne ve babaların çocukları

Örgün eğitim almamış anne ve babaların çocukları

Engelli olan ya da ailelerinde engelli birey bulunan çocuklar”.(Yolcuoğlu. 2015,110).

Yoksulluk içinde olan veya yoksulluk riski altında olan çocukların dengeli, sağlıklı ve hayata bütüncül bakması için devletin erken müdahaleyle çocukları ve ailelerini desteklemesi gereklidir. Aynı zamanda çocukların belirli gün ve haftalarda hatırlandığı bir sorumluluktan ziyade sürekli hatırlanıp desteklendiği kalıcı ve sürdürülebilir çocuk politikası gerekiyor.

Çocuklara bayram olarak hediye edilen 23 Nisan çocuk bayramı her yıl ülkemizde kutlanmaktadır. Ama maalesef sadece çocuklar 23 Nisan'da hatırlanmakta ve

popüler kutlamalarla gün bitmektedir. Türkiye'nin çocuk hakları, çocuklarla ilgili politikası, koruması, sağlığı, eğitimi, fırsat eşitliği pek parlak değil. Her üç çocuktan biri yoksuldur.

“Al Jazeera'dan Umay Aktaş Salman'ın haberine göre; 2014'te Türkiye'de 40 bin "çocuğa tâciz" davası açıldı; 900 bin çocuk işçi var; sadece 2015'te, 31 bin 337 kız çocuğu evlendirildi.

Türkiye'de çocukların ne kadar önemsendiğini, çocuk haklarının ne kadar gündeme geldiğini anlamak için Meclis'teki duruma bakmak bir fikir verebilir. Gündem Çocuk Derneği, TBMM'nin 25. dönem birinci yasama yılında çocukların ne kadar gündeme geldiğini araştırdı. Beş aylık süreçte Meclis'e 2221 yazılı, 98 sözlü soru önergesi sunuldu. Yazılı soru önergelerinden 131'i, sözlü soru önergelerinin sadece 7'si çocuklar ile ilgiliydi. Yazılı 131 soru önergesinden hiçbirisi cevaplandırılmadı. Çocuklarla ilgili soru önergelerinin en başında eğitim, kolluk kuvveti ve çatışma ortamı, yaşam hakkı ihlalleri vardı.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre nüfusun yüzde 29,4'ünü çocukların oluşturduğu Türkiye'de, çocuklarla ilgili kronik sorunlar var. Bunlardan ilki çocuk işçiliğidir. TÜİK 2012 verilerine göre, ülkede 6 - 17 yaş arasında yaklaşık 900 bin çocuk işçi var. Çalışan çocuklar en fazla tarım sektöründe. Çalışan çocukların yarısı da eğitim hakkından da mahrum. Çalışan çocukların yüzde 49,8'i okula devam ederken, yüzde 50,2'si okula devam etmiyor.

TÜİK verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 16 milyon yoksul var. Yoksul fertlerin yüzde 44,3'ü çocuk. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin (BETAM) 2014 verilerine göre de Türkiye'de her üç çocuktan biri şiddetli maddi yoksulluk çeken hanelerde yaşıyor. Çocuk maddi yoksunluğunda en yüksek oranlara sahip iki bölge Kuzey Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu. Yoksulluk çeken 7 milyondan fazla çocuğun yüzde 40'ı protein ihtiyacını et, tavuk ya da balıktan karşılayamıyor.”(<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/sayilarla-turkiyede-cocuk>(Ulaşım 25 Nisan, 2016).

Çocuk yoksulluğunun önlenbilmesinde çocuk yararını gözeten çocuğa değer veren politikaların sürekliliği gereklidir. Bu sebeple çocuk suçluluğunu, ailedeki yoksulluğu en aza indirmeyi, çocuk işçiliğini bitirmeyi, çocuğun eğitiminin desteklenmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması elzemdir. Çocuğu hayata hazırlarken bütüncül olarak hazırlanması gereklidir. Çocuk yoksulluğuyla ciddi mücadeleler yapılmadığı zaman yoksulluk, suç, eğitimsizlik çocuğun ileriki yaşamına etki

edeceğinden kronik, parçalanmış devreden bir yoksulluk sorunsalı kuşaktan kuşağa aktarılmış olacaktır.

2.3.2 Kadın Yoksulluğu

Yoksulluğun en çok etkilediği toplumsal kesimlerden biri de çocuklar ve kadınlardır. Bu iki kesimde topluma eşit katılım ve haklar bağlamında zayıf olan kesimdir. Kadınlar hem geleneksel toplumlarda hem de modern toplumlarda iktidar ve güç ilişkileri nedeniyle yoksullukla boğuşmak ve mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Toplumsal eşitsizlik, erkek ve kadın arasındaki yapısal farklılıklar, gelir bozukluğu, işsizlik, bölüşüm adaletsizliği, eğitimsizlik, kadına biçilen rol, yaşamda söz sahibi ve özne olma gibi farklılıklar yoksulluğu etkiler. Bu olgular kadın yoksulluğu üzerinde daha da etkilidir. Yoksulluk sorunsalı günümüz toplumların gelişim ve refah düzeyini etkilen bir yapısı söz konusudur. Toplumun yapısalılığına etki eden yoksulluk sorunsalı elbette ki kadın üzerinde daha da etkili olur.

Kadın yoksulluğu “ilk kez 1995’te 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda “Yoksulluğun Kadınlaşması” ifadesi yer almıştır.” (<http://kadininstatusu.aile.gov.tr>, 20.Mayıs.2016)

“Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk olarak Birleşik Devletlerde yalnız yaşayan kadınların ya/ya da tek ebeveynli ailelerin (kadın+çocuk) daha yoksul olduğuna ilişkin ampirik çalışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Aile yapısının değişmesi, boşanmaların artması, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranının artması ve çocukların kadınlar tarafından bakılması gibi nedenler yoksulluğun kadınlaşmasını açıklamak için kullanılmıştır”(Şener,2009, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf Ulaşım 20 Mayıs 2016).

Kadın yoksulluğunun farklı toplumsal görünümleri olduğu gibi, genel yoksulluk tanımları ve sınıflandırmaların dışında belirgin belirleyici özellikleri vardır.

“Buvinic’e göre kadın yoksulluğunun iki belirleyici özelliği bulunmaktadır: İşgücü piyasasındaki konumu ve eğitim imkânlarından yararlanma durumu.İş piyasasında kadınların ikincil konumda olduklarını gösteren pek çok veri mevcuttur: işgücü piyasasına katılımın düşük olması, katılım sağlandığında düşük ücretli işlerde istihdam edilme, kayıt dışı sektörde çalışma, fason çalışma, ücretsiz aile işçisi olma, elde edilen gelir üzerinde, özellikle kırsal alanlarda, söz sahibi olmama-gelirden yoksunluk vb. gibi göstergeler bu farklılıkları belirlemektedir.

İşgücü piyasasına katılımın düşük olmasının yarattığı sonuç kadının erkeğe ömür boyu bağımlılık ilişkisidir. İstihdama katılımın düşük olmasına paralel bir biçimde istihdamın

sağladığı olanaklardan- emeklilik gibi- yararlanamamak, sağlık hakkına eş üzerinden ulaşmak bu bağımlılığın temel sonuçlarıdır.

Enformel sektörde yoğun olarak kadınlar çalışmaktadırlar. Eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaları nedeniyle kadınların mesleki becerilerinin eksik olması, kadınların aile içindeki konumu (asıl gelir getiricinin erkek olması nedeniyle düşük ücretli çalışmaya rıza göstermeleri), iş gücü piyasasının uysal bireyleri olmaları, örgütlenme kapasitelerindeki eksiklikler, uzun çalışma saatlerine, sigortasız çalışmaya ses çıkarmamaları bunun nedenleri arasındadır. Kayıt dışı çalışma ile yoksulluk arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bir taraftan kayıt dışı sektör geliştikçe yoksulluk, kadın yoksulluğu artmakta, öte yandan yoksulluk arttıkça kişiler güvencesiz işleri kabul etmek zorunda kalmaktadırlar.

Eğitim imkânlarından yararlanamamak yoksulluğu kalıcılaştırmaktadır. Yoksul ailelerde eğitim için öncelik erkek çocuklarına verilmektedir. Özellikle kırla bağlantılı geleneksel aile yapısı, erkek çocuğunu yaşlılıkta dayanılacak bir güç, bakım sağlayacak kişi olarak görürken, kız çocuklarını elde ettiği-edeceği geliri bir başkasına “ele” götüren, gelirini kontrol edemez- kullanamaz görmektedir. Kız çocukları gelecek için iyi birer “yatırım” olmadıklarından ikincil bir konuma itilmektedir.

İşgücü piyasasına katılımın düşük olmasına ve eğitim imkânlarından yararlanmamaya paralel olarak toplumsal cinsiyet rollerinin biçimlendirdiği kadın olma durumu, geleneksel kadın rol modeliyle yetiştirilmek, kadına gelir elde etmek için zaman kalmamasını beraberinde getirmektedir. İş gücü piyasasının kadınlara yönelik ayrımcı tutumları da kadın yoksulluğunu artırmaktadır. Sayılan tüm bu faktörler kadın yoksulluğunu ağırlaşmasına ve kuşaklar boyunca sürmesine-kalıcılılaşmasına neden olmaktadır(Buvinic,aktŞenerhttp://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf Ulaşım 20 Mayıs 2016).

Kırsaldan kente göçle birlikte kentin tüketim odaklı yaşam tarzının dayattığı gündelik yaşam biçiminde hayata tutunmak ve geçinmek için kadın enformel iş ilişkileri ağında iş gücü piyasasında var olmaktadır. Bu enformel ilişki ağı aslında kırsal kadın yoksulluğun şekil değiştirerek kente taşınmasıdır. Kırsal kadın güvencesiz ve korunaksız işlerde ev içi işlerde, tarlada, bahçede, mevsimlik işlerde, çok çocukluklu bir ortamda ailenin ekonomisine katkıda bulunur. Kent yoksullu kadınlar yine aynı biçimde evde el işi, boncuk dizme ve parça başı işler yapar. Çocukların okula götürüp getirmesi, beslenmesiyle ilgilendir. Merdiven, ofis ve ev temizlikleri, hasta bakıcılığı, yaşlı bakımı, bebek bakımı gibi güvencesiz işlerde çalışmaktadır. Ayrıca modern kapitalizmin ürettiği bu iş ilişkilerine binaen kadın emeği ucuz iş gücü görülerek sömürülmektedir. Özellikle

kentte yaşayan yoksul kadınların dul, boşanmış, yalnız, yaşlı, engelli olmaları nedeniyle kadının yoksulluğunu artmaktadır. Boşanmış olan kadınlar çocukların eğitimi, sağlıklı büyümeleri, çalışmaları nedeniyle yoksullukla beraber yoksunlukları da artmaktadır.

“Türkiye, ILO’nun kadın-erkek eşitliğini sağlayan ve kadın istihdamını teşvik eden 100, 111, 122 ve 142 sayılı sözleşmelerini imzalamıştır. ILO dünyanın pek çok ülkesinde Saygın İş Ülke Programını yürütmektedir. Bu kapsamda, Türkiye, 10 Şubat 2009 tarihinde ILO’nun 8. Avrupa Bölgesi Toplantısının yapıldığı Lizbon’da Ulusal Saygın İş Programı Mutabakat Zaptını imzaladı. Böylece, Türkiye Hükümeti ve ILO, Ulusal Saygın İş Programını, Türkiye’deki sosyal ortakların da işbirliğiyle, uygulayacaklarını beyan ettiler. Buna göre, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın istihdamının artırılması konusu mutabık kalınan maddelerden biri olarak belirlendi. İmzalanan Ulusal Saygın İş Programı ile birlikte kadınlar için insana yakışır işlerin yaygınlaştırılmasının ve kadın istihdamının artırılmasının önemi bir kez daha vurgulanmış oldu”(tp://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/equality-discrimination/lang--tr/index.htm Ulaşım.15.12.2016).

Kadın yoksulluğunun azaltılması, kadınlara uygun çalışma koşulları sağlanarak gerçekleştirilebilir. İnsan hakları ve insan onuruna değer veren, politikalar çerçevesinde sosyal adalet ilkesi uygulandığında kadının gündelik yaşam kalitesi artar. Enformel ilişkiler ağında yaşamın dayanılmaz ağırlığıyla mücadele eden yoksul kadınlar sosyal güvence ve koruma sistemi sağlandığında kadın yoksulluğu azalabilir.

2.3.3 Çalışan Yoksullar

Kapitalizm eşitsizlik, çelişki ve sınıfsallık yaratan bir toplumsal yapının görünümüdür. Tüketim ve doyumsuzluk üreten kapitalizm sürekli çalışma ve bu çalışmayla refah ve konforun sağlanacağı düşüncesi algısını oluşturur. Halbuki tekelci kapitalizm mülkiyeti tekelleştirirken sınıflar arası uçurumu da derinleştirir. Sınıf altı kalmış olanları çarkın dişlileri arasında öğütür. Yoksulların, çarkın dişlerinden kurtulmasının çalışmakla sağlanabileceği algısını oluşturur. Çalışan yoksulluğun modern kapitalist sanayi devriminden beri devam ettiği bir gerçektir. Yoksulluğun bir yapısal ve sistem sorunu olduğu artık açıktır. Yoksulluğun artık, kapasite, kişisel yetenekle, kırdan, ya da kentte yaşamakla olmadığını sadece kadın, yaşlı, çocuk, engelli olmakla ilişkilendirmekle aşılamayacağının göstergesidir. Çalışmakla yoksulluğun azaltılamayan yoksulluk sorunsalı yapısal bir sorundur. Bu yapısal sorunu ortadan kaldırmak veya azaltmak için toplumsal formasyon ve üretim biçimi değişmeli,

yoksulluk sorunsalıyla mücadele stratejilerinde yeni sosyal politikaların oluşması gereklidir.

“Eurostat yılın yarısından fazlasında ücretli, maaşlı ya da kendi hesabına çalışan ve ulusal ortalama gelirin yüzde 60’ının altında harcanabilir gelire sahip olan bir hane hakkında yaşayan kimseleri çalışan yoksul saymaktadır.(Akt.KaparPena-Casas-Matta, 2010). Ayrıca “Çalışan yoksullar, istihdam edildikleri halde, yoksulluk sınırının altında kalan işçileri anlatmak üzere kullanılan bir terimdir.” (akt. Açıkgöz. Cohen2013)

Çalışan yoksulların insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesi ve yaşam kalitesinin yükselmesi için asgari bir geçim standardından ziyade yaşamın tüm olanaklarına rahat ve kolay erişebildiği bir sosyal politika anlayışının geliştirilmesi ve anlayışının oturtulması elzemdir.

Gelişmekte olan ülkelerde ise yaşam koşullarının küreselleşmeyle birlikte dışa bağımlı olması yoksulların yükünü daha da arttırmaktadır. Yükün ağırlığı altında yoksullar sosyal travmalara sebep ya da sonuç olmaktadır. Asgari geçimin 1404 TL olduğu ülkemizde insan onuruna yaraşır bir hayatın çalışan yoksullar tarafından sürdürülmesi hayal olmaktadır.

“Türk İş Sendikalar Konfederasyonu yirmi dokuz yıldan buna her ay düzenli açlık ve yoksulluk sınırı araştırması yapmaktadır. Türk İş Sendikalar Konfederasyonu’nun 2016 Mart’ında yaptığı açlık ve yoksulluk sınır çalışmasında “Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.400,08 TL, Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 4.50,54 TL’dir” (<http://www.turkis.org.tr/MART-2016-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d1032#> Ulaşım 28 Mart, 2016).

Fromm’un belirttiği gibi “Günümüzde insan en çok acı veren, yoksulluk değil, büyük bir çarkın, küçük bir dişlisi, bir robot haline gelmiş olmak ve yaşamın boş ve anlamsız olmasıdır.” (Fromm1996.217). Metropol kentsel yaşamda neredeyse günün yarısını çalışmak zorunda kalan çalışan yoksullar ulaşım, çalışma koşulları nedeniyle yıpranmakta ve stresli bir yaşam yaşamaktadırlar. Bu zorlu yaşam maratonunda ayakta kalmaya çalışan yoksullar; sıkıcı, boğucu, tek düze yaşamda ciddi anlamda etkilendikleri için onlar için yaşam anlamsızlaşmaktadır. Yaşamın anlamı ve değeri yoksullar için değersizleştiğinden yoksulların yaşam doyumu ve yaşam kalitesinde düşüklük oluşturduğu söylenebilir.

2.4 Yoksulluğun Sebep Olduğu Durumlar

Gelir düşüklüğü, adaletsiz bölüşüm, siyasal ve toplumsal değişimler, engellilik, yaşlılık, doğal afetler, kadın olma, çocukluk, zihinsel yetersizlik, işsizlik, gibi nedenlerle oluşan yoksulluk; bireyleri gündelik yaşamlarında yalnızlığa, umutsuzluğa, yetersizliğe, sessizliğe, sesini duyuramamaya, çaresizliğe, bunalıma itmektedir.

Gündelik yaşamda oluşan bu olumsuz duygular ve toplumsal adaletsizlik nedeniyle ayrıca yoksulları sosyal ve siyasal dışlanmaya da maruz bırakmaktadır. Bu sebeple çaresizlik girdabında kısır bir döngüye maruz kalan yoksulların farklı halleri/durumları oluşuyor denilebilir.

2.4.1 Sosyal Dışlanma

Özünde çelişkili olan kapitalizm eşitsizlik üretir. Eşitsizlik üreten kapitalizm sınıflaşma ve öteki olmayı doğuruyor. Gücü ve mülkü tekelleştiren kapitalistler yapısal olarak dezavantajlı grupların toplumsal uyum, sosyal bütünleşmesine ve toplumsallaşmaya dâhil olmasına engel olmaktadırlar. Engelliler, yaşlılar, marjinaler, kadınlar, çocuklar, yoksullar toplumsal süreçlerden mahrum kalmakta ve dışlanmaktadır.“Dışlanma, belirli toplum kesimlerinin sermaye birikim sürecinin dışında, kalması ve ekonomik büyümeden adil ölçülerden yararlanamaması üzerinde odaklanan ve daha çok kıta Avrupa’sında (özellikle Fransa’da) önem kazanan bir yaklaşımdır.” (Şenses, 2014, 90)

Dışlanma, toplumsal farklılıklar ve eşitsizlikler nedeniyle; ekonomik, etnik, kültürel, siyasal, dinsel, cinsiyet, yoksulluk, yaşlılık, engellilik yaşlılık, çocukluk gibi toplumsal süreçlerde ve hak alma eşit vatandaş haklarından yararlanamamaktan kaynaklanmaktadır. “sosyal dışlanma üç farklı boyutta kendisini göstermektedir: Emek piyasasından, siyasal süreçlerden ve toplumsal ilişki ağlarından dışlanma olmaktadır.” (Yolcuoğlu, 2010)

“Sosyal dışlanma kavramının doğuşu 1960’lı yıllarda Fransa’da gerçekleşmiştir. Bu dönemde sosyal politika alanında faaliyet göstermekte olan politikacılar, gazeteciler, akademisyenler, bürokratlar gibi sosyal aktörler yoksullardan ideolojik ve üstü kapalı olarak dışlanmış olarak söz etmişlerdir.” (Sapançalı, 2005: 13).

“Sosyal dışlanma; belirli kesimlerin toplumsal bütünün ve sermaye birikim sürecinin dışında kalması ve ekonomik büyümeye yaptığı katkıdan adil ölçülerde yararlanamaması üzerine odaklanmaktadır. Bu anlamda refah toplumu anlayışının eleştirisine dayanan bir kavramdır. Genel bir biçimde, belirli bireylerin veya grupların yapısal ve/veya kişisel

gerekçelere bağılı olarak mekânsal anlamda olmasa da sosyal katılım anlamında tamamen veya kısmen içinde yaşadıkları toplumun dışında kalmaları ve bu toplumdaki yurttaşlığa ilişkin normal eylemlere katılamamaları olarak tanımlanabilir” (Sapancalı; 2016).

Sosyal dışlanma ve yoksulluk birbirleriyle ilişkili olan kavramlardır. Sosyal dışlanma tüm dezavantajlı grupları kapsadığı için yoksulluğun hem sebebi hem de sonucudur. Son yıllarda mutlak yoksulluk dışında yani temel ihtiyaçların ve beslenmenin giderilmesinin ötesinde sosyal dışlanma yoksulluğun anlam genişlemesi ve toplumsal yaşama katılım noktasında katkıda bulunmaktadır. Yoksulluğu göreceli, insani yoksulluk anlamlarıyla değerlendirdiğimizde yoksulluk ve sosyal dışlanma iç içe geçmektedir. Amartya Sen’in yoksulu güçlendirme ve toplumsal yaşama katma anlamındaki “yapabilirlik” değerlendirmesi yoksullukla sosyal dışlanmaya maruz kalmış olan yoksulların sosyal bütünleşme ve uyumunun gerçekleşmesine katkıda bulunacak ve sosyal dışlanmayı aşmasına olanak sağlayabilir.

2.4.2 Yoksulluk Kültürü

Yoksullukla ilgili temel tartışmalar ekonomik temelli, toplumsal yaşama dâhil olma, haklardan yararlanma ve mahrum edilme eksensidir. İnsan onuruna yakışır bir yaşam ve yaşam kalitesi üzerinde yoğunlaşan son dönem yoksulluk tartışmaları devam etmektedir. Yoksulların yaşama tutunma stratejileri ve buldukları halleri aşma ile ilgili mücadeleleri her dönem devam etmektedir. Oğuz ışık ve Melih Pınarcıoğlu Sultanbeyli üzerinde gerçekleştirdikleri vb. çalışmalar kente tutunmaya çalışan yoksulların kentsel ranttan nasıl yararlandığını, cemaat ve hemşerilik bağlarıyla enformel ilişkileri kullanarak yaşam stratejileri geliştirdiklerini var olan hallerine razı olmadıklarını mücadele ettiklerini göstermektedir. Bu yaşama tutunma ve yoksulluk hallerini aşmayı “nöbetleşe yoksulluk” olarak kavramsallaştırır.

“Nöbetleşe yoksulluk kavramı da eşitsiz güç ilişkileri temelinde, kentli yoksul kesim içinde bir grubun diğer grup üzerinden zenginleşmesini, refahını arttırmasını betimlemektedir.” Bu ilişki biçimi “her seferinde arsa konut piyasası, iş piyasasında hemşerilik esaslı ilişkilerle eklemlenmesi, piyasalarda yaratılan getirilerin sistem içinde yer alanlara eşitsiz dağıtımı ve bu eşitsiz getiriler temelinde yükselen politik ilişkiler, nöbetleşe yoksulluk sisteminin temel özellikleri arasında yer alır”(Işık ve Pınarcıoğlu, 2005, 40).

“Nöbetleşe yoksulluk, yoksul enformel kesimlerin dönüştürme kapasitesine sahip cemaat oluşturabilme kabiliyetleri sayesinde sistemin gediklerini bularak geliştirdikleri bir yoksulluk stratejisidir” (Işık, Pınarcıoğlu, 2005, 77).

Yaşam mücadelesi veren, var olan yoksulluk halini kabullenmeyip mücadele eden yoksullar varken, diğer tarafta içine kapanıp, haline razı olup kadercı bir anlayışla devreden bir yoksulluk anlayışı ve kısır döngüsünü yaşam tarzına dönüştüren yoksullar bulunmaktadır. Bu bağlamda Oscar Lewis yoksulluk kültürü değerlendirmesi/tanımlanması yapmaktadır.

“Yoksulların bir yoksulluk (alt)-kültüründe yaşadıkları ve bu kültürün onları toplumun geri kalan kesiminden ayırmakla kalmayıp, yoksulluğa mahkûm ettiği tezini geliştirdi. Tarımcı köyler, gecekondu ve iç kentlerde toplumun diğer kesimlerinden ayrılmış halde bulunan yoksullar, problemleri, engellemeleri ve dışlanmışlıklarını yenmek için kendilerine has tutumlar, değerler ve davranışlar geliştirir ve eşitsiz bir toplumda kendilerine göre bir hayat tarzı tasarlayarak uyum sağlamaya çalışırlar bu alt kültürü, genel anlamında, bir toplumsal örgütlenmemişlik karakterize eder.

Bireysel düzeyde;

Güçlü bir marjinalite, acizlik, bağımlılık, aşağılık duygusu; nispeten düşük bir doyumu erteleme yeteneğiyle birlikte, güçlü bir şimdiki zamana yönelim, kabullenme ve kadercilik vardır.

Ekonomik düzeyde, işsizlik, gizli işsizlik ve düşük ücretler,

Beceri gerektirmeyen mesleklerde yığılma, çocuk işçiliği, tasarrufların olmayışı, sürekli para sıkıntısı, evlerde erzak stokunun yokluğu, ihtiyaç oldukça daha sık ve küçük miktarlarda alışveriş yapma alışkanlığı, kişisel eşyaları rehin bırakma, yerel tefecilerden yüksek faizle borç alma, komşular arasında kendiliğinden organize edilen kredi olanakları, ikinci el mobilya ve giysi kullanımı yaygındır.

Aile düzeyinde, kalabalık mahalleler ve kişisel mahremiyet yokluğu söz konusudur.

Sürü halinde yaşama, yüksek oranda alkolizm, anlaşmazlıkları çözmeye sıklıkla şiddet kullanma, çocukların eğitiminde çoğu kez fiziksel şiddete başvurma, kadınların dövülmesi, erken yaşlarda cinsel ilişkiye girme, serbest cinsel ilişkiler veya evlilik dışı beraberlikler, anneler ve çocukların nispeten yüksek oranda terk edilmesi... Erkeklerin üstünlüğüne olan inanç ve buna bağlı olarak kadınlar arasında yaygın bir öldürülme korkusu.

Topluluk düzeyinde içinde buldukları toplumun temel kurumlarıyla bütünleşmede ve onlara katılmada yetersizlik ve bu yüzden, örgütlenme ve siyasal etki yoksunluğu söz konusudur.”(Akt.Slattey, Lewis2012,391).

Böyle bir altkültür devreden bir yoksulluk kültürü yaşamı gelecek kuşaklara aktarır. Kısır döngüye hapsedilmiş bir yaşam tarzı oluşturur.

“gecekondu bölgesinde çocuklar 6-7 yaşlarına geldiklerinde genellikle kendi alt kültürlerinin temel değerleri ve tavırlarını özümserler ve değişen koşulların avantajlarından tam olarak yararlanma veya hayatları boyunca karşılarna çıkabilecek fırsatları arttırma yeteneğinden yoksundurlar.(Akt. Slattery,Lewis 2012,391).

2010 yılında Sultanbeyli Kaymakamlığı’ı Sosyal Yardımlaşma Vakfı Müdürü İsmail Bulut ile yoksullukla ilgili yüz yüze yaptığımız bir görüşmede geçmiş yıllarda “sosyal yardım yaptıkları ailelerin özellikle işimiz gücümüz yok diyen babaların şimdi de aynı şekilde büyümüş aile reisi olmuş çocuklarına da yardım ettiklerini ve bu şekilde ilçede kuşaklara devreden bir yoksulluk halinin olduğunu beyan etmişti.”Yoksulluk kültürü psikolojik olarak yoksulun acizlik, tembellik, çaresizlik, düzensiz çalışma, sosyal yardıma bağımlı hale gelme, kısır bir döngü içinde olmaktır. Kültürel olarak da kaderci bir anlayışla yaşam savaşında mücadelede yenik düşenlerin nesillere devrettiği bir anlayıştır.

2.4.3 Çaresizlik-Umutsuzluk

Yoksulluğun dayanılmaz yükü ve ağırlığı psikolojik olarak zaten kırılğan ve hassas olan yoksullarda karamsarlık ve yorgunluk oluşturur. Yorgunluk ve bezginlikle yoksul baş edemediği yaşamında kendini çaresiz hisseder. Bu çaresizliği oluşturan etmenlerin başında işsizlik, gelir düşüklüğü, düzensiz gelir, sürekli borç, düzenli ödenemeyen kira ve faturalardır. Aşırı borçlanma, sürekli arayışların başarısızlığı umutsuzluk oluşturur.

“yoksulluk alt sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan insanların hayatlarını önemli ölçüde etkileyerek onların yaşamdaki zorluklara mücadele etme gücünü, psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etki yoksul insanların kişilik özelliklerine ve davranışlarına farklı şekilde yansımaktadır. Yapılan çalışmalarda yoksulluğun, gençleri sosyo-psikolojik uyum, sosyal beceri eksikliği, saldırgan olma ya da boyun eğici davranma ve umutsuzluk gibi özellikler açısından önemli düzeyde etkilediği vurgulanmaktadır” (aktTümkaya, ark. .Aber, ark 2003: 1998, 1994).

Yoksulların birikimleri olmadığı için gelecek planları da olmuyor. Bu karamsarlık, çaresizlik, başarısızlık, tatminsizliği besleyip gelecek vaat etmiyor. Doğal olarak yoksulun umutsuzluğu derinleşiyor.

2.4.4 Yetersizlik – Yalnızlık

Yoksulluk bireylerin sosyal ilişkilerine de yansımaktadır. Yoksulların imkânlardan yoksun kalması, maddi yoksunluk, sosyal ağlara yeterince erişememe nedeniyle yoksullar içine kapanmaktadırlar. Maddi yetersizlik nedeniyle yoksulların ilk yaptıkları fedakârlık sosyal aktivitelerden vazgeçmedir. Eğitim olanaklarını en aza indirmektedir.

“Bu kendi kendine uygulanan ambargo birçok insanın ailesi ve arkadaşları ile ilişkisinin kesilmesi anlamına gelmektedir. Dışarıya çıkmaya güçleri yetmez ve karşılık veremeyecekleri için diğer insanların evlerine gitmek istemeyebilirler. Genel kaygılarla birlikte böyle bir izolasyon aile ilişkilerine zarar verebilir. Bu durum, eşlerinin ayrılmasına veya en büyük çocuğun evden ayrılmasına neden olabilecek etmenlerden biri olabilir” (Walker, 20015, 119).

Yoksulun kendini sosyal çevresine karşı kapatması, toplumdaki izole olması neticesinde yoksul yalnızlığa mahkûm kalmaktadır. Bu yalnızlık sonucu kendini yetersiz ve başarısız görür. Aile ortamında bile sesini duyuramaz. Bu sesini duyuramama, yalnızlık hissi, anlaşılabilirlik ruhunda örselenmeler oluşturabilir.

Yaşadığımız tüketim toplumu, sürekli ve anlık moda takibiyle birlikte bireye yoğun sosyal aktivitelerle renkli bir yaşam dayatmaktadır. Yoksullar, alım gücünün düşüklüğü nedeniyle farklı deneyim ve seyahatler yapamaması onları tekdüze ve monoton bir yaşama mahkûm bırakmaktadır. Bu monoton ve sıkıcı hayat yetersizliği beslemektedir.

“Ne bileyim gezmeye gitmiyoruz... İçki içen var, bizde korku var. Kavgadan, beladan uzak durmak, bizim işimiz o yani... Hayat şartları (zenginlerin) onların öyle gelmiş, öyle gider, bizimki de böyle gelmiş, böyle gider mi bilmiyorum artık... (Selim , 23, ilköğretim mezunu, kaportacı, usta)

Daha yaşım 19, 20'ye giriyorum ya bıkkınlık gelir mi? Şu zamanda bıkkınlık gelir mi? Artık bünyem yoruldu yataktan kalkamıyorum. Şöyle yatıyorum bakıyorum ya kalkıp ne yapacağım diyorum. İyice yatıyorum 12'ye 1'e kadar yatıyorum, yapacak bir şeyim yok ki... (Kemal, 19, ilköğretim mezunu, işsiz)”(Yamanoğlu, 2010, 63) Gelir yoksulluğu nedeniyle sosyal yaşamın dışında kalmak yoksulları eve ve içe kapanmaya iter. Bu içe kapanıklık bireyi işe yaramama duygusuna sevk eder. Bu değersiz ruh hali zamanla uyuşukluk ve tembellik oluşturur. Yaşamın yükü ağırlaşır. Bireyde depresyon vb. rahatsızlıklar meydana getirebilir. Yaşamın kısırlaşması nedeniyle yoksulluk kültürünü de tetikler. Bu da acizlik, bağımlılık, aşağılık duygusu yetersizlik, yalnızlık

duygusunu birey üzerinde derinleştirir. Yoksulluk ve acizlik döngüsünde birey için yaşamın anlamı değersizleşir. Yaşam doyumunu ve yaşam kalitesini düşürür.

2.4.5 Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Modelleri

2.4.6 Sosyal Politika

Günümüz dünyasında yoksullukla mücadelede her devletin ve toplumun kendi kültürel değerlerine uygun uygulama ve stratejileri mevcuttur. Yoksullukla mücadelede ülkeler kendine has kültürel, siyasal, sosyal, ekonomik yöntemlerle mücadele etmektedirler. Yoksullukla mücadelede sosyal politika bilimi ve uygulaması önemlidir. Sosyal politika uygulaması ve yöntemleri her ülke de farklı şekillerde uygulanmaktadır. Sosyal Politika sınıflandırılması ve modellerinde GostaEsping-Andersen'in "Refah Kapitalizm'in Üç Dünyası" (The Three Worlds of WelfareCapitalism) isimli çalışmasında üç tür sosyal politika sınıflandırması yapmaktadır. Bu bölümde bu çerçevede sosyal politika modelleri değerlendirilecektir.

Aristo insanın "sosyal bir varlık" olduğunu söylemektedir. Bu tanımdan hareketle insanın doğuştan bir sosyal ortam organizasyonu içinde doğduğunu ve bir düzenleme içinde insan ilişkilerinin sürdürdüğünü göstermektedir. Sosyal alanın düzenlenmesi, organizasyonu, sürdürülebilirliği, değişimi, kontrolü, dönüşümü bu sebeple insanlık tarihiyle yaşittir. Birey toplum, birey iktidar, birey birey ilişkileri, düzenlemeleri, krizleri, çelişkileri, çözüm ve sorunları her dönem kendine has sosyal politika yöntemleriyle çözülmekteydi. Sanayi devrimi öncesi sosyal sorunlar müdahaleci olmayan devlet yapısı nedeniyle kendi içinde çözülmüyordu. Sanayi sonrası düzenleyici ve müdahaleci bir devlet anlayışı nedeniyle sosyal sorunlar devlet eliyle çözülmeye başlandı. Aslında insanlık tarihini sanayi devrimi öncesi ve sonrası diye ikiye ayırabiliriz. Bizi asıl ilgilendiren ise sanayi devrimi sonrası makineleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni sosyal sınıflar, yeni iktidar biçimi ve yeni sosyal sorunlardır. Bu yeni zamanların yeni sosyal sorunların kaynağı buhar makinesinin icadıyla oluştuğu söylenebilir.

"1768'de buhar makinasının James Watt tarafından icat edilmesi ve bunu enerji kaynağı olarak kullanması ile başlayan Sanayi Devrimi insanlığı şimdiye kadar yaşadığı en büyük değişim dalgası olarak değerlendirilebilir."(Şenkal,2005,15)

Yeni değişim dalgasıyla birlikte makineleşme ve fabrika sistemi oluştu. Makineleşmeyle kırdan kente göç meydana geldi. Artık kırdan insan gücüne dayalı emek yoğun çalışma yerini makineye bırakıyordu. İşler daha hızlı ve çabuk bitiyor, dolayısıyla insanlar boşta kalıyordu. Bu boşta kalma hali ve kentin çekim gücü göç dalgalarını hızlandırdı. Kırdan yaşayan bu eğitimsiz kitle, doğal olarak kentte

fabrikalarda çalışmaya başladı. Fabrikalaşmayla işçi, işveren, sermaye, patron gibi yeni sosyal tipler oldu. Fabrika sistemi beraberinde yeni bir sosyal sınıf oluşturdu. Bu yeni sosyal sınıf işçi sınıfıydı. İşçi sınıfı ağır koşullarda, neredeyse günün yarısından fazlasını çalışmak zorunda kalıyordu. Ağır çalışma koşullarının yanında düşük ücretle çalışma söz konusuydu.

“Kadınlar, erkeklerin aldıkları ücretin neredeyse yarısı kadar bir ücretle çalıştırılmaktadırlar. Öte yandan alınan ücretler yalnızca çalışılan günler için söz konusudur. İşsiz kaldığında, hastalanıldığında şu veya bu nedenle çalışamadığında hiçbir gelir söz konusu değildir. İş yerlerinde karşılaşılan iş kazalarının belirli bir güvenceye bağlanması söz konusu değildir” (Koray, 2012, 47).

Kentte yaşama tutunmaya çalışan işçilerin ücretlerinin düşüklüğü, vasıfsız işçi olmaları nedeniyle aile bireylerinin tümü çalışmak zorunda kalmaktadır. “Özellikle maden ocaklarındaki dar tünellerden çocukların kolaylıkla geçebilmeleri ve tekstil alanında da kadınların el becerilerinin daha iyi olması gibi pratik sebeplerle kadın ve çocuklar, fabrika sahipleri tarafından tercih edilmişlerdir”(Güven, 2001, 40).“Kadın ve çocukların, fizikî güçlerinin üstünde ağır ve yıpratıcı işlerde çalışmaları, kuşakların yıkımına, genç yaşta ölümlere, sakatların çoğalmasına ve aile hayatında bölünmelere yol açmıştır. Sonuçta ise, toplumsal huzursuzluklar baş göstermiştir” (Güven, 2001,5).

Bu bağlamda ucuz emek sömürsünün olması, yoğun ve ağır çalışma koşulları sonucunda oluşan travmalar, meslek hastalıklarıyla birlikte işçi işveren mücadeleleri, çelişki ve çatışmaları sosyal politikayı doğurmuştur.

“Sosyal politika, dar anlamıyla çıkarları uyuşmayan sınıflar arasında tırmanan çatışmaları önleyerek toplumsal uyumu garanti altına almak olarak tanımlamak mümkündür. Amaç olarak önceleri sanayileşme ve kentleşme nedeniyle ortaya çıkan tehlikelere (iş kazaları) ve sefalete (yoksulluk, işsizlik, hastalık veya yaşlılık) karşı işçileri korumayı ve gerekli önlemler almayı amaç edinen sosyal politika kavramının hedef kitleleri zamanla değişime uğradı. Geniş anlamıyla sosyal politika toplumun bütün sınıf ve zümreleri arasında tezat ve mücadeleleri ortadan kaldırmayı hedef edinmiştir” (Şenkal, 2005, 26-27).Sosyal politika sosyal sorunların çatışma, çelişki ve çözümlerin bilimidir.

“Sosyal politika kavramı ilk defa, 19. Yüzyılın ilk yarısından Riehl tarafından kullanılmıştır. Alman bilim adamı OttoVonZwideneckSüdenhorst, 1911 yılında yazdığı Sozialpolitik adlı eseriyle bu bilim dalının teorisini atmıştır.” (Şenkal, 2005, 27)

Sosyal politikanın farklı, çeşitli uygulamaları ve hedefleri mevcuttur. Sosyal politika hedef olarak:

“kazançlardaki aksamalara karşılık risk yönetimi ve sigortası Hayat döngüsü içinde yeniden dağıtım

Piyasanın tedarik edemeyeceği kamu mallarını sağlama

Refah arzı eksikliği ile sonuçlanacak dışsallıkları düzeltme

Toplum için değerli mal ve hizmetleri temin etme

Devleti güçlendiren harcamalar

Gruplar arasında sosyal barış ya da uyumu pekiştirme

Belirli değerleri geliştirme ya da pekiştirme” (Kleinman, 2013, 162).

Bu sosyal politikaların uygulanması, gerçekleştirilmesi eşit ve adil olması için hükümet üç şekilde denetleyip müdahale yapar.

“Zaman içinde ya da gruplar ve bölgeler arasında yeniden dağıtımı gerçekleştiren maliye politikaları (vergilendirme ve kamu harcamaları) ile

Asgari standartları belirleyen veya refah mallarının teminini özel sektör ya da kar amacı gütmeyen kurumlara bırakan düzenlemeler yolu ile

Doğrudan hizmet üretmek (Kleinman, 2013, 162).

Sosyal politika kavramının tanımı kapsamı tarihsel dönemlerde değişimi, dönüşümü, uygulaması, denetlenebilirliğine sürekliliği, anlamlandırılması değişiklik göstermektedir.

Bu değişiklik aynı ülkede bile zamanla farklı olmaktadır. Buna rağmen genel olarak sosyal politika:

“ Sosyal koruma: emeklilik, işsizlik ve maluliyet destekleri

Aile ve çocuk politikaları

Sosyal bakım

Yoksulluğa karşı ve sosyal içermeye yönelik politikalar

Sağlık, eğitim, konut ve kişisel sosyal hizmetlerin sağlanması

Halk sağlığı

Fırsat eşitliğinden yana, ayrımcılığa karşı politikalar

Kentsel politikalar

Çevre koruma ve ekolojik konular

Tüketiciyi koruma”(Kleinman, 2013, 162).

Bu sosyal politikaların uygulanmasında işlevsel, yöntemsel ve model farklılıkları vardır. Bu farklılıkları ve sosyal politika modelleri genellikle GostaEsping-

Andersen'insınıflandırmasıyla üç başlık altında değerlendireceğiz. Bunlar Güney Avrupa refah modeli, İskandinavya refah modeli ve Kıta Avrupa'sı refah modelleridir.

2.4.7 Güney Avrupa Sosyal Politika Modeli

Avrupa merkezli sosyal politika değerlendirmeleri kendi içinde tek bir bütün değildir. Her bölgenin ve devletin kendine has gelişim ve kültürüne uygun sosyal politika anlayışları oluşmuştur. Bu anlayış ve uygulamalarından biri olan Güney Avrupa sosyal politika modelidir. Güney Avrupa sosyal politika modeli Akdeniz ülkeleri olan Yunanistan, Portekiz, İtalya, İspanya'dan oluşmaktadır. Bu model yardımlaşma modeli olarak da bilinir.

“Yardımlaşma Modeli, sosyal sorumluluklar aile içinde ya da mümkün olduğunca aileye yakın olarak çözülür. Güney Avrupa ya da Katolik model olarak da adlandırılır” (Şenkal ve Sarıipek,2016, 156).

Güney Avrupa ülkelerinin toplumsal yapısı elbette ki bir birinin aynısı değildir. Ülkeler arası benzerlik ve farklılıklar vardır. Her toplum kendine özgüdür. Ama bölge ve havzalar dikkate alındığında toplumlararası etkileşim, iletişim benzerlik oluşmaktadır.

Örneğin, “Yunanistan, İspanya ve Portekiz gibi sömürgeci bir tarihe sahip değildir. Bu iki ülke gibi Katolik bir gelenekten ziyade Ortodoks bir gelenekten beslenmektedir. Bu iki temel farkı ele aldığımızda Güney Avrupa ülkeleri arasında İspanya ve Portekiz daha çok benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda modernleşme ve sanayileşme süreçlerine baktığımızda totaliter ve baskıcı bir durumdan kaynaklı olarak biçimsel ve tepkisel bir modernleşme yaşadıklarını söyleyebiliriz. Bu nedenle modern ve geleneksellik arasında biraradallığı sentezlemeleri söz konusudur. Bu biraradallık durumu Güney Avrupa Model'inin kendine has özelliklerinin gelişmesine olanak sağlamıştır. (Günel, 2009. 46-47).

Bu kültürel ve mezhepsel farklılıkla birlikte Güney Avrupa sosyal politika modelini biçimlendiren diğer temel bir etken ise sanayileşmeye geç katılmaları ve az gelişmişliktir. Güney Avrupa ülkelerinin sosyo-ekonomik kültürel yapısına baktığımızda:

“ Yüksek oranda vergiden kaçınma ve enformel ekonomik aktivite; küçük ve büyük işletmeler arasında artmış ikilik; tikelciliğin, yerelciliğin, politik patronajın yayılması; çok az toplumsal prestiji olan, politik sınıfın tam olarak emrinde zoraki profesyonel bir bürokrasi ve her şeyden öte refah sistemi, ve günümüzdeki dönüşüm üzerinde belirli sonuçları olan aile ağırlıklı kültürdür” (Mingione, Der, Buğra ve Keyder, 2013,271).

Güney Avrupa sosyal politika refah sisteminde aile önemli bir dengedir. Günümüz sosyal yaşamında aile dinamiklerini dağıtıp bozan; boşanma, evlilik dışı doğumlar, yalnızlık, fiili birliktelikler, madde kullanımı, tüketim, israf, yoksulluk, çalışma hayatı, işsizlik gibi sorunlara karşı aile daha dirençli ve korumacıdır. Ama yaşamın yükü altında ezilmektedir. Luis Moreno Akdeniz refahını betimlerken en çok yaşamın yükü altında ezilen kadınlara işaret eder. Kadınlar, ev içinde ücretsiz aşçılık, bakıcılık, temizlik vb. işleri üstlenerek ailede kilit rol oynarlar. Luis Moreno, çalışan kadınları ise ‘süper kadınlar’ olarak tanımlar. Süper kadın “Hane içinde ücretsiz bakım işi ile ücretli emek piyasasında gittikçe artan profesyonel faaliyetlerini uzlaştırabilmiş 40-59 yaş grubundaki kadınların temsilcileridir” (Moreno. 2013, 381).

“Süper kadınlar hepsi kendilerini bir bütün halinde orta sınıf ve üniversite kategorileri içerisinde görmez. Düşük gelir düzeyindeki süper kadınlar hem eve ait hem de mesleki yükümlülüklerini bir arada götürmeye karar vermişlerdir. Kendilerini ücretsiz ev içi faaliyetlerle kısıtlayan annelerinkinden farklı sebepleri vardır. Daha pahalı yaşam sürdürmek istedikleri için evlendikten sonra eve ikinci bir maaşın girmesi iyi karşılanmaktadır” (Moreno. 2013,385).

“Pahalı bir yaşama katılmak, konfor ve lüks içinde yaşamak, çalışma hayatı içinde değer ve saygı görmeyi tercih eden özellikle genç ‘süper kadın anneler’ “genellikle yakında oturan bir aile bireyi ya da annenin yerini alabilen akrabalara güvenmektedir. İspanya’da çalışan annelerin dörtte üçünün, aynı kentte yakın bir akrabası yaşamaktadır. Yarısından çoğunda ise bu akraba kendi anneleridir. Bakım sorumluluklarının genç ebeveynlerden büyükanne, büyükbaba ya da akrabalara katılması Güney Avrupa’daki aile ve akraba dayanışması modelinin kültürel temellerini pekiştirmektedir” (Moreno, Luis, der, Buğra, Ayşe, Keyder, Çağlar, 389,390).Gündelik sosyal yaşam içinde üreten, tüketen, koruyan bu aile modeli sosyalleşmeyi de sağlamaktadır. “Akdenizli gençler aileyi hayatlarındaki en önemli kurum olarak görmeye devam etmektedirler.” (Moreno, 2013, 379).

Bu tespitlerden yola çıkarsak Güney Avrupa sosyal politikasında toplumsal birlik, bütünlük, sosyalleşme, sosyal koruma, sosyal refahın üretimi ve dağıtımın merkezi ailedir. Tabii ki neo liberalizmin bireyselleştirici, parçalayıcı, atomize edici yaşam tarzından bu ailede nasibini almaktadır.

Güney Avrupa sosyal politikaların temel özelliklerinden biri de enformel ekonomi ve istihdam alanının olmasıdır. Enformel ekonomik alan ve istihdam alanı; devletin vergi, sosyal güvenlik, kredi yoluyla kontrol edemediği sistem dışı kalan

alandır. Formel çalışma alanının dışında kalan kayıt dışı istihdam ve ekonomik alan doğal olarak resmileştirilemediği için verilerin doğruluğunu zedelemektedir. Ayrıca işsizlik, gelir durumu, ekonomik girdi ve çıktı gibi durumlar nedeniyle ülkelerin sosyal yaşam ve ekonomik seviyesinin net olarak ölçülmesini engellemektedir. Bu sebeple sosyal güvenlik ve sosyal koruma ağının evrensel düzeyde geliştirilmesine de mani olmaktadır.

“Kayıt dışı ekonominin (blackeconomy) Güney Avrupa ülkelerinde yaygın olması, öncelikle sosyal politika alanında büyük sıkıntıya neden olmaktadır. Sosyal sigorta dışı kalan, ancak çalışan nüfus içinde yer alan kişilerin tespitinin yapılamaması, gelir merkezli destek programlarının da yeterince etkin olamamasına neden olmaktadır. Gelirin kontrol edilememesi, sosyal destek programlarının işlerliğine ket vururken, istatistik dışı veriler de sosyal koruma ağının modern anlamda yeniden yapılandırılmasında sorunlara neden olmaktadır”(Akt.Günel, Castles ve Ferrera,2010, 50).

“Güney Avrupa ülkelerinde gelir desteği ikili ve çok parçalı bir yapıya sahiptir. Bu ülkeler emek piyasasının formel sektörlerine cömert bir koruma sağlarken; enformel olan piyasalara ise çok az destek sağlamaktadır. Güney Avrupa ülkeleri Avrupa birliği üye ülkeler arasında, yeterli kaynağı olmayan birey ya da ailelere asgari gelir desteği sağlamayan programı bulunmayan yegâne ülkeler grubudur. Yunanistan’da net destek net maaşı bile geçmektedir. Kıta Avrupa’sında genç işsizlere öngörülen ve verilen işsizlik ödeneği İtalya, Yunanistan ve İspanya’da verilmemektedir. Güney Avrupa ülkelerinde yaşlı ya da malul olmayan işsiz, daha önce hiç prim katkısı yapmamış ve hiçbir geliri olmayan kişiler güvence dışında kalmaktadırlar. İtalya ve İspanya’da ise bu tip bireyler için yerel kurumlardan bir çeşit asgari gelir desteği verilmektedir. Bu sebeple bu ülkelerde geri kalmış bölgelerde en çok talep kamu sektöründeki işlerdir. Güney Avrupa ülkelerindeki bu gelir desteğinin kısmılığı ve parçacılığına karşı; sağlık hizmeti ise bu ülkelerin anayasalarında çalışan ve çalışmayanlar için hak olarak açıkça belirtilmektedir. Bu ülkeler tüm vatandaşlara sağlık hizmetlerini aleni ve ücretsiz yapmaya çalışmışlardır. Ayrıca bu ülkelerde kamu kurumları manipülasyonlara açıktır. Politik yolsuzluklar, rüşvetler karşılığında nepotizm yapılmaktadır. Örneğin herhangi bir partiye verilen oy gibi herhangi bir kamu kuruluşuna verilen destek karşılığında menfaatler ortaya çıkmaktadır. Sosyal yardımlar seçim başarısı için manipülasyon olarak değerlendirilmektedir. Kitlese patronaj partiler oy kazanabilmek için seçmenlerine kamu sektöründe iş olanağı temin etmek ya da bürokraside teşvik almada yardımcı olmaktadır. Bu gibi cazipleştirilmiş yöntemlerle tarım işçileri, işsiz ve geliri olmayan çalışanlar kendilerine bir çeşit teşvik sağlayabilecek siyasi girişimcilere oylarını satmaya hazır hale gelmektedirler. Bu bağlamda güney Avrupa sosyal politikası evrensel, eşit, adil olmayan ve patronaj ilişkilerin yoğun olduğu bir zihniyete dayalı gelir desteğinin cömertliği, aşırılığıformel ve enformel kuruluşların varlık göstermesi şeklindedir” (Ferrera, Der, Buğrave Çağlar 2013.198,218).

Güney Avrupa ülkeleri AB'ye entegre ve yakın olmaları nedeniyle gittikçe hak merkezli vatandaşlık temelli sosyal politikaların kurumsallaşmasıyla evrensel düzeyde sosyal politikalar bu ülkelerde oluşmaktadır.

2.4.8 İskandinavya Sosyal Politika Modeli

İskandinavya sosyal politika modeli, Avrupa merkezli sosyal politika anlayış ve uygulamalarının insan hakları ve sosyal haklar bağlamında eşitlik ilkesine ve hak merkezli politik anlayışa en yakın olan sosyal politika modelidir. İskandinav ülkeleri İsveç, Norveç, Danimarka, ülkeleridir. Kuzey Avrupa coğrafyasında yer alan bu ülkelerin kültür ve yaşam tarzları birbirine yakındır. Bu kültürel yakınlık birbirini etkileyen sosyal politika anlayışını da oluşturmaktadır. Bu sosyal politika modeli “Kurumsal yeniden dağıtıcı model veya İsveç modeli olarak da bilinir. İsveç modeli refah devletinin ideal şekli olarak nitelendirilir” (Toprak, 2015, 161).

Ayrıca “sosyal demokrat model olarak da adlandırılır. Koşulları yerine getiren tüm vatandaşlara çalışma ya da aile durumuna bakılmaksızın yardım yapılmaktadır. Sistem herkesi kapsar, geneldir ve yardımlar bireylere verilir. Öyle ki evli kadınlar eşlerinden bağımsız haklara sahiptir. Hastalık ve işsizlik sigortasından faydalanma hakkı, sendika üyeliği ve katkı payı ödemeye bağlıdır. Bununla birlikte, mali yük hala devlet tarafından karşılanmakta ve genel vergilerden finansman sağlanmakla birlikte tahsil edilen katılım payları ana finansman şeklini oluşturmamaktadır” (Şenkal ve Saripek, 2007, 157-158).

İskandinavya sosyal yaşamında bireyselleşme yüksek düzeydedir. Sosyal sorunları aile merkezli bir yapılanma ve aileye ağırlıklı veren bir sosyal politikadan ziyade; sosyal sorunların çözümünü devlete yükler. Bireylerin desteklenmesi ve sorunlarının çözümünün devlete yüklenmesi demek; bireyin aileye bağımlılığının azaltılması demektir. “İskandinavya refah devletleri, sosyal politikaların, açıkça kadınları ekonomik bağımsızlığını azamiye çıkarmak için tasarlanmış olduğu tek yerdir” (Andersen,2013, 52).

Bu durum toplumsal cinsiyetçiliği eşitleyerek, evrensel eşitçilik merkezli, eşit ücretle birlikte kadının istihdam alanında artışını artırırken; kadının statüsünü erkeğinkiyle eşitlemektedir. Kadının istihdamı kadının ekonomik özgürlüğünü beraberinde getirir.

Kadın istihdamı sosyal politikaları “başarılı olmuştur. Küçük çocukların %50'sini kapsayan kamu gündüz bakımı, doğum ve ebeveyn izinleri için tahsis edilen cömert destekler ile birlikte Danimarka ve İsveç'te, kadınların iş gücüne katılım oranları %80 civarında

gerçekleşerek Avrupa'nın geri kalanındaki yetişkin erkeklerinkinden daha yüksek bir değere ulaşmıştır" (Anderson, 2013,74).

Kadınların istihdamı hem kadınların kazançlarının erkeğe eşitlerken, kadın bağımlılığı oranının azaltılmasını, istihdam nedeniyle kadın yoksulluğunu azaltmıştır. Ayrıca kadınları çocuk sahibi olmalarını, kariyerlerinin yapmalarını, yaşam kalitesi ve kazanç farkını aza indirger ve ailedeki kazancı da yükseltir.

"Başka yerde karşılaştırıldığında aile reisinin kadın olduğu aileler arasındaki yoksulluk oranı neredeyse yok denecek kadar düşüktür. Azami istihdam seviyeleri, refah devletinin daha yüksek vergi geliri ve daha düşük bağımlılık oranları ile karşı karşıya oluşunu garantilemektedir" (Anderson, 2013,74).

Kadının istihdamındaki artış, kadının kamudaki istihdamı olumlu gelişmelerdir. "Olumsuz taraf ise; kadınların kamu sektöründeki yarı zamanlı; erkeklerin ise özel sektördeki işlerde yoğunlaştığı aşırı cinsiyetçi ayrımcılık gözlenmektedir. Bu durum kısmen kadınları daha esnek kamu istihdamı koşullarını tercih etmesi ile açıklanabilir; ancak daha çok kadın istihdamına bağlı olarak ortaya çıkan yüksek sosyal maliyetler, işe devamsızlık oranları ve üretimdeki kesilmeler nedeniyle, özel sektör işverenin erkek işçileri tercih etmesine bağlıdır" (Andersen 2013,75).

Modelin diğer farklı bir yönü ise yaşlılardan çok gençleri destekleyen, önemseyen bir model olmasıdır. "İskandinavya, Avrupa ülkeleri arasında sosyal harcama eğilimlerinin yaşlılardan çok gençlerin menfaatine geliştiği tek ülke grubudur" (Andersen 2013,77).

"İskandinav ülkelerinde devlet diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla sisteme dâhil olmaktadır. Bunun nedeni, refah kazançlarının tüm vatandaşlar tarafından elde edilebilir olmasını sağlamak ve devletin bunun için finanse edici ve organizatör rolünü üstlenmesidir. Bu refah modelinde, hem geniş tabanlı vergilendirme hem de yüksek vergi yükü ile oluşan bir vergi sistemi mevcuttur. İskandinav refah modelinde sağlanan refah yardımları İngiliz Beveridge modeline göre daha cömerttir. Genellikle mevcut durumu devam ettirmeyi hedefleyen Bismarck modeline göre ise, daha fazla yeniden dağıtııcıdır. Bunun nedeni, vergi sistemiyle iç içe geçmiş bir sistem olmasına ve uyguladıkları sosyal politika önceliklerine bağlanabilir" (Şenkal ve Sarıipek, 2007, 146-158-175).

Bu sosyal politika modelinde devlet, destekleyici, koordine edici ve tüm yurttaşların kazançlarının erişiminin eşit düzeyde sağlanmasına yardım eder. Bölüşümü dengelediği gibi sosyal eşitliği sağlamaya çalışır.

“İskandinavya modeli refah devleti anlayışı, hızlı ekonomik kalkınma, düşük işsizlik oranı ve özellikle kadınlar olmak üzere yüksek düzeyde işgücüne katılma oranı ile cömert refah devletinin başarılı bir kombinasyonu olarak uluslararası üne sahiptir. Tam istihdam politikası yanında, bu gruba dâhil ülkelerde özellikle İsveç’te hem bütçenin hem de GSMH’nin diğer ülkelere göre çok önemli kısımları sosyal transferlere ayrılmaktadır”(Toprak, 2015,162).

“İskandinav refah devletlerinin temel karakteristiği evrensel gelir garantisi üzerine yaptıkları üçlü vurgudur; çocuklar, engelliler ve yaşlılar için oldukça gelişmiş hizmet anlayışıdır”(Şenkal ve Saripek,2007,159).

“İskandinav refah modelinin temelinde yatan ilke şudur; koşulları yerine getiren tüm vatandaşlara çalışma ya da aile durumuna bakılmaksızın yardım yapılmaktadır. Sistem herkesi kapsar, geneldir ve yardımlar bireylere verilir” (Şenkal ve Saripek,2007, 157).

“Bu modelin temel özelliği genellik ilkesi ve parasal ödeneklerden çok bireylere parasız refah hizmetleri sunmasıdır” (Şenkal ve Saripek, 2007,160).

İskandinav sosyal politika modeli kapitalist sistemin dışları arasında ezilen dezavantajlı grupların insanca yaşamasını destekler. Destekleyici, eşitlikçi, kapsayıcı, ayrımsız bir modeldir. Eşit ve evrenselci bir yapıya sahiptir. Yükümlülüğü aileye, değil devlete yükler. Sosyal devlet anlayışının en yüksek olduğu modeldir.

2.4.9 Kıta Avrupası Sosyal Politika Modeli

Avrupa merkezli sosyal politikalardan bir modelde Kıta Avrupa’sı modelidir. Bu sosyal politika modeli “korporatist- muhafazakâr model, Bismark modeli, kurumsal refah rejimleri, Hristyan Demokratik rejimler, sosyal sigorta modeli” gibi birçok farklı isimle tanımlanmaktadır(Özdemir, 2007, 137).

“Kıta Avrupa’sı sosyal politika modelinde “evrensel bir sistem yerine, sigorta sistemi ve varlık araştırmasına dayalıdır. Piyasa risklerinden sistematik olarak korunmayı getirirse dahi, hala eşitsizlikler üretmeye eğilimlidir. Bu grup içinde sosyal hakları koruyan ancak yapılan yardımların sağlanan katkılarla çok ilgili olmadığı refah devleti olan Alman refah devleti aileyi koruyan sosyal taahhütler içeren muhafazakâr sistemin ilk örneklerindedir. Bu gruptaki refah devletlerine başka örnekler olarak Fransa, Avusturya, Lüksemburg ve Belçika’yı verebiliriz”(Akbaş,2009,122).

Kıta Avrupa’sı özünde Katolik Hristiyan kilise merkezli bir geleneğe sahiptir. Bu gelenek ister istemez modern zamanlardaki toplumsal sosyal yapıya tevarüs etmiştir.

Bu sosyal yaşamda aile merkezli, dayanışmacı, korporatist anti liberal bir yapıya sahiptir. Sosyal transferler kilise ve yerel güçler tarafında sağlanır. Bu sosyal transfer sağlayıcıları gönüllüdür.

“Kıta Avrupa’sı sosyal politika modelinde aile refahın sağlanmasında önemlidir. Bu politika modelinde ekmeği kazanan erkeğe büyük değer verilir. Evli kadınların çalışması, iş piyasasına katılımı teşvik görmez. Aileyle birlikte istihdamla ilişkili sosyal sigortalar insanları korur. Erkek ailenin nafakasını sağlamada yeterlidir. Kadının istihdamını (çocuklarına kreş hizmetleri sunarak) ve kadınlara iş sağlamayı kolaylaştıran sosyal hizmetler mütevezirdir. Hem toplam istihdam düzeyi hem de kadınların iş gücü katılım düzeyleri düşüktür” (Özdemir, 2007,138).

Muhafazakâr toplumsal yaşamda erkek egemen bir yapı söz konusudur. Soysal politikalar var olan toplumsal yapıdaki sınıfsal yaşamdan ister istemez etkilenirler. Kıta Avrupa’sı sosyal politika modelinde kadın istihdamının ve korumasının yetersiz olması bu sebebe de bağlanabilir. Ayrıca muhafazakâr korporatist toplumlarda yaşlılar, engellilerde toplumsal yaşamın içerisinde korumacı bir anlayışla barındırıldıkları için devlet himayesi ve fonksiyonu yetersizdir. “Kıta Avrupa’sı geleneğinde esas neden, gençler, engelliler ve yaşlılar için bakım hizmetlerinin genellikle refah devleti fonksiyonu gibi görülmemesidir”(Şenkal ve Sarı İpek 2007,166).

Bu model, “Genel olarak kazanılan standart yaşamın sürdürülmesi üzerine kuruludur. Gelir farklılıklarının dengelemesi üzerinde durmamaktadır” (akt.Akbaş,Dekker, 2009. 122).

Yani bu model statü ve sınıf farklılıklarını muhafazakâr doğası gereği korur. “Sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli alanları olan emeklilik, işsizlik ve doğum izni gibi düzenlemelerde genellikle ne oldukça cömert ne de oldukça cimridirler. Sosyal güvenlik sistemlerinde katılımcılardan alınan primler önemli yer tutar”(Akt, Akbaş, 2009. Dekker 122).

Liberalmuhafazakâr anlayışının hâkim olduğu Kıta Avrupası modelinde refah hizmetleri doğası gereği eşitsizlikler üretmektedir. Yoksulların ve mağdurların haklarını topluma, aileye ve sivil topluma yüklemektedir. Sosyal devlet anlayışının gereği olan hak merkezli bir sosyal politika işlevselliğini tam gerçekleştirememektedir.

2.4.10 Türkiye’de Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler

Türkiye’de sosyal politikaların tarihi, gelişimi ve uygulaması Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası olarak iki kısımda değerlendirilebilir. Cumhuriyet öncesi sosyal alana yönelik yapılan çalışma ve uygulamalar İslam’ın teşvik ettiği sosyal politikalardan etkilendiği bir gerçektir. Zayıfların korunması, yaşlı, yetim ve dullara yönelik destek teşvikleri günün gelenekleri ve toplumsal yaşam koşullarında İslam’ın da tavsiyeleri göz önünde bulundurularak sosyal politikalar ve sosyal hizmetler gerçekleştirilmiştir.

2.4.10.1 1923 ve 1960 Arası Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler

Cumhuriyet sonrası uygulanan sosyal politikalar ve hizmetleri değerlendirebilmek için cumhuriyet öncesinden cumhuriyet sonrasına tevarüs eden çalışmalara değinmek gereklidir. Çünkü hiçbir toplum geçmişinden bağımsız değildir. Kültürel aktarım ve birikim nesilden nesile devam eder. Ama her nesil var olan toplumsal yaşamı kendi çağına uyarlar. Türkiye’de uygulanan sosyal hizmetler ve sosyal politikaları iki dönem olarak ele alışıımızın nedeni 1961 anayasasına kadar var olan uygulamaların parçalı ve anayasada yer almamasına dayanmaktadır. 1961 anayasasında sosyal politikalar ve sosyal hizmetler devletin yükümlülüğü olmasından kaynaklanmaktadır.

2. Mahmut ile başlayan batılılaşma hareketleri, Tanzimat ve Islahat fermanıyla birlikte batı etkisinde kalan sosyal politikaların nüvesi oluşmaya başlamıştır.

- “- Askeri Tekaüt Sandığı (1866)
- Sivil Memurlar Emekli sandığı (1881)
- Seyrüsefain Tekaüt Sandığı (1890)
- Askeri ve Mülki Tekaüt Sandığı (1909)
- Şirket-i Hayriye Tekaüt Sandığı (1917)

1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi ile, hastalık halinde olan işçilere sağlanacak yardımlar düzenlenmiştir. Ereğli kömür bölgelerinde tatbik edilmiştir. 1869 Maadin Nizamnamesinde, madende ortaya çıkabilecek iş kazalarının önlenmesini amaçlayan tedbirlerin alınmasına yönelik hükümler yer almaktaydı”(Seyyar, 2011,185-186).

Ayrıca “Kızılay, Darüşşafaka, Darülceza, gibi çocuk, düşkün, yoksul, şehit aile çocukları, kimsesizler için oluşturulmuş. Sosyal içerik taşıyan kurumları saymak gerekir.” (Baykal, 2008,36)

Bugünkü Çocuk Esirgeme Kurumu ve Aile Sosyal politikaların temeli olan kimsesiz ve yetim çocuklara destek olmak amacıyla “Himaye-i Etfal Cemiyeti 30 Haziran 1921’de Ankara’da kurulmuştur.”(Karatay, 2007, 159)

Milli mücadelenin devam ettiği bu dönemler ve tek partili döneme kadar Türkiye’de sosyal politikalar ve sosyal hizmet alanında adımlar atılmış dahi olsa da bu adımlar ciddi ve büyük adımlar değildir. Bu dönem ’de etkileyen farklı birkaç etken olmasına rağmen uzun, yorgun ve yıkıcı bir savaş döneminde çıkmış olması nedeniyle bu sorunları giderme noktasında çalışmalar yapılmıştır. 1929 dünya ekonomik buhranı, tarıma dayalı bir ekonominin olması, kırsal toplumsal yaşamın olması ve sanayileşmenin olmaması gibi sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Bu dönemin yoksulluk politikası köylüyü yerinde tutma amaçlı siyasal politikalar olmuştur.

“Tek parti dönemi yetkililerinin aklındaki gerçek yoksul tipinin köylü olduğunu ve yoksullukla mücadele yöntemlerinin köylüyü köyde, mümkün olduğunca gözden uzak tutmak amacı doğrultusunda biçimlendiğini söyleyebiliriz.” (Buğra, 2015,105) yoksul köylü algısı ile yoksullu köyünde tutmakla ilgili politika izlenmiştir.

Milli mücadele döneminde ağır şartlarda çalışan, muhtaç durumda olan yoksullukla mücadele eden Zonguldak ve Ereğli kömür madeninde çalışan işçilere yönelik çıkartılan kanun bu dönemin en önemli sosyal politikalar uygulamasıdır. Bu Kanun’un içeriğinde:

“ Zonguldak Ereğli kömür madenlerinde çalışan ve çalıştıranlarla sınırlı ilk iş kanunumuz olarak nitelemek mümkündür. 151 sayılı Kanunla Ereğli kömür bölgesinde işveren ve işçi ilişkileri düzenlenmiş ve emek sermayeye karşı korunmuştur. Kanun zorla çalıştırmayı yasaklamış, çalışma süresi, asgari ücretler, en küçük işe alınma yaşı ve işçi eğitimi konularında emek yararına hükümler getirmiştir. Öte yandan işverenlere, işçi koşulları ve hamamlar yaptırma yükümü konulmuştur. Kanun çalışma sürelerini günde 8 saatle sınırlandırmış; fazla çalışma için iki kat ücret ödenmesini öngörmüştür. Kanunda asgari ücretlerin devlet, işçi ve işveren üçlüsünce saptanması esası konulmuştur. Kömür madeninde çalışmaya kabul yaşı "18 yaş" ile sınırlandırılmıştır” (Dilik 1985, 94-95).

Yine bu dönemde sosyal düzenleme ile ilgili çıkan kanunlardan biri Umumi hıfzıssıhha kanunu çıkartılmıştır.

Bu kanunda “Kadın, çocuk ve bütün işçilerin korunmasına ilişkin hükümler de taşımaktaydı. Hamile kadınların doğumdan önce ve sonraki 3 er haftada, 12 yaşından küçük çocukların sınıai işlerde ve madenlerde, 12-16 yaşları arasındaki çocukların gece mesaisi ile günde 8 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Öte yandan belirli sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde işçilere hastalık, kaza ve analık hallerinde işverence sağlık yardımı yapılması öngörülmüştür. Ancak bu durumlarda işçinin ücretinin işverence ödenmeye devam edileceği Kanunda yer almamıştır. Fakat 1926'da çıkarılan Borçlar Kanununda, uzun süreli hizmet akdinde hastalık, askerlik ve benzeri sebeplerden dolayı kusuru olmaksızın çalışmadığı nispeten kısa bir süre için işçinin işverenden ücretini isteyebileceği hükmü yer almaktaydı”(Dilik 1985,98).

Bu kanunlar kendi dönemin şartların sosyal politikalar bağlamında önemli gelişmelerdir.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde 8/6/1936 tarihli Resmi gazetede yayımlanan 3008 Sayılı İş Kanunu'nun da öngörülen ve uygulanması istenilen işçi tanımı, işveren tanım, iş hakları, çalışma saatleri, ücret durumu, tatil hakkı, dinleme, emzirme, fazla çalışma, sağlık durumu vs. gibi haklar çalışama hayatının düzenlenmesine dair maddeler sosyal güvenlik ve sosyal politikalar ile ilgili ilk olması hasebiyle kendi şartlarında ileri ve önemli adımlardır. Bu kanunundan sonra çalışma hayatıyla ilgili kanunun uygulaması çıkartılmıştır.

“1945 yılında, 3008 sayılı ilk İş Kanunu'nun uygulanması ve çalışma yaşamıyla ilgili konuları düzenleme, yürütme ve denetleme ile ilgili görevli olarak Çalışma Bakanlığı, bunu izleyen yılda ise işgücü piyasasının düzenlenmesi amacıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur” (Koray, 2012, 130).

İş kanunuyla öngörülen ve uygulanması istenen düzenlenmeler ikinci dünya savaşının patlak vermesi ve sürmesi nedeniyle 1945 yılına kadar uygulanamamıştır.

“16.07.1945 tarihinde 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunun 01.01.1946 tarihinde yürürlüğe girmesiyle İşçi Sigortaları Kurumu kurularak 1945 yılına kadar kurulan çok sayıdaki sandığın da birleştirilmesi sağlanmıştır. İşçi Sigortaları Kurumu kurulduğu yıl, ilk önce 4772 sayılı İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu kapsama alınmıştır. Sonrasında ise, 1950 yılında 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu, 1951'de 5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu ve 1957'de 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortası Kanunu

Kabul

edilmiştir(<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/kurumumuz/tarihce> Ulaşım 5 Aralık 2016).

Buğra bu dönemde ki sosyal güvenlik ve sosyal politikalarla ilgili uygulamalara yerinde eleştiri getiriyor.

“Memurlarla formel sektörde çalışan işçileri kapsayan korporatist nitelikli bir sistem yerleştirirken, bu sistemin dışladığı kesimlerin ihtiyaçları sosyal politika konusu haline gelemiyor”(Buğra, 2015,158).

Formel sektörün dışında kalan ve enformel sektörde çalışma hayatına devam eden kesimle ilgili sosyal politikalar günümüz Türkiye’inde de karşılık beklemektedir.

2.4.10.2 1960 Sonrası Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler

1961 Anayasasında “Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.”(<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/1982.pdf> Ulaşım 6 Aralık, 2016). Maddesinin eklenmesiyle sosyal politikalar devletin yükümlülüğü olmuştur. Sosyal devlet yükümlülüğünün yanından uygulanacak olan sosyal politikaların hukuk devletine uygun olması, insan hak ve onuruna dayandırılması gerekliliği de devletin görevleri arasındadır.

Sosyal devlet anlayışının 1961 Anayasasında kurumsallaşması ve devletin yükümlüğünde gerçekleşmesiyle ileri bir adım atılmış oldu. Sosyal politikalar ve sosyal hizmetler bu dönemden sonra yoğunlaşmaya başladı. Sosyal koruma kapsamında yoğun düzenlemeler yapılmaya başlandı.

“Sosyal güvenlik alanında yoğun düzenlemelere gidilen bu dönemde primli sistem açısından önemli bir gelişme, 1964’te kabul edilip 1965’te yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Bu yasayla dağınık haldeki mevzuat bir bütün haline getirilmiştir. Bu gelişmeyi 1971 yılında kabul edilen ve esnaf, sanatkâr ve diğer bağımsız çalışanlara yönelik olan 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu izlemiştir. Yine bu dönemde Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 1952 tarihli 102 sayılı “Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşmesi” 29 Temmuz 1971 tarih ve 1451 sayılı kanun ile onaylanmış, Bakanlar Kurulu’nun 1 Nisan 1974 tarih ve 7/7964 sayılı kararnamesi ile yürürlüğe girmiştir. Bu önemli sözleşme sosyal güvenlik kavramının çağdaş tanımında da belirleyici role sahip olmuştur. Sözleşmede 9 risk sayılmıştır. Bu riskler; hastalık, analık, sakatlık, yaşlılık, işsizlik, iş kazası, meslek hastalığı, ölüm ve aile yükleridir.” (Kaya, 2009, 64).

Sosyal güvenlik alanında yapılan bu düzenlemeler evrensel şartlarda bir sosyal koruma ve sosyal politika anlayışının hâkim olmaya başladığını söyleyebiliriz. Parçalı ve bütünlüklü olmayan düzenlemeler bütünleştirilmeye başlanmıştır. 1961 sonrası gelişmeler bütüncül bir sosyal politika ve sosyal hizmetin başlangıcıdır da denilebilir.

“10 Temmuz 1976 tarih ve 2022 sayılı yasayla, en geniş kapsamlı kamu sosyal güvenlik harcaması olarak bilinen “65 yaş aylığı” uygulamasının başlatılması, iyi bir sosyal güvence örneği olmuştur. Bu yasa ile “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları”na karşılıksız aylık bağlanmıştır.” (Kaya, 2009, 64).

65 yaş aylığıyla zayıf, gücsüz kesim olan engelli ve yaşlılara dönük atılan adım sosyal devletin artık muhtaç durumda olan, çalışamayan, sosyal güvencesi olmayan dezavantajlı kesimlere hak merkezli bir sosyal politika anlayışının oluşmaya başladığını söyleyebiliriz.

Yoksullukla mücadelede formel sosyal koruma sisteminin dışında kalan fakru zaruret içinde bulunan ve muhtaç durumda, sosyal güvencesi olmayan yoksullara yönelik en önemli sosyal yardım gelişmesi ise; 1986 yılında 3294 sayılı yasayla oluşturulan “Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu”nun (SYDTF) kurulmasıdır(14.06.1986/19134, Resmi Gazete).SYDTF’nin yasallaşmasıyla birlikte sosyal politikaların bir ayağı olan sosyal yardımlara dönük ciddi anlamda kurumsallaşma başlanmıştır. Yoksulluk nedeniyle geçim darlığında olanlara yönelik gerçekleşen bu hamleyle bir nebze olsa maddi anlamda devlet yoksulların yükünü paylaşmıştır.

Yine bu dönemde Türkiye’de sosyal hizmet kavramı ilk defa Başbakan Adnan Menderes’in 29.4.1955 tarihinde TBMM’ye sunduğu ‘Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun Teklifi’ metninde kullanılmıştır(Karatay, 2007,287). Bu gelişmenin akabinde sosyal hizmet alanındaki çalışmalar kurumsallaşma gittikçe artmaya başlanmıştır.

“ 1959 yılında sosyal hizmetler enstitüsü, 1961 yılında sosyal hizmetler akademisi kurulmuştur. 1963 yılında ise 225 sayılı kanun ile SSYB merkez teşkilatı bünyesinde sosyal hizmetler genel müdürlüğü kurulmuş ve 1983’te kurulan SHÇEK’e temel oluşturmuştur”(Yolcuoğlu, 2014,107).

Nitekim çocuklara yönelik dağınık ve kurumsallaşmayan çalışmaları tek çatı altına almak için 27.5.1983’te 18059 sayılı 2828 sosyal hizmetler kanunu resmi gazetede

yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> Ulaşım 5 Aralık 20106).

Bütüncül sosyal hizmet politikaların uygulanması ve hizmetlerin tek elde toplanması ve bakanlık düzeyinde devletin sosyal politika olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması önemli bir gelişmedir. 6.4.2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 3.6.2011 tarihinde aile ve sosyal politikalar bakanlığının kurulması kararlaştırılmıştır. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110503-1.htm> Ulaşım 5.Aralık 2016). Aile ve Sosyal Politikalar alanında sosyal hizmet ve sosyal politikalar tek çatı altında birleştirilirken; sosyal güvenlik bağlamında da hizmetlerin tek çatı altında birleştirilmesi öngörülmüştür.

“Birinci 5 Yıllık Kalkınma Planı’ndan bu yana söz edilen “İşsizlik Sigortası”nın oluşturulması konusu 25 Ağustos 1999 tarihli 4447 sayılı yasa ile hayata geçirilmiş, ancak yasa da işsizlik sigortasına ilişkin hükümlerin yürürlük tarihi 1 Haziran 2000 olarak belirlenmiştir. 1996–2000 yıllarını kapsayan Yedinci 5 Yıllık Kalkınma Planı’nda tüm sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması hedefine yönelik olarak “Sosyal Güvenlik Temel Yasası’nın” çıkarılması öngörülmüştür” (Kaya, 2009, 65). Sosyal güvenlik dışında kalan muhtaç durumdaki dezavantajlı kesime yönelik çalışmalar bu dönemde sürmeye devam etti.

“Muhtaç Sanatçıların Korunması amaçlı 23.01.1986 tarih ve 3257 sayılı “Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu”, 18.02.1992 ve 3816 sayılı “Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun ile tabii afet nedeniyle sakat kalanlara nakdi yardım yapılmasını öngören 23.07.1995 tarih ve 4123 sayılı “Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun” 82 sonrası dönemin sosyal yardım alanındaki diğer gelişmeleridir” (Seyyar, 2003, 61-63).

1980 ve sonrası oluşan ve gelişen sosyal hizmet ve sosyal politikalar gittikçe kurumsallaştı. Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme ile oluşan sosyal hizmet kurumsallaşması 2011 yılında Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’yla tek çatı altında kurumsallaşarak yaygınlaştı.

2.4.10.3 Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı

3.6.2011 tarihinde 633 Sayılı kanun hükmünde kararname ile Aile Sosyal Politikalar bakanlığı, parçalı olan sosyal hizmetleri tek çatı altında koordine edilmek

üzere kuruldu. Sosyal hizmetler ve sosyal politikalar ile ilgili bakanlığın kurulması ülke politikasında sosyal hizmetler ile ilgili devletin ciddi anlamda değer verdiğini ve üst düzeyde mağdurların, yoksulların, yaşlıların, engellilerin, çocukların takipçisi ve himayecisi olduğunu göstermektedir. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı ile , sosyal yardımlar, çocuk hizmetleri engelliler ve yaşlılar, kadın hizmetleri, şehit ve gazi yakınları, aile ve toplum hizmetleri koordine edilmektedir.

2.4.10.3.1 Sosyal Yardımlar

“Sosyal yardım, bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinden olmayan sebeplerle mahalli ölçüler içerisinde asgari seviyede dahi geçinme imkânı bulamayan insanları; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan karşılıksız mahiyetteki parasal ve sosyal destek sağlamak için yapılan kamusal faaliyetler bütünüdür” (Çengelci, 1993,10).

Sosyal yardım özü itibarıyla korumasız, güçsüz, muhtaç, işsiz, sosyal güvencesiz olan ihtiyaç sahiplerini destekleyen bir sosyal güvenlik ve sosyal hizmet yöntemi ve şeklidir. Bu sosyal destek ihtiyaç sahiplerine sağlanırken ayrımsız ve ayrıcalık olarak sağlanır. Tüm toplumlarda ve tarihlerde yardıma muhtaç olan zayıf ve kimsesizler olmuştur. Her toplum kendine özgü değerler çerçevesinde muhtaçları desteklemiştir. Bizim tarihimizde de her dönem yoksul ve muhtaçlara sosyal yardım sağlanmıştır. Osmanlı’dan yeni Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar ihtiyaç sahiplerine sosyal yardım sağlanmıştır. Türkiye’de sosyal yardımla ilgili uygulanan gelişmelerden biride 3294 Sayılı yasa ile kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonudur. Bu bağlamda “3294 sayılı kanun çerçevesinde her il ve ilçede sosyal yardımlaşma vakıfları kurulmuştur. “08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.”(<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-tarihce>, Ulaşım, 5 Aralık2016)

“Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü’nün taşradaki sayısı 1000’dir. Vakıf başkanları vali ve kaymakamlıklardır. Sosyal yardım ve proje destek programları için yapılan başvurularda vakıf çalışanlarının yaptığı merkezi veri tabanı sorgulamaları ve sosyal incelemeler göz önünde bulundurularak nihai karar Vakıf Mütevelli Heyetleri tarafından verilmektedir. Vakıf örgütlenmesinin bir diğer avantajı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Vakıf Mütevelli Heyetleri bölgedeki diğer kamu birimlerinin temsilcileri olan atanmış üyeler ile yerel aktörler arasında

seçilmiş üyelerden oluşmaktadır” (<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>, Ulaşım 5. Aralık 2016).

3294 kanununa göre sosyal yardım verilecek kimseler 2. Madde de belirtilmiştir. “Fakrî zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan; vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişiler bu Kanun kapsamı içindedir” (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf>, Ulaşım, 5 Aralık2016).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün gerçekleştirdiği yardım programları şunlardır.

-Barınma yardımları

-Doğum yardımı uygulaması

-Eğitim yardımları

-Aile yardımları

-Sağlık yardımları

-Engelli Yardımları

-Özel amaçlı yardımlar

-Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi yardım programı(<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardimprogramlarimiz>,5.Aralık.2016).

Ayrıca “Dünya Bankası desteği ile verilen Şartlı Nakit Transferi kapsamında sağlık, eğitim ve Yerel Girişimciler (şimdiki adıyla proje destekleri) yardımı uygulanmaktadır”(Çoğurcu, 2011,73).

2.4.10.3.2 Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Osmanlı'dan günümüz Türkiye'sine kadar çocuk yoksulluğunu aşma ve çocuğa yönelik riskleri azaltmak için yetersizde olsa çalışmalar yapılmıştır. Ailesinin yanında bakılamayan, risk altında olan, sokakta çalıştırılan, kimsesiz çocuklara yönelik 2828 ve 5395 kanunları çerçevesinde bakımı ve korunması sağlanmaktadır.

“Korunmaya muhtaçlık nedenleri arasında ana babasız olma(terk edilen çocuklar), ana ya da babası tarafından ihmal/istismar edilme, yoksulluk, anne veya babanın ruhsal sağlığının bozuk olması, madde bağımlılığı, çocuğu kötüye kullanma, bedensel ve ruhsal gelişiminin risk

altında olması, okula devam edememe, eğitime gönderilmeme, dikkat eksikliği, hiperaktive, konjental anomalilerle birlikte ihmal ve istismarlar yer almaktadır” (Çetin, 2010,2).

2828 sayılı sosyal hizmetler kanunu 3. Maddesinde korunmaya muhtaç çocuk şu şekilde tanımlanmaktadır.

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuktur. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>. Ulaşım.6 Aralık 2016).

Çocuğun bakımı için temel ilkeler 5395 sayılı kanunla tanımlanmıştır.

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
- g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

1) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, İlkeleri gözetilir.

Tehlike altında olan, çeşitli risklerle karşı karşıya kalan, korumasız, güvencesiz, istismara kalan çocuklar yukarıdaki ilkeler çerçevesinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca kuruma dilekçeyle başvurulduğunda, sosyal incelemesi yapılarak korunmaya muhtaç çocuklar uygun “çocuk evleri, sevgi evleri, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurduna yerleştirilir. Ayrıca evlat edinme, koruyucu aile ve çocuğun öz ailesinin yanında aileye sosyo-ekonomik destekte bulunarak çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi sağlanır” (<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/bakim-hizmetleri-daire-bsk>, Ulaşım 6.Aralık 2016).

2.4.10.3.3 Yaşlı Hizmetleri

Bilim ve teknolojinin gelişmesi, tıptaki ilerlemeler insan ömrünün ortalama süresini uzatmıştır. Kentleşmeyle birlikte, geleneksel aile yapısı çekirdek aileye dönüşmüş doğurganlığın azalmasıyla dünyanın ve toplumların nüfus artışında azalma görülmektedir. Buna rağmen toplumlar ve dünya da yaşlılık oranları artmaktadır. Yaşlılığın artık sosyal bir sorun olduğu gerçektir. Bu sosyal soruna dönük tedbirler, korumalar sosyal politikalar ve hizmetler çerçevesinde Türkiye’de de yapılmakta ve geliştirilmektedir. Bu çerçevede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nda Engelliler ve Yaşlılar Müdürlüğü’nce hizmetler verilmektedir.

“Dünya Sağlık Teşkilatı’na (WHO) göre; 25-64 yaş yetişkinlik; 65-74 yaş yaşlılık. 75-89 yaş ihtiyarlık evresidir. (Seyyar; 2011, 378)” Dünya Sağlık Örgütü’nün yaşı dönemlere ayırmasına baktığımızda yaşlılık ve ihtiyarlık dönemi artık kişinin yaşamda yetersiz, zayıf ve güçsüz konuma düşmesidir. “ Bir kimsenin belirli bir yaş sınırı aşması sonucu, işgücünün verimliliğini ve dolayısıyla kazanma gücünü kaybetmesi, yaşlılık olarak tanımlanabilir. Yaşlanmaya bağlı olarak, ferdin çalışma gücünü kısmen veya tamamen kaybederek, düzenli ve yeterli gelir getiren bir iş tutamaz veya kendi geçimini kendi gücüyle sağlayamaz hale geldiği biyolojik durumdur yaşlılık.” (Seyyar, 2011, 378).

“2828 sayılı Kanununun 9. Maddesi (b) bendi ile 'Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç, çocuk, sakat ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamakla görevlendirilen SHÇEK Genel Müdürlüğü, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre koşullarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olan sosyal hizmetleri, yaşlı

vatandaşlarımıza Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri aracılığıyla götürmektedir” (<http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>, Ulaşım, 6 Aralık 2016).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaşlılarla ilgili görevleri şunlardır.

- a) Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlere ilişkin olarak ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- b) Yaşlılara sunulan sosyal hizmet modellerini geliştirmek.
- c) Yaşlıların ve bakıma muhtaç özürülülerin, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal desteklerin verilmesi için gerekli mekanizmaları kurmak, var olanları standardize etmek, uygulamaları takip etmek ve denetlemek.
- d) Yaşlıların toplumla bütünleşmesine, statü ve rollerinin yeniden kazanımına, işlevlerinin artırılmasına, boş zamanlarının etkili bir biçimde değerlendirilmesine ilişkin mekanizmalar oluşturmak.
- e) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce özürülülere ve yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamakla görevlendirilmiştir(<http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/yasli-bakim-hizmetleri/yasli-bakim-hizmetleri>, Ulaşım 6. Aralık 2016).

Ayrıca 2022 ve 5378 sayılı kanunlar çerçevesinde yaşlılara yönelik yaşlılık maaşı ve evde bakım maaş ve desteği sağlanmaktadır. Huzur evleri ve bakım merkezlerinde bakım, korunma, sosyal ihtiyaçları da karşılanarak yaşlılara sosyal hizmet sağlanmaktadır.

2.4.10.3.4 Engelli Hizmetleri

Toplumdaki tüm mağdur ve zayıfların eşit haklarla topluma katılması ve yararlanması gereklidir. Bu mağdur kesimin başında engelliler gelmektedir. Ülkemizde engellilerle ilgili çalışmalar 1980'li yıllardan sonra süreklilik ve hız kazanmıştır.

Engellilere dönük hizmetlerin uyum, eşgüdümün ve izlenmesinin sağlanması amacıyla “1981 yılında Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. 1982’de yürürlüğe konulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da özürülü kişilerin hakları güvence altına alınmıştır. 3 Aralık 1996 tarihli ve 4216 sayılı Yetki Kanununa dayalı olarak 25 Mart 1997 tarihli ve 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sakatları Koruma Koordinasyon Kurulu kapatılarak 25.03.1997 tarihinde Özürülüler İdaresi Başkanlığı ihdas edilmiştir. Taşra teşkilatı bulunmayan bu kurum 2011 yılına kadar bir devlet bakanına bağlı şekilde sürdü.

08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede çıkan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir" (Seyyar, 2011 354-355).Engelli ve yaşlı hizmetleri Aile sosyal politikalar Bakanlığı'nca birleştirilerek çalışmalar devam etmektedir.

"3.5.2013 tarih ve 28636 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6462 sayılı Kanunla Genel Müdürlüğümüzün adı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir." (<http://eyh.aile.gov.tr/kurumsal/kurum-hakkinda>, Ulaşım, 7 Aralık.2016).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'u ve 2022 sayılı kanunun kapsamında engellilere yönelik Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler ülkemizde uygulanmaktadır. Engellilik 5378 Sayılı kanunun 3. Maddesi c bendinde "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey" olarak tanımlanmaktadır.

(<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>. Ulaşım 6.Aralık 2016).

2022 kanununun 2. Maddesi a ve b bentleri çerçevesinde engellilere aylık bağlanmaktadır. 5580 Özel Öğretim Kurumları Kanunu çerçevesinde engellilerin eğitimi özel rehabilitasyon merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu rehabilitasyon merkezlerine eğitim karşılığında ücret ödenmektedir. Engelli eğitiminin özel kurumlarda karşılanması beraberinde birçok istismara sebep olduğu gibi engelli eğitiminin de piyasalaşmasına sebep olmaktadır. Engellilere kurum bakımı sağlanmaktadır. Engellilerin sosyal adaptasyon ve rehabilitasyonun sağlanması için birçok hak verilmiştir.

Engellilerin ayrımcılığa, dışlanmaya sebep vermeden eşit haklardan yararlanması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve bu hakların yerine getirilmesi için 5378 kanununun 4. Maddesinde

"a) Engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesi esastır.

b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.

c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.

d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır. e) Engellilerin ve engelliliğin her tür istismarının önlenmesi esastır.

f) Engellilere yönelik hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır.

g) Engeli olan çocuklara yönelik hizmetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi esastır.

h) Engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmaları önlenerek hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının sağlanması esastır.

i) Engellilere yönelik politika oluşturma, karar alma ve hizmet sunumu süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve engellileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması esastır.

j) Engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü alınır. (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, Ulaşım, 7. Aralık 2016).

Ayrıca bu maddelere ek olarak engellilerin ayrımcılığa tabi tutulmadan topluma dâhil olması için kanunun 4. Maddesi A ve B bendine ek karar alınmıştır.

Bu kararda “Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır. Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez. Engellilerin toplumdan tecrit edilmeleri ve ayrı tutulmaları önlenir. Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamaları esas olup, özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar. Engellilerin topluma dâhil olmaları ve toplum içinde yaşamaları amacıyla bireysel destek hizmetleri de dâhil olmak üzere ihtiyaç duydukları toplum temelli destek hizmetlerine erişimleri sağlanır”(<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, Ulaşım 7 Aralık 2016).

Engellilere dönük yapılan bu düzenlemeler sahada gördüğümüz kadarıyla engellilerin sosyal katılıma dâhil oldukları, toplumun çeşitli katmanlarında söz sahibi de olmaya başladığı görülmüştür. Engellilere yönelik sadece sosyal yardım bakışından ziyade bütüncül bir sosyal hizmet bakış açısıyla 2000’li yıllardan sonra gerçekleştirilen

rehabilitasyon, eğitim, istihdam, sosyal aktivitler,, mimari anlamda erişilebilirlik çalışmalarıyla toplumsal yaşamda engellilerin özne olmaya başlandığı görülmüştür.

2.4.10.3.5 Aile ve Toplum Hizmetleri

Geleneksel toplumun çözülüşüyle birlikte ailede geleneksel yapıdan çekirdek yapıya dönüşmüştür. Tarih boyunca da aile toplumun temel taşı olmuştur. Modernleşme ve bireyselleşmeyle birlikte ailenin parçalanmasıyla ailenin korunması ve toplumsal işlevselliği için çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde de bu doğrultuda “29 Aralık 1989 tarihinde 396 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurulan Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı” kurulmuştur(<http://ailetoplum.aile.gov.tr/hakkimizda/tarihce>, Ulaşım, 7. Aralık 2016).

Bu kurum“13.11,2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5256 sayılı Teşkilat Kanunu ile Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak yeniden yapılandırılmıştır.Genel Müdürlük olarak kamusal faaliyetini sürdüren Kurumumuz, 08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmektedir”(http://ailetoplum.aile.gov.tr/hakkimizda/tarihce, Ulaşım, 7. Aralık 2016).

Anayasanın 41. Maddesinde aile kurumu ile ilgili ailenin korunması ve kurulması belirtilmektedir. “Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” Anayasanın bu maddesiyle aileye gereken önem verilmiştir. Aile ve toplum hizmetlerinin kurulması aile merkezli bir sosyal politika ve sosyal hizmetlerin benimsendiğini göstermektedir.

2.4.10.3.6 Şehit ve Gazi Hizmetleri

Dünya tarihi bir nebze çatışmaların ve uyuşmazlıkların tarihidir diyebiliriz. Türkiye’de de bu çatışmalar sürekli olmaktadır. Bu çatışmalarda bedel ödeyenlerin mirasına sahip çıkmak, ailelerin travmalarını atlatmasına yardımcı olmak, sosyal yardım desteği vermek her dönem önemlilik arz etmiştir. Oluşan mağduriyetleri gidermek, şehit yakınları ve gazilere sosyal yardım ve sosyal hizmet sunmak için “633 sayılı kanun hükmünde kararname kapsamında 08.06.2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Şehit Yakınları ve Gaziler dairesi bakanlığı kurulmuştur” (<http://sehityakinlari.aile.gov.tr/hakkimizda/tarihce> Ulaşım, 7.Aralık 2016).

Şehit yakınlarına ve gazilere dönük görevler şunlardır.

“a) Bakanlığın şehit yakınları ve gazilere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.

b) Şehit yakınları ve gazilerin hakları ile onlara yönelik yardım, hizmet ve muafiyetlere ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesine yönelik çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek. c) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce şehit yakınları ve gazilere yönelik yürütülen faaliyetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

ç) Şehit ve gazi çocuklarının eğitimi konusunda, ilgili kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kuruluşların da desteğiyle gerekli çalışmaları yürütmek.

d) Şehit yakınları ve gazilerin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan desteklenmesi ve toplumdan kopmaması amacıyla çalışmalar yürütmek, bu konuda toplumsal duyarlılığı güçlendirici faaliyetler yapmak.

e) Gazilerin toplumsal hayata adaptasyonu, tedavi ihtiyaçlarının karşılanması, istihdam sorunlarının giderilmesi ve sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütmek.

f) Şehit ve gazi yakınları arasında iletişim ve dayanışmayı güçlendirmek.

g) Şehit yakınları ve gazilere yönelik yardım kampanyalarına ilişkin usûl ve esasları belirlemek, istismar amaçlı girişimlere karşı ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde her türlü önlemi almaktır. (<http://sehityakinlari.aile.gov.tr/hakimizda/gorevlerimiz>, Ulaşım, 7.Aralık 2016).

2.4.10.3.7 Kadın Hizmetleri

Kadın ve erkek münasebetleri tarihin her döneminde çağına uygun politikalarla gerçekleştirilmiştir. Modern düşünceyle birlikte kadının toplumsal yaşamda fırsat eşitliğinden tam anlamıyla yararlanamadığı, modern toplumda eşitlik ilkesi gereği yaşamdan eşit haklardan faydalanmadığı, korumasız ve şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Bu ayrımcılık sadece modern toplumda değildir. Modern toplumla ayyuka çıkmıştır. Aslında kadın her çağda toplumun yükü, ailenin ağırlığı altında ezilmiştir.

“ Bir kadın ortalama olarak yaşamın yarısını ailede bakıma ihtiyacı olanlara bakmakla harcamaktadır. Başlangıçta çocuk büyütme, daha sonra bir üst kuşaktaki yaşlı ebeveyn bakımı ve en son hasta kocanın bakımı kadının ömrünün yarısını almaktadır” (Canatan, 2008, 406)

08.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınabağlı olarak KadınınStatüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu Kanun Hükmünün kararnamesinin 2. Madde ç bendinde amacı şu şekilde belirtilmektedir.

“Kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyon sağlamaktır”

(http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a976d369dc31550b3ac57/633_sayiliaile_ve_sosyal_politikalar_bakanliginin_teskilat_ve_gorevleri_hakkinda_khk.pdf, Ulaşım, 7.Aralık 2016).

633 Kanun Hükmünde kararnamenin 9. Maddesinde bazı maddeler kadına karşı görevleri ifade etmektedir.

a)Kadının insan hakları konusunda kamuoyunu bilgilendirmek ve aydınlatmak suretiyle toplumsal bilinçlenmeyi geliştirmek,

b)Kadına yönelik her türlü şiddet taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak, kadının aile ve sosyal yaşamda kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak,

c)Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesine sağlayıcı ve karar mekanizmalarına katılımını arttırıcı çalışmalarda bulunmaktadır.

(http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a976d369dc31550b3ac57/633_sayiliaile_ve_sosyal_politikalar_bakanliginin_teskilat_ve_gorevleri_hakkinda_khk.pdf, Ulaşım, 7. Aralık 2016).

Çalışan kadınların tacize uğramasına ve kadının tacize uğramasına karşı “Türk Ceza Kanunu 5237 sayılı kanununun 105. Maddesinde cinsel tacize uğrayan kadınları mevcuttur. Ayrıca Borçlar Kanununun 6098 kanununun 417. Maddesinde işçileri cinsel tacize karşı korumak adına işverenlere belirli yükümlüler getirmektedir(Seyyar, 2011, 313).

6284 Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun 1. maddesinin amacında şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirler belirtilmiştir. Bu tedbirler şu ilkelere uyularak yapılır.

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> Ulaşım 7 Aralık,2016)

Şiddet mağduru kadınlar kadın konuk evlerinde gizlilik esas alınarak barındırılır.

2.4.10.4 Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Politikaları Destekleyici Aktör Olarak Yerel Yönetimler

“Yerel Yönetim(Local Administration) Mahalli İdare. Devletin temel işlevlerinin bir bölümünün, hem kaynakların daha verimli ve denetimli kullanılması, hemde halkın yönetime katılımının sağlanması amacıyla kurulan yerel birimlerle ve seçimle iş başına getirilen yöneticilerin başkanlığında yerine getirilmesi” (Demir ve Acar 1998,303).

Bu tanım yerel yönetim olan belediyelerin sınırları içinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarına dönük hizmet üreten kurumlar olduğunu ifade eder. Yerinden, halkla yakın ilişki kuran, halkın yönetime katılmasını sağlayan ve diyalog kuran belediyelermerkezi idareye bağlı kurumlardır.

“Yerel yönetimler ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğünü tamamlayan kuruluşlardır. Yerel yönetimlerin kuruluş ilkeleri, görev ve yetkileri, gelir kaynakları yasama organı tarafından yasal düzenlemelerle belirlenir.Öte yandan yerel yönetimler, merkezi yönetimin hiyerarşik denetimi içinde olmamakla birlikte merkezi yönetim; ülke bütünlüğü sağlamak amacıyla yerel yönetimlerin de uymaları gereken ulusal amaçları, ilkeleri ve normları belirler” (Çelik, 2013,3).Yerel yönetimlerin ülke içindeki görev ve yetkileri merkezi idare tarafın belirlenirken; aynı zamanda yerel yönetimlerin evrensel demokratik yönetim sisteminin değerlerine uygun olması da gözetilir.

“Yerel yönetimlerle ilgili Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA) belgelerinde yer alan ve Türkiye'nin de kabul ettiği temel evrensel niteliklere göre; (1) yerel yönetimler demokratik sistemin vazgeçilmez ve etkili bir aktörüdür, (2) yerel yönetimler özerk kuruluşlardır, (3) yerel yönetimler halk katılımına imkân veren

yönetimsel birimlerdir, (4) yerel yönetimler mahalli düzeydeki kamu hizmetlerinin halka doğrudan ve etkin olarak sağlanmasında merkezi yönetime göre daha başarılıdır ve (5) halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin mahalli halka, hemşerilere karşı duyarlılığı ve sorumluluğu yüksektir.”(Ersöz,2011,58)

Merkezi yönetimin destekleyici aktörleri olan belediyelerin sosyal görevlerinin tanımını sınırlı ve temel dayanağı, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi ve 5393 sayılı Belediye Kanun’larında belirtilmiştir. Bu kanunlar çerçevesinde hareket eden günümüz sosyal belediyeçilik uygulamasına dönük çalışmalara bu bağlamda görevler verilmiştir.

“Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” (5216/md.7), “özürlülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürlü merkezleri oluşturmak” (5216/md.18) bu nitelikteki görevlerdendir”(Pektaş, 2010,12-13).

Türkiye’de özellikle 1995 yılından sonra gerçekten de mağdur kesime yönelik yapılan sosyal içerikli çalışmalar sosyal belediyeçilik anlayışını oluşturmuş ve günümüze kadar da gelişerek devam etmektedir. Sosyal belediyeçilik anlayışıyla artık belediyeler sosyal hizmet ve sosyal politikaların yerelde uygulanmasında merkezi idarenin vazgeçilemeyen yardımcı aktörleri olmuşlardır.

“Gerçekten de Türkiye’de sosyal belediyeçilik hizmetlerinin kendilerine sunulduğu kesimler daha çok dar gelirliler, engelliler, çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve gençler olmaktadır. Belediyelerin söz konusu kesimlere yönelik olarak, “Sağlık ve Sosyal Hizmetler”, “Sosyal Hizmetler”, “Sağlık İşleri”, “Kültür ve Sosyal İşler” “Eğitim ve Kültür İşleri” vb. adlarla örgütlenen hizmet birimleri eliyle yürüttüğü sosyal belediyeçilik alanındaki hizmetlerinin başlıcaları -mevcut uygulamalar ışığında- şöyle sıralanabilir:

Ana-çocuk sağlığı merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, tanı merkezleri kurmak,

Çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek,

Evsiz ailelere, kimsesizlere, sokakta yaşayan veya sokağa düşme ihtimali olan kişilere barınma hizmeti vermek,

Gençlerin, engellilerin ve kadınların sosyalleşmelerini sağlayacak danışma ve psikolojik yardım merkezleri açmak,

Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak,

İhtiyaç sahiplerine yiyecek, giyecek ve yakacak yardımı yapmak,
İhtiyaç sahiplerine yönelik aş evleri ve imarethaneler kurmak,
İstihdam ofisleri kurarak çalışmak isteyenleri ve personel arayan işverenleri bir araya getirmek, işlerini kolaylaştırmak,
İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamak,
Kimsesiz çocuklar için çocuk yuvaları ve kreşler yapmak,
Kültür, sanat ve spor tesisleri açmak, tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini yaygınlaştırmak,
Öğrencilere kırtasiye malzemesi yardımı yapmak, ihtiyaç sahibi öğrencilere karşılıksız eğitim bursu vermek,
Özürümler için hizmet tesisi kurmak, rehabilite edilmelerini sağlamak,
Özürümler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak,
Sağlık sorunu yaşayan muhtaç kesimlere ücretsiz tedavi hizmeti (böbrek hastaları için diyaliz hizmeti vb.) sağlamak,
Sanat, beceri ve meslek edindirme kursları (İSMEK, BELMEK vb.) vermek,
Sokak çocukları, madde bağımlıları için koruma, rehabilite etme ve meslek edindirme amaçlı merkezler (İSMEM vb.) kurmak,
Sosyal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik hizmeti sunmak, dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek,
Tanzim satış mağazaları, gıda ve giyim bankaları kurmak, ekmek fabrikaları işleterek ucuz ekmek satışı yapmak,
Yaşlı ve düşkünler için bakımevleri, güçsüzler yurdu, huzurevleri tesis etmek, evde yaşayanlara evlerinde bakım hizmeti vermek. (Pektaş, 2010, 15-16)

Türkiye’de yoksul ve dezavantajlı gruplara hizmeti ulaştırmayı merkezi yönetim üstlenirken, yerel yönetimlerde bu hizmetleri yoksul ve dezavantajlı gruplara ulaştırmaktadır. Yerel düzeyde bu hizmetler vali, kaymakam ve belediye başkanları aracılığıyla yürütülmektedir.

“İl ve ilçelerin en büyük mülkü amiri durumunda olan Valiler ve Kaymakamlıklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla yerel kamu yöneticileri olarak sınıflandırabileceğimiz bu idareciler, merkezi sosyal politikaların yerel temsilcileri ve uygulayıcıdırlar. Sosyal devletin uygulamayı dönük enstrümanı olan sosyal politika, sadece valilerin ve Kaymakamlıkların uhdesinde değildir. Yerel yönetimler, özellikle sosyal belediyecilik alanında aktif bir konuma geldiği için,

belediye başkanları da sosyal politika aktörleri arasında saymakta fayda vardır” (Seyyar, 2011,207).

Birden fazla sosyal politika aktörünün uygulama ve sahada olması Türkiye’deki sosyal politikanın parçalanmışlığını göstermektedir. Bu parçalanmışlık rekabet ve yarışa beraberinde getirdiği gibi olumsuzlukları da içinde barındırmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye’deki uygulanan sosyal politika ve hizmetleri sosyal politika modelleriyle karşılaştırdığımızda tek bir modeli baz almadığı diğer modellerden de yararlandığı görülmektedir. Özellikle Türkiye’de sosyal politikaların 2000’ler ve sonrasında tek merkezden toplanması, kamu sektörü eliyle kontrol ve düzenlenmesine dönük çalışmaların olması, sosyal refah devletinin temel yükümlüğü çerçevesinde sosyal politika anlayışının oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu özelliğiyle İskandinav sosyal demokrat modele yakın bir anlayışına erişmeye sağlandığı söylenebilir. Sosyal demokrat modelde bireyin hizmetlerden yararlanması vatandaşlık hakkıdır. Türkiye’de bireyin hizmetlerden yararlanma hakkı vatandaşlık hakkı olmasına rağmen; sonrasına dönük var olan uygulamalar özellikle engelliler ve yaşlılara dönük hizmetlerde aile bakımı ve koruması desteklenmektedir. Aile yanında bakım ve korumanın desteği kıta Avrupası ve güney Avrupası modeline yakın olduğu söylenebilir. Akraba ve ailenin yanında sosyal korumanın sağlanması daha çok Güney Avrupa sosyal politika uygulamasıyla benzeştiği görülmektedir.

Kıta Avrupası sosyal politika uygulamasında Sosyal güvencenin sağlanmasında prim usulü uygulanmaktadır. Türkiye’de ki uygulamayla örtüştüğü söylenebilir. Aynı zamanda sosyal güvencesi olanlara dönük yapılan sosyal politikalar formel olarak çalışanlara güvence sağlanırken; enformel sektörün halen yaygın olması ve bu sektörde çalışanların güvencesiz yaşaması güney Avrupa sosyal politika modeliyle örtüştüğü söylenebilir.

Güney Avrupa sosyal politika modelinde yardımlar da patronaj ilişkiler, noepotizm ve klientalist uygulamalar sosyal yapısı gereği hâkimdir. Bu tür uygulamalar tamda Türkiye’deki uygulamalarla örtüşmektedir. Kayırmacılık önlendiğinde ve toplumsal yaşamın bir parçası olmaktan çıkarıldığında sosyal politikalar tam anlamıyla ancak uygulanabilir.

Türkiye’de ailede yaşamın yükü kadınlar üzerinde gerçekleşmekte ve kadın istihdamı yetersiz düzeydedir. Kadınlar ev içi yaşamda ücretsiz olarak çalışmaktadır.

Merdiven temizliği, çocuk bakımı, evde parça başı işleri sigortasız işlerde çalışmaktadırlar. Bu benzerlik Güney Avrupa sosyal politikayla benzerdir.

Sosyal yardımlar Türkiye’de gelir incelemesine göre yoksullar desteklenmektedir. Bu anlayış Kıta Avrupa sosyal politika uygulamasına benzediği görölmektedir. Sivilleşemeyen sivil toplum örgütleriyle Türkiye’de sağlanmaya çalışan sosyal politikalar kıta Avrupası sosyal politika modeliyle benzeştiği görölmüştür.

Bu sebeple Türkiye ‘de uygulanan sosyal politika ve hizmetlerin birçok sosyal politika ve hizmetten etkilendiği kültürel, sosyal değerlerimize uyarlanmaya çalıştığı söylenebilir. Türkiye’deki sosyal hizmet ve sosyal politikaların karma uygulamalar olduğu görölmektedir. Toplumlararası etkileşim gereği bu tür benzerliklerin olması doğaldır. Doğal olmayan hakkaniyete dayalı uygulamalardır. Toplumsal zihniyetimiz medeniyet değerlerimizle buluşup sömürgeci zihinleri model almadığında adaletin merkezde olduğu sosyal politika ve hizmetlerin sağlanacağı bir gerçektir.

3 GEREÇ VE YÖNTEM

3.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada sosyal yardım alan ailelerin yoksulluk sorunsalıyla ilişkisi değerlendirilmiştir. Çağlar boyu insanlık sorunu olan yoksulluk kavramsal çerçevede sorunsallaştırılacaktır. Araştırmanın amacı sosyal yardım alan yoksul ailelerin sosyo-demografik özellikleriyle yaşamlarına dair durum analizi yapmaktır.

Yoksulluk sorunsalının yoksul bireylerde ve ailelerde yaşam doyumları üzerindeki etkisi incelenecektir. Ayrıca Yoksullukla mücadelede yoksulluk uygulamaları değerlendirilerek yoksulluğu aşmak için nelerin yapılabileceğini tartışmaktır.

3.2 Çalışmanın Önemi

Toplumsal çözülmenin ve sosyal çöküntünün temelinde yoksulluk sorunsalının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Toplumsal gelişmenin ve ilerlemenin sağlanabilmesi için toplumun en alt katmanında olan yoksulların desteklenmesiyle toplumsal ilerlemeye katkı sağlanabilir. Toplumlarda mutsuz insanların varlığı, toplumun diğer kesimlerini de etkiler. Toplumsal çatışmalara sebebiyet verebilir.

Toplumun gücünü elinde bulunduran egemenler gücü hakkaniyetli dağıtmadıkları zaman baş gösteren adaletsizlik kargaşa ve kaosa yol açabilir. Toplumsal nimetlerden yeterince yararlanamayan yoksullar bu kargaşa ve kaos ortamında aktör olma ihtimalleri yüksektir. Bu sebeple yoksulluğu anlamak ve çözüm üretmek zorunluluk arz etmektedir. Gündelik yaşamın konforu veya sıkıntısı toplumların ve bireylerin refah düzeyini gösterir. Bundan ötürü gündelik yaşamın yükü bireyin yaşam doyumu ve yaşam kalitesini etkiler. Mutlu ve huzurlu bir yaşam toplumsal barış ve biraradılığı sağlar. Bu nedenle toplumda huzurlu ve mutlu yaşamayan kesimlerin gündelik yaşam doyumu anlaşıldığında, toplumsal sorunların kaynağına inilmiş olur. Bu huzursuzlukla mücadele etmek ve zayıfları korumak sosyal hizmetin temel amacıdır. Çalışmanın sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınması bundan ötürü önem arz etmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular farklı çalışmalara katkı sağlanması beklenmektedir.

3.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konunun amacı, önemi yöntemi ele alınmıştır. Birinci bölümde yoksulluk sorunsalının sosyal hizmet, sosyal politika ve Neo liberalizm ile ilişkisi tartışılarak;

yoksulluk sorunsalının kavramsal çerçevesi, yoksullukla ilgili temel yaklaşımlar, yoksulluğun neden olduğu hususlar ve yoksulluğun kırılgan gruplar üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde GostaEsping-Andersen'in sosyal politika sınıflandırması çerçevesinde sosyal politika modelleri ve Türkiye'de uygulanan sosyal politika, sosyal hizmetlerin tarihsel boyutu irdelenmiştir. Ayrıca sosyal devletin yükümlülüğü olan sosyal hizmet ve sosyal politikalar dönemselleştirilerek değerlendirilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, sosyal yardım alan yoksulların sosyo-demografik özellikleri ve yaşam doyumu düzeyleri puanlandırılarak yoksulluğun yaşam üzerindeki ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan çalışmanın bulguları verilerek, değerlendirilip yorumlanmıştır. Ayrıca sonuç ve öneriler kısmında çalışmanın tüm boyutları ve bulguları değerlendirilerek araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışma 7.11.2016 ve 2.12.2016 tarihleri arasında Üsküdar Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'nde sürekli ve süreksiz(sürekli olmayan) sosyal yardım alan 224 kişiye anket formu uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması araştırmada yaşamın doyumunu araştırmak için Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) kullanılmıştır. Yaşam Doyumu Ölçeği Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş ve Durak ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılmıştır. Yaşam doyumu ölçeği, bireylerin yaşamından aldıkları doyumu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, likert tarzı 7 dereceli 5 maddeden oluşmaktadır. Diener ve arkadaşları orijinal çalışmada ölçeğin güvenilirliğini CronbachAlfa. 87 olarak bulmuşlardır. Ölçüt bağımlı geçerliğini ise. 82 olarak elde etmişlerdir. Sosyo-demografik özellikler araştırmacı tarafından hazırlanmış. Kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bulgular için çapraz tablolar oluşturulup yorumlanmıştır.

Veriler SPSS (Statistical PackageforSocialSciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1 Sosyal Yardım Alan Yoksulların Sosyodemografik-Özellikleri ve Yaşam Doymu

Bu bölümde sosyal yardım alan yoksulların sosyodemografik özellikleriyle yoksulların yaşam profili çıkartılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yoksulların yaşam doymu ve yaşam kalitesinin düzeyi araştırılmıştır.

Sosyodemografik anket formu araştırmacı tarafından oluşturularak, yoksulların genel yaşam durumları anlaşılmaya çalışılmıştır. Gelir düzeyleri, eğitim durumu, sosyal güvence, meslekleri, ailede çalışan kişi sayısı, birikim durumları gibi özelliklerini sorgulayan sorulardan oluşmaktadır.

Tablo 1: Gelir Durumu ve Eğitim Durumu İlişkisi

| | | Eğitim Durumu | | | | | | |
|---------------------|--------|-------------------|---------|----------|------|-------------|------------|--------|
| | | Okuryazar değilim | İlkokul | Ortaokul | Lise | Yüksek Okul | Üniversite | Toplam |
| Durumunu z Gelir | Düşük | 40 | 110 | 24 | 18 | 1 | 2 | 195 |
| | | %17,9 | %49,1 | %10,7 | %8,0 | %0,4 | %0,9 | %87,1 |
| | Orta | 6 | 14 | 4 | 2 | 0 | 0 | 26 |
| | | 2,7 | %6,3 | %1,8 | %0,9 | %0,0 | %0,0 | %11,6 |
| | İyi | 0 | 2 | 0 | 1 | 0 | 0 | 3 |
| | | %0,0 | %0,9 | %0,0 | %0,4 | %0,0 | %0,0 | %1,3 |
| | Toplam | 46 | 126 | 28 | 21 | 1 | 2 | 224 |
| | | %20,5 | %56,3 | %12,5 | %9,4 | %0,4 | %0,9 | %100,0 |

Tablo incelendiğinde okuryazar olmayan 46 (%20,5) birey görülmektedir. Bu ailelerin 40'ı (%17,9) gelirlerinin düşük olduğu görülmüştür. 6 (%2,7) kişi orta gelirli olduğunu belirtmiştir. Gelirinin iyi olduğunu belirten kişi yoktur. 126 (56,3) bireyin ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Bu kişilerin 110'u (%49,1) düşük gelirli olduğu görülmektedir. 14'ü (%6,3) orta gelirli olduğu görülmüştür. 2'sinin (%0,9)

gelir durumunun iyi olduğunu belirtilmiştir. 28 (%12,5) bireyin ortaokul mezunu olduğu görülmüştür. Bu ailelerin 24'ü (%10,7) düşük gelirli olduğu görülmektedir. 4'ü (%1,8) orta gelirli olduğu görülmektedir. Geliri iyi olan aile yoktur. 21 (%9,4) bireyin lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu bireylerin 18'inin (%8,0) gelir durumunun düşük olduğu görülmektedir. 1(0,4) bireyin gelir durumunun iyi olduğu görülmektedir. 1 bireyin (%0,4) yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. 1 (%0,4) bireyin gelirinin düşük olduğu görülmektedir. Gelir durumu orta ve iyi olan birey yoktur. 2 (%0,9) bireyin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu ailelerin 2'si (%0,9) gelir durumunun düşük olduğunu belirtilmiştir. Gelir durumu orta ve iyi olan aile yoktur. Tabloda yoksulların eğitimin düşük olduğu, eğitim düzeyinin düşüklüğü gelir düzeyini de etkilediği yorumlanabilir. Gelir düzeyini düşürdüğü görülebilir.

Tablo 2: Sosyal Güvenlik Durumu ve Aile Reisinin Mesleği ilişkisi

| Sosyal Güvence Durumu | | | | | | | | |
|-----------------------|-------------|-------------|-------------|---------------|-----------|---------------|------------|-------------|
| Aile Reisinin Mesleği | | Gss | Sgk | Emekli Sanığı | Bağkur | Tarım Bağkuru | Güvencesiz | Toplam |
| | Çalışan yok | 14 %6,3 | 7 %3,1 | 1 %0,4 | 2 %0,9 | 1 %0,4 | 7 %3,1 | 32 %14,3 |
| | İnşaat | 2 %0,9 | 2 %0,9 | 1 %0,4 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 1 %0,4 | 6 %2,7 |
| | Tekstil | 2 %0,9 | 3 %1,3 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 4 %1,8 | 9 %4,0 |
| | Şoför | 4 %1,8 | 8 %3,6 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 1 %0,4 | 13 %5,8 |
| | Temizlik | 6 %2,7 | 15 %6,7 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 0 %0,0 | 3 %1,3 | 24 %10,7 |
| | Emekli | 0 %0,0 | 6 %2,7 | 2 %0,9 | 2 %0,9 | 0 %0,0 | 1 %0,4 | 11 %4,9 |
| | Serbest | 28 %12,5 | 29 %12,9 | 1 %0,4 | 1 %0,4 | 1 %0,4 | 22 %9,8 | 82 %36,6 |

| | | | | | | | | |
|--|---------------|-------------|-------------|-----------|-----------|-----------|-------------|---------------|
| | Diğer | 13 %5,8 | 27 %12,1 | 1 %0,4 | 1 %0,4 | 0 %0,0 | 5 %2,2 | 47 %21,0 |
| | Toplam | 69 %30,8 | 97 %43,3 | 6 %2,7 | 6 %2,7 | 2 %0,9 | 44 %19,6 | 224 %100,0 |

Tablo 2 incelendiğinde çalışmayan bireyin sayısı 32 (%14,3)'dir. -Beş kişi Ankette Emekli olmayı çalışan yok diye cevaplamıştır.- Herhangi bir mesleğinin olmadığını beyan etmiştir. Mesleği inşaat olan aile sayısı 6(%2,7) mesleği tekstil olan aile sayısı 9(4,0)'dur. Mesleği şoför olan aile sayısı 13(%5,8)'tür. Mesleği temizlik olan aile sayısı24(%10,7)'dir. Emekli olan Aile sayısı 11(%4,9)'dir. Mesleği serbest olan ailelerin sayısı 82(%36,6)'dir. Farklı meslekleri olan aile sayısı 47(%21,0)'dir. Tabloda yoksul ailelerin alt mesleklerde çalıştığı, düzenli gelire sahip olmadıkları, serbest çalışanların ağırlıkta olduğu görülmüştür. Düzensiz iş ve gelirin yoksulluğu derinleştirdiği yorumlanabilir.

Tablo 3: Çalışan Kişi Sayısı ve Belediye Dışında Yardım Alınan Diğer Kurumlar ilişkisi

| Çalışan Birey Sayısı | | | | | | |
|---|---------------|------------|--------------|-----------|-----------|---------------|
| | | 0 | 1 | 2 | 3 | Toplam |
| Belediye dışındaki Kurumlardan yardım almıyor | Evet | 17 %7,6 | 51 %22,8 | 2 %0,9 | 1 %0,4 | 71 %31,7 |
| | Hayır | 20 %8,9 | 120 %53,6 | 11 4,9 | 2 %0,9 | 153 %68,3 |
| | Toplam | 37 16,5 | 171 76,3 | 13 5,8 | 3 %1,3 | 224 %100,0 |

Tablo3 incelendiğinde 37 (%16,5) ailenin evinde çalışan hiç kimse olmadığı görülmektedir. Bu ailelerin 17'sinin (%7,6) belediye dışında başka kurumlardan da yardım aldığı, 20'inin (%8,9) ise sadece belediyeden yardım aldığı görülmektedir. 171 (%76,3) ailenin evinde sadece bir çalışan olduğu görülmektedir. Evinde bir kişi çalışan ailelerin 51'si (%22,8) belediye dışında başka kurumlardan da yardım aldığı ifade ederken, 120'si (%53,6) sadece belediyeden yardım aldığını belirtmiştir. 13 (%5,8) ailenin evinde iki çalışan olduğu görülmektedir. Evinde iki kişi çalışan ailelerin 2'si (0,9) belediye dışında başka kurumlardan da yardım aldığını belirtirken, 11'i (%4,9) sadece belediyeden yardım aldığını belirtmiştir. 3 (%1,3) ailenin evinde 3 kişi çalıştığı görülmektedir. Evinde üç kişi çalışan ailelerin 1'i (%0,4) belediye dışında başka kurumlardan da yardım aldığını ifade ederken, 2'si (%0,9) sadece belediyeden yardım aldığını belirtmiştir. Sosyal yardım alan ailelerin 71(%31,7)'i toplamda farklı kurumlarda yardım aldığını belirtmiştir. Sosyal yardım alan bazı ailelerin birkaç kurumda yardım aldığını değerlendirdiğimizde bu ailelerin gelirinin düşük olduğu ve geçim sıkıntısı çektikleri söylenebilir. Sosyal yardımların ailenin geçimine ek bir destek olduğu yorumlanabilir.

Tablo 4: Çalışan Kişi Sayısı ve Birikim Durumu İlişkisi

| Çalışan Kişi Sayısı | | | | | | |
|------------------------------|--------|--------------|---------------|-------------|------------|----------------|
| | | 0 | 1 | 2 | 3 | Toplam |
| Birikim yapabiliyor musunuz? | Evet | 4 % 1,8 | 4 % 1,8 | 1 % 0,4 | 0 % 0,0 | 9 % 4,0 |
| | Hayır | 33 % 17,4 | 167 % 74,6 | 12 % 5,4 | 3 % 1,3 | 215 % 96,0 |
| | Toplam | 37 % 16,5 | 171 % 76,3 | 13 % 5,8 | 3 % 1,3 | 224 % 100,0 |

Tablo 4 incelendiğinde 37 (%16,5) ailenin evinde çalışan hiç kimse olmadığı görülmektedir. Bu ailelerin 4'ünün (1.8) birikim yaptığı, 33 (17,4) ailenin birikim yapmadığı belirtilmiştir. 171 (%76,3) ailenin evinde sadece bir çalışan olduğu görülmektedir. Evinde bir kişi çalışan ailelerin 4'ünün (1.8) birikim yaptığı, 167(%74,6) ailenin ise birikim yapmadığı belirtilmiştir. 13 (%5.8) ailenin evinde iki çalışan olduğu görülmektedir. Evinde iki kişi çalışan ailelerde 1(0,4) birikim yaptığı, 12(%5,4) ailenin birikim yapmadığı belirtilmiştir. Evinde üç kişi çalışan ailelerin tamamı 3'ünün (1,3) birikim yapmadığı görülmüştür. Tabloda 215(%96,0) Ailenin birikim yapmadığı görülmüştür.

4.2 Sosyal Yardım Alan Ailelerin Yaşam Doyumu Bulguları

“İlk kez 1961 yılında Neugarten, tarafından ortaya atılan "yaşam doyumu" kavramı daha sonra pek çok araştırmacıya yol göstermiştir. Yaşam doyumunu tanımlamak için önce "doyum" kavramının açıklanması uygun olacaktır. Doyum, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanmasıdır”(Özer ve Karabulut 2003,73).

“Yaşam doyumu, bir insanın ne istediği ile neye sahip olduğunun karşılanmasıyla elde edilen durum ya da sonuçtur. Yani kişinin beklentilerinin, gerçek durumla kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu gösterir. Yaşam doyumu mutluluk, moral vb. gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder”(Aydın ve Avcı 2009,275). Yani yaşam doyumu yaşamın bir bölümü ve parçasından ziyade, yaşamın bütünlüğünde iyi, huzurlu ve mutlu olmayı ifade eder. Beklenti ve isteklerini gündelik reel yaşamla uyuşturan bireyler içsel bütünlüğünü yakalar tatmin düzeyi yüksek olur. İç itminan yaşam kalitesini artırır.

“Lyubomirsky (2007) mutluluğu, neşe tatmin ya da refah ile yaşamdan duyulan memnuniyetin bir birleşimi olarak tanımlamaktadır. Diener (1984) ise, mutluluğu olumlu duyguların sık, olumsuz duyguların az yaşanması ve yaşamdan yüksek doyum alma olarak tanımlamaktadır”(Sapmaz ve Doğan 2012, 63). Yaşama pozitif bakış yaşam doyumunu artırır. Gündelik yaşamda neşe ve umut içinde olmak için, olumlu duygularla ruhsal bütünlüğü sağlamaktan geçebilir. Standardize olmuş bir yaşam da zamanla yaşam doyumu ve kalitesini düşürür. Bunun için birey sürekli yeni fırsatları değerlendirirse yaşam doyumu ve yaşam kalitesini koruyabilir.

“Mutluluğun bireye olumlu duygular yaşatmasının yanı sıra, bireyin yaşamıyla ilgili pek çok alanda da olumlu getirileri bulunmaktadır. Araştırma sonuçları mutluluğun bireyin bağımsızlık sistemini güçlendirdiğini, enerji ve yaratıcılığını artırdığını, sosyal ilişkilerinde daha çok tercih edilmesini ve sevilmesini sağladığını, iş yerinde verimliliğini artırdığını ve daha uzun

yaşamını sağladığını ortaya koymaktadır” (Lyubomirsky, King ve Diener2005 Akt. Sapmaz ve Doğan 2012, 64). Kendini geliştirme güdüsü, farkındalık oluşturma motivasyonu, bireyi canlı ve dinamik kılar. Canlılık ve dinamiklik sosyal yaşam içinde kişinin değer ve ilgi görmesini sağlayabilir. Sosyal yaşamda değer görmek, yaşam doyumu ve yaşam kalitesinin üzerinde olumlu etkilerde bulunmayı sağlar.

“Yaşam doyumunu bir bütün olarak yaşamın bütün kalitesinin, pozitif olarak gelişiminin derecesi olarak tanımlarken, yaşam doyumunun belirleyicilerini yaşamdaki değişimler (toplumun kalitesi, toplumdaki yeri, kişisel yetenekleri), yaşam olaylarının gidişatı tecrübeli olmak (hazsal tecrübenin işlevi, sevmek ya da sevmemek, duyguların işsel üretimi, hoşlanma kapasitesi), gelişimin içsel ilerlemesi (hesap etme ya da sonuç çıkarma, duyguların temelindeki anlamlar, yaşam alanı ve bütünü gelişimindeki farklar, yaşam doyumu ve doyum alanı arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir”(Akandere ve ark 2009,25).

Tablo 5: Yaşam Doyumu Ölçeği Aritmetik ortalama, Standart Sapma ve Puan Tablosu

| | N | En düşük puan | En yüksek puan | \bar{x} | Ss |
|--------------|-----|---------------|----------------|-----------|---------|
| Yaşam Doyumu | 224 | 5.00 | 35.00 | 9.8482 | 4.89570 |

Toplam kişi sayısı:224 En düşük puan :5,00 En yüksek puan:35,00 Aritmetik ortalaması 9,8 Standart sapması.4,8'dir.

Sosyal yardım alan ailelerin yaşam doyum puanları en düşükten yükseğe doğru sıralanmıştır. Aldığı en düşük puan 5.00'tir. Aldığı en yüksek puan ise 35.00'tir. Aritmetik ortalaması 9.8'dir. Yaşam doyum puanlanmasında ortalama 9.8'dir. Yaşam doyum tabloları düşük ve yüksek olarak yapılmıştır. 5.00 ve 16.00 arasında puan alanlar düşük yaşam doyumludur. 17.00 ve 35.00 arası puan alanlar ise yüksek yaşam doyumludur.

Tablo 6: Yaşam Doyumu ve Gelir ilişkisi

| Yaşam Doyumu | Gelir Düzeyi | | | Toplam |
|--------------------------------|--------------|-------------|-----------|---------------|
| | Düşük | Orta | İyi | |
| (5 İle 16 Puan Arası) Düşük | 182 %81.3 | 23 %10,1 | 3 %1.2 | 208 %92.6 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 13 %5.5 | 3 %1.2 | 0 %0.0 | 16 %7.2 |
| Toplam | 195 %87.1 | 26 %11.3 | 3 %1.2 | 224 %100.0 |

Tablo 6 incelendiğinde gelir düzeyi düşük olan birey sayısı 195(%87,1)tir. Bu bireylerin en düşük yaşam doyumunu(5,00)olan kişilerin sayısı 46(20,5)dır. Gelir düzeyi düşük olan yoksulların yaşam doyum puanlarını değerlendirdiğimizde yığılmanın 5,00 ile 16,00 puan arasında olduğu görülmektedir. Gelirin düşük olması beraberinde yoksullarda yaşam doyumsuzluğu ve tatminsizlik oluşturduğu söylenebilir. Gelir ve yaşam kalitesi doğru orantılı olarak yükseldiği söylenebilir. Gelir düzeyi orta olan birey sayısı

26(11,6)dır.Gelir düzeyi orta olan yoksulların yaşam doyumu puanlarını değerlendirdiğimizde 5,00 ile 16,00 puan arasında yığılmanın olduğu görülmektedir. Bu yığılma gelirim orta düzeydedir diyen yoksulların neredeyse tamamına yakındır. Gelir düzeyim iyidir diye bireylerin 3(%1,3)'ü tamamının da yaşam doyumlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu tablo bize tüketim odaklı bir toplumsal yaşamda yoksulların tüketime katılmadıkları dışarda kaldıkları görülmektedir. Bu dışarıda bırakılma hali de yoksulların yaşam doyum ve yaşam kalitelerini düşürdüğü söylenebilir.

Tablo 7: Yaşam Doyumu ve Cinsiyet Tablosu

| Yaşam Doyumu | Cinsiyet | | Toplam |
|-----------------------------|--------------|-------------|---------------|
| | Kadın | Erkek | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 160 %71.4 | 46 %21.4 | 206 %92.8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 12 %4.9 | 4 %1.7 | 16 %7.2 |
| Toplam | 172 %76.3 | 50 %23.1 | 224 %100.0 |

Tablo 7 incelendiğinde kadın bireylerin sayısı 172(%76,8)'dir. Kadın bireylerin en düşük yaşam doyum puanı 5,00 olanları değerlendirdiğimizde 39(17,4)'dir. Yoksul kadınların yaşam doyumlarının 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Erkek bireylerin sayısı 52(%23,2)'dir. Erkek yoksulların yaşam doyumunu puanlarına baktığımızda 5,00 ile 16,00 puan arasında yığıldığı görülmektedir. Tablo 2'de kadın ve erkek yoksulların yaşam doyumunu değerlendirdiğimizde kadın yoksulları ağırlıkta olduğu ve yaşam doyumlarının düşük olduğu görülmektedir. Yoksulluk kadın ve erkekleri kapsamasına rağmen daha çok kadınların yaşamlarını etkilediği söylenebilir.

Tablo:8 Yaşam Doyumu ve Sosyal Güvence Durumu İlişkisi

| Yaşam Doyumu | Sosyal Güvenceniz | | | | | | Toplam |
|----------------------------|-------------------|-------------|----------------|-----------|--------------|-------------|---------------|
| | Gss | Sgk | Emekli Sandığı | Bağkur | Tarm Bağkuru | Yok | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 68 %30.2 | 86 %38.4 | 5 %2.0 | 6 %2.6 | 2 %0.8 | 41 %18.2 | 208 %92.8 |
| 17 ile 35 Arası) Yüksek | 1 %0.4 | 11 %4.5 | 1 %0.4 | 0 %0.0 | 0 %00 | 3 %1.2 | 16 %7.2 |
| Toplam | 69 %30.8 | 97 %43.3 | 6 %2.4 | 6 %2.6 | 2 %0.8 | 44 %19.6 | 224 %100.0 |

Tablo 8 incelendiğinde bireylerin sosyal güvence ve yaşam doyumlarını değerlendirdiğimizde Gss'li yoksul bireylerin sayısı 69(%30,8) ve Sgk'lı bireylerin sayısı 97(%43,3)'dir. bu iki sosyal güvence durumunu değerlendirdiğimizde bu bireylerin sayısı 166(74.1)'dir. Herhangi bir yerde başkasının yanında

çalışan ve serbest olarak çalışan bu yoksulların ağırlıkta olduğu ve yaşam doyumlarının düşük olduğu görülmektedir. Yaşam doyum puanlarının 5,00 ile 16,00 puan arasında yığıldığı ve düşük olduğu görülmektedir. Yaşam doyum ve yaşam kalitesinin düşük olmasının temel sebebi Sgk'lı olanların düzenli gelirlerinin düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Gss'li olanların ise yaşam doyumunu ve yaşam kalitesinin düşük olmasının temel sebebi olarak da düzenli bir gelir ve işte çalışmıyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Sosyal güvencesi olmayan bireylerin sayısı 44(19,6)'tür. Hiçbir sosyal güvencesi olmayan bireylerinde geçici bir işsizlik durumu yaşadığı; aslında düzenli bir iş ve gelirlerinin olmadığı söylenebilir. Yaşam doyumunu puanlarını değerlendirdiğimizde 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Düzensiz gelir ve geçici işsizlik bireylerin yaşam doyumunu ve kalitesini etkilemektedir. Bu düzensizlik ailede sorunlara ve çatışmalara sebep olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Yaşam Doyumu ve Eğitim Durumu İlişkisi

| Yaşam Doyumu | Eğitim Durumunuz | | | | | | Toplam |
|--------------|-------------------|---------|----------|------|------------|------------|--------|
| | Okuryazar değilim | İlkokul | Ortaokul | Lise | Yüksekokul | Üniversite | |
| 5ile16Arası | 45 | 117 | 26 | 17 | 1 | 2 | 208 |
| Düşük | %19.6 | %52.3 | %11.2 | %7.5 | %0.4 | %0.8 | %92.8 |
| 17ile35Arası | 1 | 9 | 2 | 4 | 0 | 0 | 16 |
| Yüksek | %0.4 | %3.7 | %0.8 | %1.6 | %0.0 | %0.0 | %7.2 |
| Toplam | 46 | 126 | 28 | 21 | 1 | 2 | 224 |
| | %20.0 | %56.3 | %12.0 | %9.4 | %0.4 | %0.8 | %100.0 |

Tablo 9 incelendiğinde bireylerin eğitim durumu ve yaşam doyumlarını değerlendirdiğimizde okur yazar olmayan bireylerin sayısı 46(20,5)'dir. Yaşam doyumları puanı bir kişi(%0,4) hariç 5,00 ile 16,00 arasındadır. Yaşam doyumlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Eğitim durumları ilkökullü ve ortaokullü olanların eğitim ve yaşam doyumunu ilişkisini değerlendirdiğimizde bu bireylerin sayısı 154(%68,8)'dir. Yaşam doyum puanları 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Eğitim durumu düşük olan bu üç kesimin eğitim durumu ve yaşam doyum ilişkisine baktığımızda düşük eğitimsiz yoksulların yaşam doyumlarının düşük olduğu görülmektedir. Lise, yüksekokul ve üniversite mezunları bireylerin sayısı 24 (10,7)'dir. Tabloda genel olarak yoksulların yaşam doyumunu ve yaşam kalitesi ilişkisini de eğitim düzeyi yükseldikçe yoksulluğun azaldığı; azalan yoksullukla birlikte yaşam doyumunun arttığı söylenebilir.

Tablo 10: Yaşam Doymu ve Çalışan Kişi Sayısı İlişkisi

| Yaşam Doymu | Ailede Kaç Kişi Çalışıyor | | | | Toplam |
|-----------------------------|---------------------------|--------------|------------|-----------|---------------|
| | Çalışan yok | 1 | 2 | 3 ve Üstü | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 37 %16.3 | 155 %69.3 | 13 %5.5 | 3 %1.3 | 208 %92.8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 0 %0.0 | 16 %6.8 | 0 %0.0 | 0 %0.0 | 16 %7.2 |
| Toplam | 37 %16.3 | 171 %76.1 | 13 %5.5 | 3 %1.3 | 224 %100.0 |

Tablo 10 incelendiğinde çalışmayan ailelerin sayısı 37(%16,5)'dir. Yaşam doyum puanları 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Bu ailelerin sosyal yardım ve çevresinin yardımıyla geçindiği düşünülebilir. Bu ailelerin yaş doymu ve yaşam kalitesi en düşük olan grup olduğu görülmektedir. Yaşam doyumlarının düşük olması gelirlerinin yokluğu, sosyal yaşama diledikleri gibi katılmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Yani gelir düzeyinin yokluğu bireyleri yaşamda da yoksun bıraktığı söylenebilir. Ailede tek kişi çalışanın olduğu birey sayısı 171(76,3)'dir. Yaşam doymu puanlarının 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Bu ailelerde en düşük yaşam doymu puanı 34(%15,2)'dir. Tek kişinin çalıştığı ailelerde yaşam doyumların düşük olduğu görülmektedir. Yaşam doyumlarının düşük olmasının sebebi yaşamın pahalılığında kaynaklandığı söylenebilir. Pahalı bir yaşama dilediğince katılamamaktadırlar. Bu da beraberince mutsuz ve tatmin olmayan bir yaşama yoksulları hapsedmektedir. İki ve üçten fazla çalışanın olduğu ailelerin sayısı 16(%7.1)'dir.

Tablo 11: Yaşam Doymu ve Kronik Hasta İlişkisi

| Yaşam Doymu | Ailede Kronik Hasta | | Toplam |
|-----------------------------|---------------------|--------------|---------------|
| | Evet | Hayır | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 90 %42.3 | 118 %52.7 | 208 %92,8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 4 %1.6 | 12 % 5.0 | 16 %7.2 |
| Toplam | 94 %42.0 | 130 %58.0 | 224 %100.0 |

Tablo 11 incelendiğinde Ailede kronik hastanın bulunduğu bireylerin sayısı 94(42)'dir. Yaşam doymu puanını değerlendirdiğimizde 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. 5,00 ile 16,00 arasındaki yığılma durumunu değerlendirdiğimizde birey sayısı 91(40.5)'dir. Ailede kronik hasta bulundurma

durumunu yaşam doyumunu ilişkisinde yüksek bir orana tekabül etmektedir. Ailede kronik hastanın bulunması yaşam doyumunu düşürmektedir. Yaşam kalitesinin azalmasına ailede ve bireyde mutsuzluğa sebebiyet verdiği düşünülebilir. İş yaşamında da verimsizliğe ve düzensizlik oluşmasına sebebiyet verebilir. İş ve aile yaşamında çatışma oluşturabilir. Ailede kronik hastanın bulunmadığı birey sayısı ise 130(%58,0)'dur. Bu ailelerin yaşam doyum puanlarını değerlendirdiğimizde yığılmanın 5,00 ile 16,00 arasında olduğu görülmektedir. Bu aradaki yığılma da bireylerin sayısı 118(%52.7)'dir. Tablonun genelini değerlendirdiğimizde ailede kronik hastanın bulunması yaşam doyumunu düşürmektedir.

Tablo 12: Yaşam Doyumu ve Engelli İlişkisi

| Yaşam Doyumu | Ailede Engelli Sayısı | | Toplam |
|-----------------------------|-----------------------|--------------|---------------|
| | Evet | Hayır | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 66 %29.3 | 142 %63.4 | 208 %92,8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 6 %2.5 | 10 %4.0 | 16 %7.2 |
| Toplam | 72 %32.1 | 152 %67.9 | 224 %100.0 |

Tablo 12'de ailede engelli sayısı 72(%32,1)'dir. Ailede engelli bulunma durumunun yaşam puanlarını değerlendirdiğimizde 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. Ailede engelli bulunma durumu ile yaşam doyumunu ilişkisini değerlendirdiğimizde, yaşam doyum puanlarının 5,00 ile 16,00 arasında yığıldığı görülmektedir. 5,00 ile 16,00 yaşam doyum yığılmasını değerlendirildiğinde ailede bulunan engelli sayısı 66(29,39)'dir. Bu durum ailede engellinin olması ailenin ve bireylerin yaşam doyumlarını ciddi anlamda düşürdüğü görülmektedir. Engelliliğin yaşam doyumunu ve kalitesini düşürmesine sebep olan durumlara birkaç faktör etkili olabilir. Engelliğin çalışmaya engel olması, iş yaşamında verimsizlik, çalışırken gelir durumu düşük olan işlerde çalışması, ailede engellinin bakımının ailedeki yaşam koşullarını zorlaştırması, sosyal yaşama katılımı düşürmesi gibi faktörler sayılabilir. Genel olarak değerlendirildiğinde engellilik yaşam doyumunu ilişkisinde engelliliğin ailede ve bireylerde yaşa doyumunu ve yaşam kalitesini düşürdüğü görülmektedir. Ailede engelli olmayan birey sayısı ise 152(67,9)'dir.

Tablo 13: Yaşam Doyumu ve Kirada Yaşama İlişkisi

| Yaşam Doyumu | Kirada Yaşıyorsunuz? | | Toplam |
|-----------------------------|----------------------|-------------|---------------|
| | Evet | Hayır | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 162 %72.2 | 46 %20.5 | 208 %92.8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 13 %5.6 | 3 %1.2 | 16 %7.2 |
| Toplam | 175 %78.1 | 49 %21.9 | 224 %100.0 |

Tablo 13 incelendiğinde kirada yaşayan olan kişi sayısı 175(78,1)'dir. Kirada yaşayan ailelerin yaşam doyum puanlarına baktığımızda 5.00 ile 16,00 arasında yığılma olduğu görülmektedir. 5,00 ile 16,00 yaşam doyum puanları arasındaki yığılma oranında olan ailelerin sayısı 155(72.2)'tir. Kiracı ile yaşam doyumunu ilişkisinde ailenin kiracı olması yaşam doyumunu ve yaşam kalitesini düşürdüğü söylenebilir. Zaten kirada yaşayan bu ailelerin çoğunluğunun geliri düşüktür. (tablo:2 195 %87,1) ailede çalışan kişi sayısı tektir(Tablo:6 171 %76,3). Bu ailelerin yaşam doyumunun düşük olmasına etki eden bu faktörler bir araya getirildiğinde ailenin yaşam kalitesi ve yaşam doyumunu ciddi anlamda düşürdüğü söylenebilir. Bu faktörler zaten ekonomik yönden yetersiz olan bu aileleri ve bireyleri mutsuzluğa ve umutsuzluğa sürüklemektedir. Kiracı olamayan aile sayısı 49(%21,9)'dur. Bu ailelerinde yaşam doyumlarının düşük olduğu görülmektedir. Ama kirada yaşayan ailelerin daha çok olması, kiracı olmanın yoksulluğu arttırdığı ve yaşam doyumunu düşürdüğü yorumlanabilir.

Tablo 14: Yaşam Doyum ve Birikim İlişkisi

| Yaşam Doyumu | Birikim Durumunuz? | | Toplam |
|-----------------------------|--------------------|--------------|---------------|
| | Evet | Hayır | |
| (5 ile 16 Arası) Düşük | 8 %3.5 | 200 %89.3 | 208 %92.8 |
| (17 ile 35 Arası) Yüksek | 6 %2.5 | 10 %4.7 | 16 %7.2 |
| Toplam | 14 %6.0 | 210 %94 | 224 %100.0 |

Tablo 10 incelendiğinde birikim yapan ailelerin sayısı 9(%4,0)'dur. Birikim yapamayan ailelerin sayısı 215(%96,09)'tir. Bu ailelerin Yaşam doyumu puanlarını değerlendirdiğimizde 5,00 ile 16,00 puan arasında yığıldığı görülmektedir. 5,00 ile 16,00 yaşam doyumu puanı arasındaki yığılma oranını değerlendirdiğimizde, birikim yapamayan bu ailelerin sayısı 200(%89,3)'dir. Bu ailelerin ve bireylerin gelir durumunun düşük olduğu söylenebilir. Gelir durumu düşük olan bu aile ve bireylerin yaşam doyumlarının çok düşük olduğu görülmüştür. Birikim yapamayan bu ailelerin geleceklerine umutsuz baktıkları, gelecek planları yapamadığı söylenebilir. Günü kurtarma üzerine yaşamlarının kurulduğu söylenebilir. Günlük yaşamda sürekli yaşamını idame ettirme noktasında mücadele eden yoksulların yaşam stresinin arttığı, depresif bir yaşam yaşadıkları söylenebilir. Sürekli bir sıkıntı hali aile ve bireylerin üzerinde yaşam yükünü ağırlaştırdığı gibi, mutsuzluğa da sürükler. Birikim ve yaşam doyumu ilişkisinde, birikimsizliğin yaşam doyumu ve yaşam kalitesini düşürdüğü söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada sosyal yardım alan ailelerin yaşam doyumu incelenmiştir. Sosyal yardım alan aileler yoksulluk olduklarından yoksulluk sorunsalı ve yoksullukla mücadele de sosyal politika ve modelleri değerlendirilip çözüm yolları araştırılmıştır. Yoksullukla mücadele tek bir yöntem ve tekniğin olmadığı her ülkenin kültürüne, değerlerine ve tarihine uygun olarak çalışmalar yaptığı görülmektedir.

Yoksulluğun tüm toplumların yakıcı bir sorunu olduğu söylenebilir. Yoksullukla beraber bireyin umudunu, heyecanını ve enerjisini yitirdiği söylenebilir. Tablo 14'te yoksullara birikim yapıp yapmadıkları sorulduğunda yoksulların % 92,8'inin birikim yapmadıkları görülmüştür. Birikimsizliğin yoksulları karamsarlığa sürüklediği, ruhsal travmalar oluşturduğu söylenebilir. Bu travmaların yoksulları depresif bir yaşama götürdüğü söylenebilir.

Tablo 1 'de yoksulların gelir durumu ve eğitim düzeyleri karşılaştırılmıştır. Okuryazar değilim diyen yoksulların %20,5 olduğu ve gelir düzeyi düşük olduğu görülmüştür. Eğitim durumu ilkökul olanların ise %56,3 olduğu görülmektedir. Bu rakamların yoksulların eğitim seviyesinin düşük olduğu, eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle gelir düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de günümüzde toplumların refah seviyesinin yükselmiş olmasına rağmen hala sosyal güvencesi olmayan ve çalışamayan yoksulların olduğu görülmektedir (%14,3). Sosyal koruma politikalarından mahrum olan yoksulların var olduğu görülmektedir. Bu yoksulların düzensiz bir gelirlerinin olduğu, alt meselekler de çalıştığı söylenebilir.

Yoksulların yaşama tutunmak için çalışanın yanında devletin farklı sosyal yardım kuruluşlarından yardım aldığı görülmektedir. Farklı yardım alanların oranının tablo 3'te %31,7 olduğu görülmektedir. Buradan hareketle alt mesleklerde çalışan yoksulların düşük gelirleri nedeniyle tüketime istedikleri gibi katılamadığı bu sebeple devlet desteğine ihtiyaç duydukları söylenebilir. Bunun için sosyal devletin gerekliliği mağdurlar ve yoksullar için yaşamsal nitelikte olduğu söylenebilir. Neo liberal politikaların ise yoksulluğu görmezden geldiği söylenebilir.

Yoksulluk beraberinde mutsuzluk ve tatminsizliği de beslemektedir. Özellikle günümüz kapitalist yaşamda yaşamın pahalı olması yoksulların tatminsizliğini arttırdığı söylenebilir. Tablo 6 'da gelirim düşüktür diyen yoksulların %92,6'sının yaşam doyumlarının da düşük olduğu görülmektedir. Bu yoksulların büyük bir bölümünün çalışmasına rağmen düşük gelirli olduğu ve yaşam doyum kalitesinin düşük olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu gösterge bize dağıtım ve bölüşümde dengesizlik olduğu söylenebilir. Bu bölüşüm adaletsizliğini aşmak için sosyal devletin mağdur ve yoksulları himaye etmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Yoksulların yaşam doyumu ancak sosyal devlet güvencesizle arttırılabilir.

Tablo 7’de yoksul kadınların %92.8’nin yaşam doyumunun düşük olduğu görülmektedir. Yoksullar gruplar içerisinde, kadınların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Toplumun yarısını kadınlardan oluştuğunun kabulünden hareket edersek toplumsal travmalardan, yoksul kadınların daha çok etkilendiğini söylenebilir. Bu durum ailede erken parçalanmalara ve travmatik durumların yaşanmasına sebep olduğu söylenebilir.

Tablo 11 ve 12’de ailede kronik hasta ve engellinin olması ailede yaşam doyumunu düşürdüğü görülmektedir. Yoksullukla beraber ağır olan yaşamın yüküne engellilik ve kronik hastaların da dâhil olmasıyla yaşam ağırlaşmakta ve yoksulların hayata küsmesine, sosyal yaşamdan kendilerini çekmeye, yalnızlaşmaya ittiği söylenebilir. Yalnızlık çaresizlik umutsuzluk yoksullukla beslendiğinde kırılğan ve hassas olan yoksullar kendi dar dünyalarına hapsedilmektedir. İnsan hak ve onuruna uygun yaşam standardından mahrum kaldıkları ve toplumsal fırsatlardan yeterince yararlanamadıkları söylenebilir. Toplumsal adaletsizlik ancak sosyal refah devletinin evrensellik ve eşitlik ilkesiyle sağlanabilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yoksulluk sorunsalı, yoksullukla mücadelede sosyal politika modelleri ve Türkiye’de uygulanan sosyal hizmet ve sosyal politika ilişkisi değerlendirilmiştir. Yoksulluğun yaşam doyumunu düşürüp düşürmediği, incelenmiştir.

Gerçekleştirilen bu çalışma yoksulluk sorunsalının birey, toplum ve aile üzerinde derin travmalar oluşturduğu yaşam doyumunu düşürdüğü görülmüştür. Sosyal hizmet toplumda var olan travmaları, önleme, iyileştirme, toplumsal birlik ve dayanışmayı sağlayan bir bilimdir. Bundan ötürü toplumsal sorunların kaynağı olan yoksulluk sorunsalıyla mücadele etmek; sosyal hizmet kuramlarını çerçevesinde gerçekleştirebilir. Yoksulluk sorunsalının geneline dönük düzenlemeler, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, eşitsizliğin sağlanması, mutlu ve huzurlu bir yaşamın gerçekleşmesi ancak sosyal hizmet ve sosyal politikanın işbirliğiyle gerçekleşebilir.

İnsan, doğasının sorunları ortaktır. Tarihin her döneminde toplumlararası etkileşim gerçekleşmiştir. Bu sebeple yoksulluğu oluşturan nedenlerde her toplumda kısmi olarak ortaktır diyebiliriz. Özellikle günümüz dünyasında küreselleşmeyle birlikte toplumlar arası benzerlik/benzeştirme daha da artmıştır. Yoksulluk yapısal sorunlardan kaynaklandığına göre yoksullukla mücadele küresel eylem birlikteliğinden geçmektedir. Bundan ötürü ülkemizde yoksulluk sorunsalının oluşturduğu travmalarla baş edebilmek için dünya da farklı uygulanan sosyal hizmet ve sosyal politika çalışmalarının farkında olmak, kültür ve değerlerimize uygun olan çalışmalar dönüştürüp uygulanabilir.

Türkiye’de özellikle 1961 anayasasından sonra mağdurlara yönelik hizmetlerin sosyal devlet yükümlülüğünde hak merkezli sosyal politikaya dönük adımlar atılmıştır. Hak merkezli adımların atılmasına rağmen hala adil bölüşüm ve dağıtım hedeflenen düzeyde değildir. Çünkü ülkemizde hala patronaj ilişkiler ve gerçekliği hâkimidir. Klientalizmi aşmak için bilinç düzeyi ve farkındalığı yüksek, eleştirel düşünebilen bireylerin oluşmasına katkıda bulunabilecek sosyal hizmet uzmanlarına fazlasıyla ihtiyaç vardır. Sosyal hizmet uzmanı yoksulların ve mağdurların hak savunuculuğunu yaparak bu zihinsel sürece katkıda bulunmuş olmaktadır. Bundan dolayı sosyal hizmet uzmanları yönetimin ve toplumun tüm kademelerinde görev almalıdır. Vatandaş devlet ikileminde vatandaşı önceleyen bir sosyal hizmet anlayışının oluşması ve klientalizmi de önlemek için, sosyal hizmetçilerin toplumun yöneticilerinin vatandaşa nasıl yaklaşım göstereceği ve davranacağı ile ilgili eğitimler vermelidirler.

Türkiye’de 2011 yılında Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla bütüncül bir sosyal hizmet anlayışının oluşacağı hedeflenirken sahada hala Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın birimleri, Kaymakamlık SYDV’leri ve belediyelerin sosyal yardım müdürlükleri arasında koordineli bir çalışma gerçekleştirilememektedir. Mükerrer hizmetler gerçekleştirilmekte ve var olan enerji yeterince değerlendirilmemektedir. Bunun için sosyal hizmetlerin yerelleşmesi gereklilik arz etmektedir. Yerleşen sosyal hizmetlerle birlikte enerji ve kaynaklar vatandaşa yerinde ve hızlı bir biçimde ulaşacaktır. Merkezi idare yasallığı, kriterleri belirlerken, kaynakların dağıtımını izlemelidir.

Yoksulların yaşam doyumu ve sosyo demografik bulguları değerlendirildiğinde eğitim seviyelerinin ve gelirlerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu da bize yoksulların niteliklerini arttırdığımızda yoksullukla mücadelede daha verimli bir noktada olacağını göstermektedir. Bunun için sosyal hizmet uzmanlarının yoksul aileleri ziyaret etmeleri eğitim seviyelerini ve gelirlerini arttıracak yol ve yöntemleriyle ailelere rehberlik etmelidirler.

Özellikle sosyal yardım alan ve yardım talebinde bulunanların çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Kadınların bu yoksulluk döngüsünde kurtulmaları için, kadınların yapılabilişliğini arttıracak eğitim çalışmalarının toplumun geneline yayılması zorunluluk arz etmektedir.

Çalışmayan ve sosyal güvenceden yoksun olan yoksulların olduğu görülmüştür. Bu durumu aşmak için yerelde istihdam birimleri kurulmalıdır.

Yoksulların gelirlerinin düşük olması, eğitim seviyelerinin düşüklüğü, kiracı olmaları, ailede engelli ve kronik hastanın bulunması yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkilediği ve yaşam doyumunu düşürdüğü görülmüştür.

Yoksulların gelirinin düşük olması nedeniyle birikim yapamadıkları görülmüştür. Günü birlik yaşadıkları, gelecek planları yapamadıklarının göstergesidir. Bu da yoksullar üzerinde kaygı ve üzüntü oluşturmakta yaşam doyumlarını düşürerek, yoksulluk kültürünün döngüsüne hapsedmektedir. Yoksulların kaygı düzeylerini azaltmak ve yaşam doyumlarını arttırmak için ailelere psikososyal destek verilmelidir. Bunun için yerelde belediyelerce sosyal hizmet birimleri kurulmalıdır.

Yoksulluk sorunsalının genel olarak toplumları ve aileleri parçaladığı bilinen bir gerçektir. Bu dağılımı ve parçalanmayı önlemek sosyal hizmetlerin bütüncül olarak

uygulanmasıyla gerçekleşir. Yoksulları yoksunluklarından kurtarmak ve yapabilirliklerini arttırmak için sosyal hizmetin güçlendirme modeliyle gerçekleşebilir.

7. KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R. (2013) Yoksullukla Mücadele ve Üçüncü Sektör. Ankara, Argonay Yayınları.
- Akandere ve ark (2009) Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Yaşam Doyumu ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 22.2009 S. <http://www.yeni5boyut-ozelegitim-rehamerkezi.com/wp-content/uploads/2015/12/anne%20babaya.pdf>. (Ulaşım 11.Ocak 2017).
- Akbaş, D. (2009). Avrupa Birliği Sosyal Politikası. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, <http://dSPACE.trakya.edu.tr/jspui/bitstream/1/108/1/0079653.pdf> (Ulaşım15 Ekim 2016).
- aktTümkaya Songül, Aybek Birsen, Çelik Metehan. Aber, Brown, Jones 2003:Kellam, Ling,Merisca, Lalongo 1998 Atar, Guerre, Tolan, Yoksul Ailelerden Gelen Ergenlerde Psiko-Sosyal Bir Olgu Olarak Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranışların İncelenmesi. Uluslar arası İnsan Bilimleri dergisi, Cilt7, Sayı1, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936673.pdf> 2010 (Ulaşım 8.Aralık, 2016).
- Aktan Ç. (2003) Yoksulluk Sorunun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, C.1, İstanbul.
- Aktaş Ymanoğlu M.(2010) Tüketim Toplumunda Genç ve Yoksul Olmak: Dışlanma Süreçleri ve Karşı Stratejiler. Kültür ve İletişim,13(2)S.63 [http://www.academia.edu/15686117/kültür_iletisim_2010_\(13\)_2](http://www.academia.edu/15686117/kültür_iletisim_2010_(13)_2) (Ulaşım 8.Aralık, 2016).
- Altay B. Avcı i.(2009) Huzurevinde Yaşayan Yaşlılarda Özbakım Gücü ve Yaşam doyumu Arasındaki İlişki. Dicle Tıp Dergisi 2009 Cilt/Vol 36, No 4, 275-282 S.275. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/dicletip/article/view/5000104202/5000097324> (Ulaşım 10.Ocak, 2017).
- AndersonE.Der. Buğra ve Çağlar, (2013) Sosyal Politika Yazıları. İstanbul İletişim Yayınları.
- Ataay Kalfa. C. (2016) Hayek ve Friedman'ın Devlet Anlayışı. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi / Marmara UniversityJournal of PoliticalScience Cilt 4, Sayı 1, Mart 2016, ss. 129. <http://e-dergi.marmara.edu.tr/marusbd/article/view/5000186913>: (Ulaşım 22 Ocak 2017)
- Bauman Z. (1999) Çalışma Tüketicilik ve Yeni Yoksullar. İstanbul, Sarmal.
- Buğra, A. (2015). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal politika. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Canatan A. (2008) Yaşlılıkta Yoksulluk, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu C.2 İstanbul.
- Çelik Ekin G. (2013). Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı Ana Bilim Dalı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı <http://dSPACE.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/10537/348828.pdf?sequence=1>(Ulaşım 20. Aralık .2016).
- Çengelci, E. (1993) Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi, H.Ü.S.Y.O. Dergisi Cilt11, Sayı 1-2-3, S.10 <http://www.tsh.hacettepe.edu.tr/Arsiv/1993-123.pdf> (Ulaşım 5. Aralık. 2016).
- Çetin, H.(2010) Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımına Yönelik Etkin ve Sistemik Bir Yaklaşım Modeli, <http://364.dergipark.gov.tr/download/article-file/182725>: (Ulaşım 6.Aralık.2016).
- Çoğurcu, C. (2011) Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler Ve Yeni Fikirler Bildiriler Kitabı Cilt1. Ankara, T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Demir Ö ve Acar M. (1998) Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ankara Vadi Yayınları.
- Dilik S. (1985). Atatürk Döneminde Sosyal politika. Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi, C.40.Sayı.1.S:94-95. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000054055/5000051370> (Ulaşım 15.Aralık, 2016).

- Durak, Mithat, Senol-Durak, Emre, & Gencoz, Tulin. (2010). Psychometric properties of the Satisfaction with Life Scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults. *Social Indicators Research*, 99(3), 413-429. doi: 10.1007/s11205-010-9589-4, <http://emresenoldurak.com/tr/test-detail/iim4p78nzo64fhx8/23> (Ulaşım 26 Aralık, 2016).
- Ersöz YH.(2011) Sosyal Politikada Yerelleşme. İstanbul Ticaret Odası. İstanbul. (<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0022930.pdf>: (Ulaşım 25 Aralık 2016).
- Falk R. (2001) Yırtıcı Küreselleşme Bir Eleştiri. İstanbul. Kür Yayınları.
- Ferrera M. Der, Buğra ve Keyder. (2013) Sosyal Politika Yazıları. İstanbul İletişim Yayınları.
- Fromm E. (1996), Özgürlükten Kaçış. İstanbul, Panel Yayınevi.
- Giddens A. (1997) Sosyolojiye eleştirel bir yaklaşım İstanbul. Birey yayınları.
- Gül Sallan, Songül. (2004) IV. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Değişen Dünya ve Türkiye’de Eşitsizlikler. Ankara, Sosyoloji Derneği.
- Günel P. (2009) Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Uzmanlık tezi, Ankara <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/yayinlar/uzmanlik-tezleri/2010-yilinda-yayinlanan-uzmanlik-tezleri> Ulaşım 09.Eylül.2016).
- Güven S. (2001) Sosyal Politikanın Temelleri. Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Hız G. (2011) Hız Koşar, T.C Başbakanlık sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Genel Müdürlüğü, Uluslararası yoksullukla mücadele stratejileri deneyimler ve yeni Fikirler, bildirimler kitabı. Ankara <http://www.aso.org.tr/site/files/pdf/asomedya/2010kasimmaralik.pdf>(Ulaşım 15.Aralık.2016).
- Işık O. Ve Pınarcıoğlu M. (2005) Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Kapar R. (2010) Türkiye’de Çalışan yoksullar. Asomedya Kasım/Aralık <http://www.aso.org.tr/b2b/asobilgi/sayilar/dosyakasimmaralik2010.pdf> (Ulaşım: 31.Aralık, 2016).
- Karatay A. (2007) Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklar. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Dalı. <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/cumhuriyet-donemi-korunmaya-muhtac-cocuklara-iliskin-politikanin-olusumu.pdf> (Ulaşım 15.Aralık 2016).
- Kaya, E. (2009), “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal yardım Uzmanlık Tezi. <http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/54291802369dc32358ee29ad/Yoksullukla%20M%C3%BCcadedele%20Avrupa%E2%80%99n%C4%B1n%20ve%20T%C3%BCrkiye%E2%80%99nin%20Sosyal%20Yardımd%C4%B1m%20Modeli%20-%20Ersin%20Kaya.pdf> (Ulaşım 5 Aralık 2016).
- Kleinman, M. Der. Buğra ve Çağlar. (2013) Sosyal Politika Yazıları. İstanbul, İletişim Yayınları.
- Koray M .(2012) Sosyal Politika, İstanbul İmge Kitapevi.
- Mingione, E. Der, Buğra ve Keyder, (2013) Sosyal Politika Yazıları. İstanbul İletişim Yayınları.
- Okumuş Ş. (2010) Dünya da ve Türkiye’de Mikro Finansmanın ve Yoksulluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Özdemir, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İstanbul İstanbul Ticaret Odası. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0018458.pdf>(15 Ekim 2016).
- Özer M. Karabulut Ö.(2003) Yaşlılarda Yaşam Doyumu. Geriatri Dergisi C. 6, S. 2, S. 73. http://www.geriatri.dergisi.org/pdf/pdf_TJG_146.pdf. (Ulaşım10 Ocak 2017).
- Pektaş K. (2010) Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt:5 Sayı:1 sayfa: 12-13. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/akademikincelemeler/article/view/5000063766/5000059> (Ulaşım 29 Aralık 2016).
- Sapançalı F. (2005) Sosyal Dışlanma. İzmir, Dokuz Eylül Yayınları.
- Sapançalı, F.(2005) Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. Çalışma ve Toplum. 3. Sayı. S. 57 <http://www.calismatoplum.org/sayi6/Makale%202.pdf>(Ulaşım: 31.Aralık, 2016).

Sapmaz F. Doğan T. (2012) Mutluluk ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak İyimserlik. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 3, Aralık 2012, S.63.[http://www.academia.edu/5249105/Mutluluk_ve_Ya%C5%9Fam_Doyumunun_Yorday%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1_Olarak_%C4%B0yimserlik_\(Ulaşım_10._Ocak,_2017\).](http://www.academia.edu/5249105/Mutluluk_ve_Ya%C5%9Fam_Doyumunun_Yorday%C4%B1c%C4%B1s%C4%B1_Olarak_%C4%B0yimserlik_(Ulaşım_10._Ocak,_2017).)
Seyyar A. (2003) Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele, Yoksulluk, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, C.1, İstanbul.

Seyyar, A. (2011) Sosyal Politika Bilimine Giriş, Ders Notları, Sakarya. Sakarya Yayıncılık.
Slattery M. (2012) Sosyolojide Temel Fikirler, Ankara, Sentez Yayınları.

Şener.Ü.(2009)KadınYoksulluğu.Tepav.

http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf(Ulaşım15. Aralık.2016).

Şenkal A. (2005). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, İstanbul Alfa Yayınları.

Şenkal, A. Ve Sarıipek. D.(2007) Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri Ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14)/2:, S. 156: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907857.pdf>: (Ulaşım 08.Eylül,2016).

Şenses F. (2006) Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk. İstanbul, İletişim Yayınları.

Tan B. (2008) Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Sosyal Politika Uygulamaları İçinde, Risk Grupları Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı. <http://ulusaltezmerkezi.com/avrupa-birliginde-ve-turkiyede-sosyal-politika-uygulamalari-icinde-risk-gruplari-uzerine-bir-degerlendirme://6> Aralık. 2016).

Tan B. (2008). Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Sosyal Politika Uygulamaları İçinde, Risk Grupları Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı. <http://ulusaltezmerkezi.com/avrupa-birliginde-ve-turkiyede-sosyal-politika-uygulamalari-icinde-risk-gruplari-uzerine-bir-degerlendirme/>(Ulaşım 15.Aralık.2016).

TDK Türkçe Sözlük, 2005 Ankara

Thompson N. (2014), Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak. Ankara, Dipnot Yayınları.

Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine bir İnceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2015/1,Sayı:21.161 <http://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/07-21-15072015.pdf>: (Ulaşım 11 Ekim 2016).

WalkerCarol, ve Alan, Walker. (2015), Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar: Sosyal Politika, Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. Ankara, Nika Yayınları

Yalçın A. Ve Aytaş G. 2008. Çocuk Edebiyatı. Ankara Akçağ Yayınları.

Yavuzer H. (2007) Çocuk Psikolojisi. İstanbul, Remzi Kitapevi yayınları

Yıldız, İ. (2015), Yüksek Lisans, İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında İnsani Gelişme Endeksi: Gelişmemiş ve Gelişmekte olan ülkeler ise Türkiye karşılaştırılması. İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı. [https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp.](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp) file:///E:/yoksulluk%20tezleri/insani%20gelişme%20ve%20yoksulluk.pdf: (Ulaşım 13.Aralık,2016.).

Yolcuoğlu İ. (2015). Türkiye'de Tüm Çocuklarımızı İyi Yetiştirebilmek. İstanbul. Nar yayınları.

Yolcuoğlu, İ.(2015).Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim Ve Mesleğine Giriş, İstanbul, Nar Yayınevi.

Zastrow C. (2015) Sosyal Hizmete Giriş. Ankara Nika Yayınları.

EKLER

EK 1: SOSYODEMOGRAFİK ANKET

Bu ölçek bilimsel bir çalışmada kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen her maddeyi dikkatli bir şekilde okuyup içtenlikle cevaplayınız.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

1-Cinsiyetiniz nedir? A) Erkek () B) Kadın ()

2-Ailenizin sosyal güvencesi nedir?

A) GSS () B) SGK () C) Emekli Sandığı () D) Bağkur () E) Tarım Bağkuru () F) Yok ()

3-Eğitim durumunuz Nedir?

A) Okur –Yazar eğitim () B) İlkokul () C) Ortaokul () D) Lise () E) Yüksekokul () F) Üniversite ()

4- Gelir durumunuz nedir? Düşük () B) Orta () C) İyi ()

5-Ailede kaç kişisiniz ?

A) 1 () B) 2 () C) 3 () D) 4 () E) 5 () F) 6 ve daha fazla

6-Ailede kaç öğrenci var ? A) 1 () B) 2 () C) 3 () D) 4 ve daha fazla ()

7-Ailede kaç kişi çalışıyor ? A) 1 () B) 2 () C) 3 ve daha fazla ()

8- Aile reisinin mesleği nedir ? A) Çalışan yok B) İnşaat () C) Tekstil () D) Şoför () E) Temizlik () F) Emekli () H) Serbest () G) Diğer ()

9-Ailede kronik hasta var mıdır ? A) Evet () B) Hayır ()

10-Ailede engelli kimse var mı ? A) Evet () B) Hayır ()

11-Kiracı mısınız? A) Evet () B) Hayır ()

12) -Birikim yapabiliyormusunuz? A) Evet () B) Hayır ()

13-Çalışma hayatınızda siz veya eşiniz kaç kez işyeri değişikliği yaptınız?

A) 1 () B) 2 () C) 3 () D) 4 () E) 5 ()

14- Belediye dışındaki resmi kurumlardan ve sivil toplum örgütlerinden yardım alıyor musunuz?

A) Evet () B) Hayır

EK 2: YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

| | | | | | | | | |
|--|--|---|---|---|---|---|---|---|
| Her cümle için karşısında bulunan ; (1) Kesinlikle katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Biraz katılmıyorum (4) Ne katılıyorum ne de katılmıyorum (5) Çok az katılıyorum (6) Katılıyorum (7) Kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir. | | | | | | | | |
| 1 | Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| 2 | Yaşam koşullarım mükemmeldir. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| 3 | Yaşamım beni tatmin ediyor. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| 4 | Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| 5 | Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim. | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |